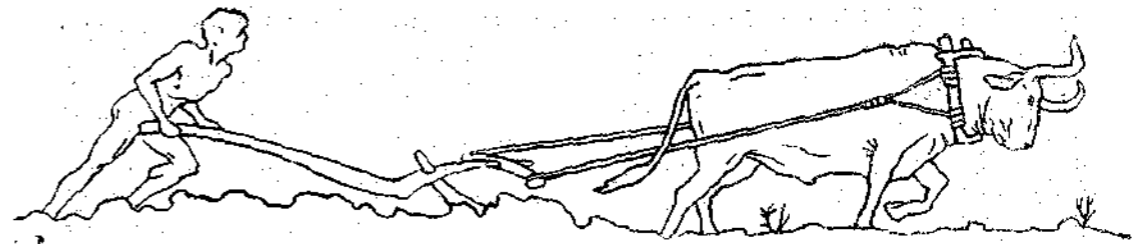

Η ΤΖΟΚΟΝΤΑ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΔΑ ΒΙΝΤΣΙ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 15-31
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1914

ΤΑ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ",

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΤΩΝ

Ευρισκόμεθα ακόμη εις την επαύριον μιάς Επαναστάσεως. Η Επαναστάσις αυτή, ή όποια άπεκλήθη «ειρηνική», δέν παρουσιάζει, είναι τό βέβαιον, τά φαινόμενα τών ζωηρών εκείνων αντιδράσεων, τά όποια εμφανίζονται οι θυγείς και ρωμαλέοι οργανισμοί, εις τάς κριτικάς περιόδους τής ζωής. Εξ εναντίας παρουσιάζονται ως μία αντίδρασις νωθρά, άτονος, αντίδρασις εξητλημένου οργανισμού, συγκεντρώνοντος τάς τελευταίας του δυνάμεις, όπως αντιπαλαίση προς τάς τοξίνιας μακράς και χρονίας δηλητηριάσεως.

Και ως τοιαύτη όμως, άπετέλεσε ό,τι ονομάζουν οι ιατροί «κρίσιν», εις την εξέλιξιν μιάς νοσηρότητος, ή όποια υπό μορφήν χρονίας έθνικής και κοινωνικής κακοδαιμονίας, έμάστιξε συνεχώς και άδιαλείπτως τό έθνος αυτό και την φυλήν αυτήν. Όλα τά σημεία τώρα μιάς κείθουν, ότι ή εμφάνισις του φαινομένου, υπήρξε φυσική συνέπεια μακράς κατεργασίας εις τά βάθη του έθνικού οργανισμού. Ητο κάτι τι, τό όποιον έπρεπε μοιραίως νά επέλθη και τό όποιον έπεριμέναμεν άργά ή γρήγορα. Και επήλθεν όχι προκληθέν τεχνητός, όχι εκβιασθέν μηχανικός, όχι ως προϊόν μιάς ή περισσότερων αυθαιρέτων θελήσεων, άλλ' ως εκπλήρωσις ενός νόμου φυσικού και ενός νόμου βιολογικού. Τά άμέσως επακολουθήσαντα φαινόμενα, ό,τι είδαμεν και ό,τι βλέπομεν τελούμενον γύρω μας, έρχεται νά ενισχύση την αντίληψιν αυτήν και νά τονώσει την αισιοδοξίαν αυτήν. Τά γενικά εδοίωνα συμπτώματα, τά όποια παρουσιάζονται σήμεραν από τά διαφορετικώτερα σημεία, δέν έχουν τον χαρακτήρα βραχείας και παροδικής άνακοχής του κακού. Εξ εναντίας τό ρόδισμα μιάς αναρρο-

σεως προδίδεται επάνω εις τό γλωσσόν πρόσωπον του μεγάλου άσθενούς. Και δικαιούμεθα νά είμεθα αισιοδόχοι.

Δικαιούμεθα νά είμεθα αισιοδόχοι, ακριβώς οι δύσπιστοι, οι στοχαστικοί, οι εμπειρικοί, οι θετικόφρονες, οι άπαισιόδοχοι τής χθές. Οι φαντασιόπληκτοι, οι δεισιδαίμονες, οι Μεσσανιστάι, αυτοί έλαβαν άλεπαλήλους έως τώρα ευκαιρίας γοητειών και απογοητεύσεων. Αυτοί έπίστευαν εις τό θαύμα και τό θαύμα τους ήπάτησεν. Αλλά οι δύσπιστοι τής χθές δικαιούμεθα νάποβάλωμεν την δυσπιστίαν μας σήμεραν, όχι πλέον εμπρός εις τό θαύμα και την έλπίδα του θαύματος — τό θαύμα άπέθανε πρό πολλού — άλλ' εμπρός εις τό ποιόν και την φύσιν τών φαινομένων, τά όποια εμφανίζονται εμπρός μας. Ένας λαός, δουλεύων έως χθές την αίσχροτέραν δουλείαν, μαστιζόμενος από όλας τάς πληγάς χωρίς διαμαρτυρίαν, οίστηρηλατούμενος από τον ιδίον του πυρετόν, πρόσδεχεται σήμεραν άνελκίστως μίαν νέαν κατάστασιν πραγμάτων, όμοιάουσαν με πυρρόν φάρμακον, και δέχεται άγογγύστως τό καντήριον επάνω εις τάς πληγάς του, με την θέλησιν τής ύγείας, την θέλησιν του τονόει ο άμωσος και άναπόφευκτος κίνδυνος. Η εμφάνισις τής θελήσεως αυτής είναι ή μεγαλυτέρα έγγήσις, που δά ήμπορούσε νά επιθυμήση ο ιατρός. Και ένεφανίσθη καθαρά και χαρακτηριστική.

Ίσως νά ήτον έτοιμη νά εμφανισθή χθές και προχθές, διότι τά όρια τής κακοδαιμονίας, είχαν πρό πολλού υπερπηδηθή. Αλλά οι διευθύνοντες και οι άρχηγοί δέν είχαν την τόλμην νά πιστεύσουν εις την ύπαρξιν τής θελήσεως αυτής. Τους είχαν άρα γε άπολίπει ή δύναμις

τῆς παρατηρήσεως ἢ ἡ δύναμις τῆς ἐνεργείας; Ἄγνωστον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τοὺς εἶχε ἐπηρεάσει μία ἀποκαρδιωτικὴ ἱστορία ἀποτυχῶν, ὑποτροπῶν καὶ συνεχῶς συντριβῆς δυνάμεων καὶ προσπαθειῶν. Καὶ ἀντὶ τὰ γίνονται οἱ ὁδηγοὶ πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν τῆς σωτηρίας, ἐγίναν τὰ ὄργανα ἰδιοτροπιῶν καὶ ἀδυναμιῶν, τὰς ὁποίας ἐφαντάσθησαν ἀκαταβλήτους, καὶ ἀντὶ τὰ σύρουν τὸν χορὸν μιᾶς κλονουμένης ζωῆς πρὸς τὴν κορυφὴν, τὸν ἔσυραν πρὸς τὴν ἀβυσσόν, μετὰ τὴν παρηγορίαν τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸ μοιραῖον, ἢ ὁποία δὲν ἦτο παρὰ ὑποταγῆ εἰς τὴν ἰδίαν τὴν ἀπιστοδοξίαν.

Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος καὶ ὅταν ἔδωκε τὸ σύνθημα πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν μετὰ τὴν ἀπιστοδοξίαν, ποὺ εἶναι ὁ κληρὸς κάθε παρθενίας, καὶ ὅταν ἕνας λαός, ἀναρριχώμενος μαζί του πρὸς τὴν κορυφὴν, εἶπε: «Θέλω νάνεβῶ καὶ ἔχω ἀκόμη τὴν δύναμιν νάνεβῶ», οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι ἐπίστευσαν εἰς τὸ θαῦμα καὶ εἶπαν: «Δώσατέ μας ἕναν λαὸν ὅπως αὐτὸν καὶ τὸν ὀδηγοῦμεν κι' ἐμεῖς εἰς τὴν κορυφὴν». Ἀλλὰ τὸ θαῦμα δὲν ἐγένετο ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν ἕως τὴν ἄλλην. Εἶχε λείψει μόνον ἡ δύναμις, ἢ ὁποία θὰ τὸ ἔκαμνε νὰ ἐμφανισθῆ.

Ἀλλὰ πῶς καὶ πότεν συνετελέσθη ἡ μεταβολὴ δὲν εἶναι ἔργον τῆς στιγμῆς αὐτῆς νὰ τὸ ἐξετάσωμεν. Θέλομεν ἀπλῶς νὰ σημειώσωμεν τὴν χαρακτηριστικὴν στιγμὴν, μίαν στιγμὴν ἢ ὁποία ἐχαράχθη ἤδη ἀνεξαιρέτως εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Καὶ θέλομεν νὰ ἐπικαλέσθωμεν τὴν προσοχὴν τῆς διανοουμένης Ἑλλάδος πρὸς τὸ κρίσιμον αὐτὸ σημεῖον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Περὶ τοῦ ἀναρωνούμενου, ὅλοι αἱ φροντίδες εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀνακαινιστομένην ζωὴν. Καὶ καμία ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ δύναμις δὲν δύναται νὰ δρασθή πλεον, χωρὶς τύψεις συνειδήσεως καὶ χωρὶς τὸ βάρος ἀσυγγνώστου ἐνοχῆς. Ἡ στιγμὴ μιᾶς γενικῆς πνευματικῆς ἐπιστρατεύσεως ἐσήμανε.

Τὸ σύνθημα τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἐπιστρατεύσεως φιλοδοξοῦν νὰ δώσουν εἰς τὸν κύκλον αὐτῶν καὶ τὰ «Παναθήναια». Ἀπομακρυσμένα φυσικῶς ἀπὸ ὅτι ἐλέγετο ἕως τώρα πολιτικὴ ζωὴ καὶ δὲν ἦτο παρὰ ἕνας ἄκοσμος χορὸς, γύρω ἀπὸ τοὺς βωμοὺς τῶν προσωπικοτήτων καὶ τῶν ἰδιοτελειῶν, περιορισμένα εἰς τὸν περίβολον τῆς καθαρᾶς σκέψεως καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, μιᾶς σκέψεως καὶ δημιουργίας, ἢ ὁποία δὲν ἠμποροῦσε καὶ αὐτὴ νὰ μείνῃ ἀνεπηρεάστος ἀπὸ τὴν μαφιοτικὴν ἀτμοσφαιρὰν τοῦ περιβάλλοντος, αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ κρημνίσουν τὰ τεῖχη τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος

τῆς ἀσκητικῆς τῶν ζωῆς καὶ νὰ ὀρμήσουν, με δικαιολογημένον τώρα θάρρος, πρὸς ὀρίζοντας πλεον ἀνοικτοὺς καὶ πρὸς δρᾶσιν πλατυτέραν.

Ἡ νέα ζωὴ τοῦ ἔθνους, ποὺ γλυκοχαράζει, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἐργάτας, ἀπὸ ὄργανα, ἀπὸ δυνάμεις. Νέοι τρόποι σκέψεως, νέαι μέθοδοι ἐργασίας, νέαι ἔξεις πολιτικοῦ καὶ δημοσίου βίου, ἤρχισαν ἐκδηλούμεναι, ἀνάμεσα εἰς τὰ ἐρείπια, τὰ ὁποία ἐσώρευσε γύρω μας τὸ παρελθόν. Πρὸς τὴν νέαν αὐτὴν τροπὴν τῶν πραγμάτων δὲν ἠμπορεῖ πλεον νὰ μείνῃ κἀνεὶς ἀπαθής. Τὸ ἔργον τοῦ φωτισμοῦ τῶν μεγάλων ὁμάδων κατέστη πλεον ἐπιβλητικὸν καὶ ἐπείγον. Ἡ διανοουμένη Ἑλλάς ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις καὶ ὑποχρεώσεις ἐπιτακτικᾶς. Καὶ κἀνεὶς δὲν ἐπιτρέπεται πλεον νὰ μὲν κλεισμένος εἰς τὸ ἀσκητήριόν του. Ὁ ποιητὴς καλεῖται νὰ ταχθῆ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πολεμιστοῦ, πολεμιστῆς ὁ ἴδιος, καὶ ὁ σοφὸς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐργάτου, ἐργάτης ὁ ἴδιος. Ὅταν ἡ σάλπιγξ ἤκει ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ ἀγγέλου τῆς Πατρίδος, ὅλοι εἴμεθα στρατιῶται, ὑποχρεωμένοι νὰ συναγερθῶμεν εἰς τὸ σάλπισμά της.

Τὰ «Παναθήναια», ἠγούμενα μιᾶς φάλαγγος ἐπιλέκτων, σπεύδουν πειθαρχοῦντα εἰς τὸν ἦχον τοῦ σαλπίσματος. Μία μονὰς καὶ αὐτὰ τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ Τύπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαχεν ὁ κληρὸς τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς διαπαιδαγωγῆσεως τῆς Κοινῆς Γνώμης, αἰσθάνονται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν μερίδα ἐκείνην ἀκριβῶς τοῦ Τύπου, τὴν κεκλημένην νὰ ἐποπτεύῃ ἀπὸ περιοπῆς καὶ νὰ κρίνῃ τὰ τελούμενα μετ' ἐπιγνώσεως, στοχασμοῦ καὶ ψυχραιμίας. Ἐκεῖ ὅπου ὁ ἡμερησίος Τύπος, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀναγκαστικῆς σπουδῆς καὶ τῆς γοργῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ζητημάτων, ἐνεργεῖ μετὰ τὴν δξύτητα καὶ τὴν βίαν τῆς στιγμῆς, ὁ περιοδικὸς Τύπος φιλοσοφικώτερος καὶ ἐποπτικώτερος, ἐμφανίζεται μετὰ τὸν βραδὺν στοχασμὸν καὶ τὴν ψυχρὰν κρίσιν, ποὺ δημιουργεῖ τοὺς εὐκρινεῖς τιμητὰς καὶ τοὺς ἀσφαλεῖς ὁδηγοὺς τῶν κοινωνιῶν. Εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ζωῆς, ἢ κατανομή τῶν ἔργων καὶ τῶν φροντιδῶν, ἐδημιούργησε πρὸ πολλοῦ πολλαπλὰ περιοδικὰ ὄργανα ὄλων τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ πολυτέλεια αὐτῆ εἶναι σχεδὸν ἀνέφικτος. Πολλοὶ ὑποχρεώσεις καὶ πολλαπλὰ βαρύνουν τοὺς ὀλίγους. Καὶ τὰ «Παναθήναια», μετὰ τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεών των, αἰσθάνονται τὸ καθήκον νὰ εὐρύνουν τὸν ὀρίζοντά των καὶ νὰ πολλαπλασιάσουν τὴν δρᾶσιν των.

Τὰ Γράμματα καὶ ἡ Τέχνη, ποὺ ὑπῆρξαν ἢ προσφιλεστέρα τῶν καὶ ἀποκλειστικῆ σχεδὸν φροντίς ἕως τώρα, θὰ δώσουν πλησίον τῶν τὴν ἀνήκουσαν θέσιν εἰς τὴν Πολιτικὴν — ὡς στοι-

χεῖον πλεον δημιουργικὸν — εἰς τὴν Ἑθνικὴν Οἰκονομίαν, εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, εἰς τὴν Ἑκπαίδευσιν, εἰς τὴν Δικαιοσύνην, κρηπίδα πάσης ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, εἰς τὴν Διοίκησιν, εἰς τὰς πολλαπλὰς κοινωνικὰς ἐνεργείας καὶ ἐπιδόσεις, ἀναλωπιρουμένας ὑπὸ τὴν ἐγκατάστασιν νέων πολιτικῶν μεθόδων καὶ ἀρχῶν.

Διὰ νάνταποκριθοῦν βεβαίως τὰ «Παναθήναια» εἰς τὰς νέας καὶ εὐρυτάτας ὑποχρεώσεις, ποὺ ἀναλαμβάνουν, ἔχουν ἀνάγκην μεγάλων ἠθικῶν καὶ ὁλικῶν προσπαθειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

Περὶσσότερα ἢ ἑβδομήκοντα παρήλθον ἔτη, ἀπ' ἧς ἴσχυσεν ὁ ὀργανισμὸς τοῦ Ἑθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου, ὁ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ὁθωνος διὰ τοῦ Βασιλικῆ Διατάγματος τῆς 14/26 Ἀπριλίου 1837 κυρωθεῖς. Καὶ ὅμως τὸ Διάταγμα ἐκεῖνο ἐπεγράφετο «περὶ προσωροῦ ὀργανισμοῦ τοῦ συστηθησομένου Πανεπιστημίου». Ὅποια τρανὴ ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας τοῦ ῥητοῦ: Il n'y a que le provisoire qui dure!

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ χρόνῳ οὔτε αἱ σκέψεις καὶ αἱ μελέται περὶ καλύτερου ὀργανώσεως τοῦ Πανεπιστημίου, οὔτε αἱ ὑποδείξεις τῶν Σχολῶν καὶ τῆς Συγκλήτου, οὔτε τὰ σχέδια νόμων, οὔτε διατάγματα ἔλειψαν. Δὲν εἶναι βεβαίως σκόπιμον νὰ μνημονεύσῃ τις ὄλων τούτων. Ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀντιπαρέλθῃ ἀνευ μνείας τὴν ὄντως σπουδαίαν ἐργασίαν, ἣν ἐν ἔτει 1899 διετύπωσεν ἐν σχεδίοις νόμων, ὁ τότε Ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἑκπαίδευσεως κ. Ἀθανάσιος Εὐταξίας.

Ἐπῆλθεν ἐν τῷ μεταξύ ὁ χρόνος, ὅτε ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ τὸ κληροδοτήμα τοῦ Δόμπου. Καὶ τὸ σχετικῶς, οὐ μικρὸν ποσόν, ὅπερ ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐπέτροψεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ μελετήσῃ νέον ὀργανισμόν. Ἀλλ' ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ σεβασθῆ τὴν θέλησιν τοῦ διαδέχοντος Δόμπου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀφιέμενον ποσόν ἔπρεπε νὰ διατεθῆ πρὸς ἴδρυσιν Πανεπιστημίου, ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τούτῳ ἔδει νὰ ὑπάρχῃ Φιλοσοφικὴ καὶ Θεολογικὴ Σχολή. Δὲν ἦτο δυνατόν λοιπὸν ἢ δύο λύσεις νὰ ὑπάρξωσι. Ἡ ἔπρεπε νὰ ἰδρυθῆ δεύτερον Πανεπιστήμιον πλήρες εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ

ἢ πύκνωσις τοῦ εἰδικοῦ ἐπιτελείου τῶν συντακτῶν, δὲν εἶναι ἢ μικροτέρα. Ἀλλὰ προβαίνοντα εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν τρέφουν ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι θὰ ἔχουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἐνίσχουσας καὶ παροτρύνουσας πρὸς τὸν νέον ἀγῶνα, τὴν ἀγάπην τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων φίλων των, εἰς πικρὴν φάλαγγα, δίδουσας τὸ θάρρος τῆς ἀντιμετωπίσεως ἐμποδίων καὶ τῆς κατανικήσεως δυσχερειῶν. Μετὰ τὴν βεβαίτητα καὶ τὴν ἀπιστοδοξίαν αὐτῆν, τὰ «Παναθήναια» θὰ ἐγκαινιάσουν τὴν νέαν τῶν περιόδον.

Καὶ ἐλπίζουν νὰ μὴ διαψευθοῦν.

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

Κράτους, ἢ ἔπρεπε νὰ χωρισθῆ τὸ ὑπάρχον, νὰ ἀπαρισθῶσι δὲ δύο Πανεπιστήμια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ περιλαμβανόν τὴν Θεολογικὴν καὶ Φιλοσοφικὴν Σχολὴν ἤθελε φέρει, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Δόμπου, τὸ ὄνομα «Καποδιστριακόν».

Οὐδεὶς δύναται νὰ φιλονεικήσῃ, ὅτι ἡ ἴδρυσις δευτέρου πλήρους Πανεπιστημίου ἤθελε σημαντικώτατα ὀφελῆσαι. Τὸ ὑπάρχον νῦν θὰ ἠδύνατο, καὶ θὰ ἔπρεπε, νὰ μετατεθῆ εἰς ἄλλην τινὰ πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ἥτις τοιοῦτοτρόπως θὰ ἦτο καθαρὰ πανεπιστημιούπολις, ὡς πολλαὶ πόλεις δευτερεύουσαι ἢ τριτεύουσαι ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ τοῦτο, διότι, κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ Δόμπου, ἔπρεπε νὰ ἰδρυθῆ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ Δομοπόλειον. Δύο δὲ Πανεπιστήμια πλήρη ἐν Ἀθήναις θὰ ἦτο τι πρωτοφανὲς καὶ ἥμισυ ἐπωφελές. Ἐὰν ἰδρυέτο δεύτερον πλήρες Πανεπιστήμιον, ἢ παρ' ἡμῶν, ἀκαδημικὴ καὶ καθόλου ἐπιστημονικὴ κίνησις θὰ ἐλάμβανε βεβαίως ὄψιν σημαντικώτατην καὶ καρπῶν ἀγλαῶν πρόξενον θὰ ἐγένετο· διότι θὰ ἐπαρουσιαζέτο ἀμιλλα εὐγενῆς καὶ φιλότιμος μεταξὺ διδασκόντων καὶ μεταξὺ διδασκόμενων, ἥτις θὰ προῆγε σπουδαίως τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι.

Ἀλλὰ τὰ οἰκονομικὰ μέσα δὲν ἐπῆρχον πρὸς συντήρησιν δύο πανεπιστημίων πλήρων. Ἡ δευτέρα λοιπὸν λύσις, τοῦ χωρισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου εἰς δύο, ἦτο ἐνδελεγεμένη. Καὶ τοιοῦτοτρόπως δύο νομοσχέδια εἰσῆχθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἑκπαίδευσεως ὑπουργοῦ κ. Ἀλεξανδρῆ καὶ δύο νόμοι ἐψηφίσθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν, διοργανοῦντες τὰ δύο Πανεπιστήμια, τὸ Ἑθνικόν, περιλαμβανόν τὴν Ἱατρικὴν καὶ τὴν Φυσικομαθηματικὴν Σχολὴν, καὶ

τὸ Καποδιστριακόν, περιλαμβάνον τὴν Νομικὴν Φιλοσοφικὴν καὶ Θεολογικὴν Σχολήν.

Ἄλλὰ τὰ δύο Πανεπιστήμια ἔχουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διοικοῦσαν Σύγκλητον καὶ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Πρύτανιν. Καθηγηταὶ ἀμφοτέρων τῶν Πανεπιστημίων ἀπαρτίζουσι τὴν κοινὴν Σύγκλητον καὶ καθηγηταὶ ἀμφοτέρων ἐκλέγουσι τὸν Πρύτανιν. Ὁ δὲ χωρισμὸς τῶν σχολῶν εἰς δύο πανεπιστήμια δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως, διότι καὶ ἀλλοθὺ ὑπάρχει πνεῦμα χωρισμοῦ τῶν διαφόρων Σχολῶν εἰς ἰδρύματα χωριστά. Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσιν ἀπὸ ἐτῶν μακρῶν κωχωρισμένα αἱ εἰδικαὶ Σχολαὶ (faculté de droit, de médecine, des sciences, des lettres), μὴ συνεχόμεναι, ὡς τὸ πάλαι, εἰς μίαν ὀργανικὴν πανεπιστημιακὴν ἐνότητα, τὸ δὲ ὄνομα Université de France ἐν Γαλλίᾳ σημαίνει σήμερον μᾶλλον τὸ μέγα διοικητικὸν Σωματεῖον, τὸ μερικῶν περὶ πάσης, ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι τῆς ἀνωτάτης, τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐκπαιδεύσεως. Οὕτως ἀπεμακρύνθησαν τὰ πανεπιστήμια ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν ὑποστάσεως, ὅτε ἦσαν μᾶλλον κοινόβια, διδασκόντων καὶ μαθητῶν, ὧν τὸ σύνολον ἀπετέλει, ὡς καὶ ἡ λατινικὴ λέξις universitas δεικνύει, τὴν πολιτικὴν ὁμάδα, τὸ σωματεῖον, ὡς νομικὸν πρόσωπον τοῦ δημοσίου δικαίου (universitas magistrorum et scholarium).

Τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον ἰδρύθη τὸ 1836, κατὰ τὸν τύπον καὶ τὸ σύστημα τῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων. Εἶναι διὰ τοῦτο ἰδρυμα τοῦ δημοσίου δικαίου, ἀλλὰ εὐρεῖα αὐτοδιοικήσις παρεχωρήθη εἰς αὐτό. Ἐκλέγει τὰς ἀρχὰς του, Πρύτανιν, Σύγκλητον καὶ Κοσμητοράς, ὑποδεικνύει τοὺς ἀξιόους νὰ καταλάβωσι τὰς κενὰς ἑδρας καθηγητῶν, ἐν αὐτῷ δὲ οὐ μόνον διδασκαλίαν πρὸς διάπλασιν ἐπιστημῶν συντελεῖται, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ σπουδὴ ἐπιστημονικῆ, τείνουσα πρὸς θεραπείαν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης καθόλου. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν γερμανικὸν τύπον τῶν Πανεπιστημίων, ἐν τῷ γαλλικῷ καὶ τῷ ἀγγλικῷ τύπῳ αὐτῶν δὲν θεωρεῖται ἡ ἔρευνα καὶ προαγωγὴ τῆς ἐπιστήμης ὡς ἔργον τοῦ Πανεπιστημίου κυρίως. Ἀκαδημαῖοι καὶ ἄλλαι εἰδικαὶ Σχολαὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς τοῦτο, τὸ δὲ Πανεπιστήμιον ἀπομένει πάντοτε τὸ ἀνώτατον Διδασκαλεῖον. Τοιοῦτον τινὰ χωρισμὸν ἐσχάτως καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑποστηρίζουσι (διατριβὴ τοῦ καθηγητοῦ Ostwald ἐν τῷ περιοδικῷ die Umschau).

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὰς πράγματι ἐπερχόμενας βελτιώσεις τῶν πανεπιστημιακῶν πραγμάτων, καὶ τὰς διατάξεις τῶν ψηφισθέντων νόμων,

δὲν δυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν ἀπαράτητον οὐσιώδες μειονέκτημα τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀνωτάτης ταύτης, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως. Οὐδὲν πταίουσιν ἐν τούτῳ τὰ πρόσωπα, πταίει καὶ χωλαίνει τὸ σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Οἱ εἰδικοί διοργανοῦσι τὴν διδασκαλίαν, στρέφουσι πᾶσαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν «*διδασκίαν ἕλη*» εἰς τὰ προγράμματα τῆς διδασκαλίας, εἰς τὰς ἐξετάσεις καὶ τὴν βαθμολογίαν τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῶν διδασκομένων, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐπισπάται τὴν προσοχὴν αὐτῶν οὔτε τοῦ χαρακτήρος ἢ διαπλάσις οὔτε ἡ παρουσία τῶν ἀναγκῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς κοινωνικοῦ βίου. Διάφορα θέματα καὶ προβλήματα καὶ ζητήματα ἐξετάζονται παρὰ τῶν διδασκομένων καὶ βαθμολογεῖται ἡ πρόοδος αὐτῶν ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ἴσως οὐδὲ ἐν συνθέμα ἔθνικῆς ὑποστάσεως δύνανται νὰ παρουσιάσωσιν, οὐδ' οἱ ἀριστεύοντες ἐξ αὐτῶν, οὐδὲ ἐν θέμα νὰ χειρισθῶσι. Ἄλλ' ἡ παιδεία αὕτη δὲν ἐκπληροῖ ποσῶς τοῦ ἔθνους τοὺς σκοπούς. Οἱ ἰδεολόγοι, οἱ θεωρητικοί, οἱ ζητοῦντες δι' ἑαυτοὺς, δὲν προάγουσι τὰς βλέψεις τὰς πολιτικὰς τοῦ ἔθνους, οὐδὲ καθιστῶσιν αὐτὸ ἱκανὸν νὰ ἀμιλλᾶται ἐν τῷ παγκοσμίῳ συναγωνισμῷ πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη.

Τὸ ἀμάρτημα τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ μόνον παρ' ἡμῖν. Ὁ πολὺς διευθυντῆς τῆς «*Science sociale*» ὁ Ἐδμόνδος Demolins ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *«A quoi tient la supériorité des Anglo-Saxons»* κατέδειξεν ἤδη, ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἀγγλοσαξόνων ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν καὶ σχολικὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν, ὑπερέχουσαν κατὰ πολὺ τῆς ἐν τῇ Ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ. Ἐνταῦθα παρασκευάζονται ἐπιστήμονες ἴσως, ἀλλ' ἐκεῖ καὶ πολῖται καὶ ἄνδρες. Αὐτὸς δὲ ὁ Γουλιέλμος Π' πρὸ ἐτῶν ἔρρηψε φωνὴν διαμαρτυρίας κατὰ τῆς κλασικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Πρωσίᾳ. Ἐν ᾧ δὲ ὁ βίος ὁ καθ' ἡμέραν τῶν λαῶν γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βίος ἔθνικος, πολιτικός καὶ κοινωνικός, ἐν τούτοις οὐδεμία ἀγωγὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ δίδεται εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας, δι' ἧς καὶ μόνης θὰ ἐδιδάσκοντο, ὅπως ἀφ' ἑαυτῶν διακρίνωσι τὰς ψευδεῖς ἀπὸ τῶν ἀληθῶν ἀρχῶν, ὡς καθ' ἡμέραν ἀκούουσιν ὡς κηρύγματα ἔθνικὰ ἢ ὑποσχέσεις ἀφθόνους πολιτικὰς καὶ διοικητικὰς διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν τὰς τύχας τοῦ ἔθνους, ἀδυνατοῦσι νὰ διακρίνωσι τὴν εἰλικρινεῖαν ἀπὸ τῆς ἀγυρτείας! Παράγονται ὑπάλληλοι, πολιτικοὶ ἢ πολεμικοὶ, κληρικοὶ, δικηγόροι, ἰατροί, διδάσκαλοι, ἀλλ' ἑλλείπουσιν οἱ πολῖται, ἑλλείπουσιν οἱ ἄνδρες τῆς αὐτοβουλίας, τῆς πρωτοβουλίας, τῆς ἐφ' ἑαυτοὺς πεποιδήσεως, τοὺς ὁποίους παρέχει ἡ ἀγγλικὴ φυλὴ, ἑλλείπουσιν οἱ αὐτοδημιουργοὶ, οἱ self-made men. Δὲν εἶναι βεβαίως οὔτε τοῦ χρόνου τούτου

λήση τοὺς κυβερνῶντας. Ἡ Ἰαπωνία ἀνεπλάσθη διὰ μόνης τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων τῆς.

Ἄλλ' ὡς ἐξετάσωμεν τὰ τῶν πανεπιστημίων, ὡς ἐκμανοίσθησαν παρ' ἡμῖν. Ὑπάρχουσι δι' ἀμφοτέρων τὰ πανεπιστήμια, ὡς εἰκός, κοινὰ διατάξεις περὶ διοικήσεως, περὶ προσόντων καὶ ἐκλογῆς τῶν καθηγητῶν, περὶ ἐξετάσεων, περὶ ὑψηγῶν καὶ ἐκτάκτων καθηγητῶν καὶ περὶ ἄλλων στοιχείων, κοινῶς ἀπαντῶντων εἰς ἀμφοτέρωτα.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν καθηγητῶν ἀφίεται εἰς τὰς Σχολὰς δικαίως δὲ τοῦτο· διότι οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὰς καθηγηταὶ εἶναι οἱ ἀρμοδίοι, ὅπως κρίνωσι περὶ τῆς ἱκανότητος τῶν ποθοῦντων νὰ καταλάβωσι τὰς ἀκαδημαϊκὰς ἑδρας. Τίθεται δὲ ὡς βᾶσις τοῦ συστήματος τῆς ἐκλογῆς ὁ διαγωνισμὸς, ἢ, ἀκριβέστερον ἴσως, ἔλεγχος τῶν ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων παρουσιαζομένων συγγραμμάτων καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν.

Εἶναι ἄρα γε τὸ σύστημα τοῦτο τὸ ἀριστον; Δὲν ἄγει εἰς παράλειψιν ἱκανότητων διακρινόμενων; ἴσως δὲν ἠθέλησαν ἐπιστήμονες κράτιστοι νὰ καταγίνωσιν εἰς τὴν συγγραφὴν πραγματειῶν. ἴσως δὲν ἔσχον τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς τοῦτο χρόνον. ἴσως εἶχον εὐαίσθητον ἢ ὑπερευαίσθητον τὴν συνείδησιν, καὶ ἐνόμιζον ὅτι συγγράφειν δὲν εἶναι τὸ συγρᾶπτειν δοκίμια μαθητοπρεπῆ ἐξ ἀντιγραφῆς τμημάτων ξένων πραγματειῶν ἢ ξένων ἀνακοινώσεων. ἴσως ἐνόμισαν ὅτι «*πρωτότυπος πραγματεία*», οἷον ὁ διαγωνισμὸς ἀπαιτεῖ, δὲν εἶναι ἡ ἑλληνιστὶ μόνον τὸ πρῶτον γραφομένη. ἴσως ἡ δύναμις ἢ διδασκικὴ, ἢ δύναμις τοῦ μεταδίδειν τὰ διανοήματα τοῦ διδασκόντος καὶ τῆς ἐπιστήμης τὰ θέσφατα πρὸς τοὺς ἀκροαμένους, κατὰ τρόπον εὐμεθοδον, δὲν ἐλέγχεται διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ. ἴσως καὶ τὸ ἦθος αὐτό, ἡ κοσμιότης, ἡ ἀνήκουσα εἰς τοῦ διδασκάλου τὸ σεμνὸν λειτουργημα, δὲν ὑποβάλλονται εἰς τὸν διαγωνισμὸν, εἰς τὸν τυπικὸν ἔλεγχον τῆς ἐκ παραλλήλου κρίσεως συγγραμμάτων καὶ πραγματειῶν. Ὅλα ταῦτα τὰ ἴσως εἶναι τοσαῦτα ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ συστήματος τῶν διαγωνισμῶν. Τὰ δύο μάλιστα τελευταῖα δύνανται νὰ ἀποβάλλωσι πάντα χαρακτηριστὰ διστακτικότητος καὶ νὰ ὑποστηριχθῶσιν ὡς ἀσφαλῆ καὶ βέβαια μειονεκτήματα τοῦ συστήματος τῆς διὰ διαγωνισμοῦ ἐκλογῆς.

Ἄλλ' ἐν ἀφ' ἑτέρου, ἀνευ ἐλέγχου τινός, ἀνευ κρίσεως ἢ διαγωνισμοῦ, ἀφίετο πλήρης διακριτικὴ ἐξουσία εἰς τὰς Σχολὰς ἢ τὸν Ὑπουργόν, ὅπως ἐλέγξωσι τὸν ἀριστον κατὰ τὴν κρίσιν τῶν, ἠθέλει παρουσιασθῆ ἄλλος κίνδυνος μέγας, ἐν τόποις, ὅπου αἱ συγγένειαι, οἱ κοινωνικοὶ ἐν γένει δεσμοί, αἱ εὐνοιαὶ, ἢ πολιτικὴ ἐπήρεια,

ἀποτελοῦσι τοὺς ἰσχυροτέρους εἰς χεῖρας τῶν ἐπιτηδείων καὶ τῶν τολημῶν, μοχλοῦς, ὅπως φθάσωσιν εἰς τῆς ἐπιστήμης τὰ ἱερά, παραγκωνίζοντες τοὺς ἀληθῆς ἐπιστήμονας, τοὺς ὁποίους διακρίνει, ὡς τὰ πολλά, ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἡ κοινωνικὴ δυστυχία.

Ἴδού τὸ δῆλημα. Choisis si tu Poses! Ἀπησχόλησε καὶ ἀλλαγῶν τὸ ζήτημα, ὡς ἦτο φυσικόν, τοὺς εἰδικούς. Τὸ ἀδιέξοδον δὲ σχεδόν, τοὺς διαταγμοὺς τοὺς βαθεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους καταλήγει ὁ μελετῶν ἐκάτερον τῶν συστημάτων, ἀπεικονίσει, ἀληθῶς ἐν τελειότητι, διὰ τοῦ τίτλου, ὃν ἔδωκεν εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ, ὁ Cogliolo (1887), ἐπιγράφας αὐτὸ «*Πανεπιστημιακαὶ μελαγχολία*». Ἀλλὰ τόσον αὐτός, ὅσον καὶ ὁ καθηγητὴς Οὐβίδο, ὁ συντάξας τότε σύντομον περίληψιν συζητήσεως μεγάλης, γενομένης ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῆς Νεαπόλεως, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ δεινὸς καθηγητὴς τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ πολιτευτῆς Οὐλάνδο, ἐν ἐκθέσει εἰσηγητικῇ Ἐπιτροπείας τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παλέρομου (1897) ἀνεγνώρισαν μὲν τὰ ἄτοπα, ὅσα δύνανται νὰ συμπαραμαρτήσωσι τῷ συστήματι τῶν διαγωνισμῶν, δὲν ἐδίστασαν ὅμως νὰ συνομολογήσωσιν ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι πολλαχῶς προτιμότερον τῆς ἀντικειμένου κρίσεως τῶν Σχολῶν καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ, ὅπου ὁ φαρβουρισμὸς καὶ ὁ νεποτισμὸς παίζουν τὸν μεγαλύτερον καὶ ἀλεθριώτερον ρόλον ἀνελέγκτως.

Διὰ τοῦτο, ὁρθῶς τὸ σύστημα τοῦτο ἔθεντο ὡς βᾶσιν καὶ τὰ νομοσχέδια τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ κ. Ἀλεξάνδρου. Ἐπιτροπὴ τριμελὴς ἐξ ἐκάστης Σχολῆς, ἀπαρτιζομένη ἐκ καθηγητῶν διδασκόντων συναρῆ πρὸς τὴν ὕλην, δι' ἣν ἡ κενὴ ἔδρα, μαθήματα, ἐξελέγχει τὰ ἔργα τῶν ὑποψηφίων καθηγητῶν, γνωμοδοτεῖ ἐπὶ ἐκάστου αὐτῶν κεχωρισμένως, συντάσσει ἐκθεσὶν εἰδικῶς ἠτιολογημένην καὶ αὐτὴ χρησιμεύει ὡς βᾶσις, ἵνα ἡ οἰκεία Σχολὴ ἀποφανθῇ ὑπὲρ τοῦ διοριστέου. Ἡ δὲ δημοσίευσις τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, ἐπιτρέπουσα τὴν ἀνασκευὴν καὶ τὸν ἐλεγχὸν τῆς κρίσεως αὐτῆς, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν μὴ ἐπιτυχόντων ἀλλὰ καὶ ὑπὸ παντὸς ἐπιστήμονος, ἀποτελεῖ ἠθικὸν χαλινὸν κατὰ πάσης ἀδαιρεσίας ἢ ἀδικίου κρίσεως, τὸν μόνον δυνατὸν καὶ ἐπιτρεπτόν χαλινόν. Ἡ ἀπόφασις τῆς Σχολῆς εἶναι οὐσιαστικῶς ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν ὑπουργόν.

Ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ ἐπιτροπῇ ἡμεῖς, ὡς εἰσηγητῆς ταύτης, προϋτεινάμεν τὴν ἐξαιρέσιν τῶν μέχρι τετάρτου βαθμοῦ συγγενῶν τῶν ὑποψηφίων καθηγητῶν ἀπὸ τῆς Ἐπιτροπείας τῆς τριμελοῦς καὶ ἀπὸ τῆς ψηφοφορίας τῆς Σχολῆς, προκειμένης κρίσεως τῶν ὑποψηφίων.

Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ἐπεκρότησεν ἡ Ἐπιτροπεία δημοσίως, συγκατετέθη δὲ καὶ ἡ Κυβερνήσις καὶ τοιοῦτοτρόπως, ψηφισθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ συγκατετεθὴ ἀπετέλεσε μέρος τοῦ ἰσχυρότου νόμου. Υἱοθετήθη ἐπίσης παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ σκέψις ἡμῶν, ὅπως ἀπαλλάσσηται τῶν διατυπώσεων τοῦ διαγωνισμοῦ καθηγητῆς Ἕλληνας, διδάξας ἢ διδάσκων τὴν ἰδίαν ὕλην ἐν ξένῳ ἀνεγνωρισμένῳ πανεπιστημίῳ καὶ συγγράφας ἔργα ἐπιστημονικῆς ἀξίας, καὶ ἀπετέλεσε καὶ αὕτη μέρος τοῦ νόμου. Τῶν δύο τούτων προτάσεων ἡ σχολικότης εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς κατάδηλος, ὥστε περιττεύει προδηλῶς πᾶσα περαιτέρω ἀνάπτυξις. Θὰ ἦτο δὲ ἄστοχον, ἂν ἐσπερούμεθα διαπραεῖς ἐπιστήμονας Ἕλληνας καθηγητὰς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, θὰ ἦτο ἄδικον, ἂν ἐσπερούμεθα ἕνα Λιβιεράτον ἢ ἕνα Πολίτην, ἀξιοῦντες παρ' αὐτῶν, ὅπως ὑποβάλωσιν αἰτήσεις καὶ συναγωνισθῶσι πρὸς Ἕλληνας διδάκτορας, αὐτοὶ οἱ καθηγηταί! Ἡ ἀρχὴ τῆς διὰ διαγωνισμοῦ ἐπιλογῆς τῶν ἀρίστων, γενικῶς παραδεδεμένη ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν τούτοις ὑφίσταται ἐξαιρέσιν καὶ ἐκεῖ, ὅπου, καὶ κατὰ τοὺς προτέρους νόμους καὶ κατὰ τὸν νόμον τῆς 12 Ἰουνίου 1904 (ἀρθρ. 1), ἐπιτρέπεται νὰ ἐλλέγονται καθηγηταὶ ἀνεγνωρισμένοι πρόσωπα ἐπιστημονικῆς ἢ διδακτικῆς ἀξίας ὑπερόχου καὶ ἀνεγνωρισμένης κατὰ τρόπον ἀδιαφιλονεύκτου.

Διὰ τοὺς ἐκτάκτους καθηγητὰς ὁ κ. Ὑπουργός, ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ Εἰσηγητὴς τῆς ἐπιτροπῆς συνεταύτισαν μὲν τὰς γνώμας αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸ ἐκείνη τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, διεφώνησαν ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς θητείας καὶ τὸ μέλλον αὐτῶν. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἐκτάκτων καθηγητῶν εἶναι ἐπιτακτικὴ. Διδάσκουσιν οὗτοι αὐτοτελῶς μαθήματα, ἅτινα δὲν ὑπάρχουσι ἴσως καθηγηταί, ὅπως διδάξωσι ἀλλὰ ἀναπληροῦσι καὶ τὸν ἀπόντα ἢ ἀσθενοῦντα τακτικὸν καθηγητὴν καὶ συμπληροῦσι πολλάκις τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐν οἷς μαθήμασι εἶναι ἀδύνατος ἡ διδασκαλία τῆς ὅλης ὕλης ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ. Καί, περαιτέρω, οἱ ἐκτακτοὶ καθηγηταὶ ἀποτελοῦσι τὸ φυτόριον, ἐξ οὗ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ στρατολογηθῶσιν οἱ τακτικοί. Ἐπιδεικνύοντες κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκτάκτου καθηγεσίας τὴν διδακτικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν αὐτῶν δύναμιν, παρέχοντες δὲ εἰς κοινὸν ἔλεγχον τοῦ ἠθους τὸ εὐπρεπὲς καὶ κόσμιον, ἀποτελοῦσι βεβαίως τὸ ἀριστόν, πρὸς ἐκλογὴν τῶν τακτικῶν διδασκάλων, ὕλικόν.

Ἄλλ' ἡ θητεία τοῦ ἐκτάκτου καθηγητοῦ ὀρισθῆ ἐπταετῆς ὑπὸ τοῦ Νόμου. Τὰ ἀρχικὰ μάλιστα νομοσχέδια ὄριζον ταύτην μόνον τριετῆ. Καὶ καὶ μὲν ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς ὅπως μετα-

σχωσιν ἐκ νέου τοῦ διαγωνισμοῦ, ἀλλὰ, φρονοῦμεν ὅτι, τὸ περιορισμένον τῆς θητείας θέλει ἀπομακρύνει τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐπιστήμονας ἀπὸ τῆς ἐπιδιώξεως τῆς ἐκτάκτου καθηγεσίας. Τίς, τῷ ὄντι, ἐπιστήμων ἀληθῆς, ὑποστὰς ἀπαξ διαγωνισμὸν, εἶναι δυνατόν νὰ στέρξη ὅπως ὑφίσταται τοιοῦτον ἀνά ἑπτὰ ἔτη; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν οὗτος νὰ μὴ θελήσῃ, κολακεύων τοὺς τακτικούς καθηγητὰς, οἵτινες θὰ κρίνωσιν ἐκαστοτε αὐτόν, νὰ ἀποφύγῃ πᾶσαν πρὸς αὐτοὺς ἀμίλλαν, ἐν ἣ θὰ ἀπεδείκνυε τὴν ἰδίαν ὑπεροχὴν, θὰ ἐμείωνεν ὅμως τὴν τῶν κριτῶν αὐτοῦ; Οὐδὲ εἶναι δυνατόν ὅπως ὁ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν σκέψιν τῆς ἐπιτυχίας ἐν τῷ νέῳ διαγωνισμῷ ἐκτακτοῦ καθηγητῆς ἀποκησῆ τὴν ἀπαραίτητον ἐπιστημονικὴν ἐλευθερίαν ἵνα ἐργάζηται ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ἔδαφει, ἀνευ δεσμῶν, πρὸς καλλιέργειαν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἠθέλομεν προκρίνει, ὅπως, ὁ ἐκτακτος καθηγητῆς, διορισθεὶς ἀπαξ συνετεία διαγωνισμοῦ, παραμῆνῃ ὡς ἐκτακτος πρόσκαιρος, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὸν διηγετικὸν ἔλεγχον τῆς Σχολῆς, ἐπὶ διετίαν ἢ τριετίαν, ἀποδεικνύων δ' ἐν τῷ μεταξὺ τὴν δέουσαν διδακτικὴν δύναμιν, τὴν προσήκουσαν σεμνότητα, καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν προκοπὴν, κρίνηται μετὰ τὸ δοκιμαστικὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα, ὑπὸ τῆς Σχολῆς ἢ ὡς ἀξιος ὅπως γέννηται διαρκῆς ἐκτακτοῦ καθηγητῆς ἢ ὡς ἀποβλητέος τοῦ Πανεπιστημίου. Γενόμενος δὲ διαρκῆς ἐκτακτος καθηγητῆς ἠθελε προτιμᾶται παντὸς ἰσοδυνάμου διὰ τὴν κενουμένην ἔδραν τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ.

Ὁμολογουμένως ἐν τούτοις ἡ εἰσαγωγή τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐκτάκτων καθηγητῶν εἶναι ἀρίστη συμβολὴ εἰς τὴν ἐπιβλεπόμεν ὑπόδοσιν τῶν πανεπιστημιακῶν πραγματιῶν, καὶ ὅφ' ἦν μορφὴν εἰσηχθῆ ὑπὸ τοῦ Νόμου. Τὰς καταδεικνυομένας δ' ἄλλως ἀτελείας δυνάμεθα, τοῦ χρόνον προϋπόντος, νὰ συμπληρώσωμεν, διδασκόμενοι ἐκ τῆς πείρας, τοῦ ἀρίστου διδασκάλου καὶ γνώμονος τῶν ἐλλείψεων οἰουδήποτε νομοθετήματος.

Πλὴν τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐκτάκτων καθηγητῶν, ὧν ἡ κατὰ τοὺς ψηφισθέντας νόμους διαφορά συνίσταται καὶ εἰς τοῦ μισθοῦ τὴν ἀπόστασιν καὶ εἰς τὸ πρόσκαιρον τῆς θητείας τῶν δευτέρων καὶ εἰς τὴν ἀποχὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς διωκτικῆς τοῦ Πανεπιστημίου (οὔτε ἐκλέγουν, οὔτε ἐκλέγονται), ἀναγνωρίζει ὁ νόμος καὶ ἐπιτίμους ἢ ἐπιτιμίους καθηγητὰς, καὶ ὑφηγητὰς. Οἱ πρῶτοι εἶναι οἱ μετὰ 35^ῆ διδασκαλίαν ἀποχωροῦντες τοῦ Πανεπιστημίου ἢ περιφανεῖς ἕξοι ἢ ἡμεδαποὶ ἐπιστήμονες. Οἱ δεῦτεροι διορίζονται ἐπὶ τῇ βᾶσει διαγωνισμοῦ εἰς τὰς τακτικὰς ἔδρας, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἐκτακτοὶ καθηγηταί, ἢ πρὸς διδαχὴν μαθημάτων, δι' ἃ δὲν

ὑπάρχει μὲν ἰδρυμένη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τακτικὴ ἔδρα, ἀλλὰ περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς διδασκαλίας τῶν ὁμοίων ἀπεφάνθη ἡ Σχολὴ. Οἱ ὑφηγηταὶ εἶναι ἄμισθοι. Εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἰδιῶται διδάσκοντες ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐλευθέρως, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν. Ὁ θεσμὸς τῶν ὑφηγητῶν μεγίστην ἔκτασιν ἔχει ἐν Γερμανίᾳ, καὶ Αὐστρίᾳ ἰδίᾳ. Ἐν τῇ δευτέρᾳ τινὲς τούτων ἐν τισὶ ζητήμασι ἔχουσι καὶ ψήφον συμβουλευτικὴν, μετέχοντες οὕτω πρὸς τῶν Σχολῶν. Εἶναι δὲ χρησιμώτατος ὁ θεσμὸς τῶν ὑφηγητῶν διὰ πλείστους λόγους. Νέοι ἐπιστήμονες διδάσκουσι τοιοῦτοτρόπως ὕλην ἐπιστημονικὴν, ἴσως μῆκω συστηματοποιηθεῖσαν μὴδὲ εἰσαχθεῖσαν ἐπιστήμους ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διὰ ἀναγνωρίσεως τακτικῆς ἢ ἐκτάκτου ἔδρας, καὶ προσδίδουσι τὸν ἀτομικὸν αὐτῶν τύπον ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ τῇ μελέτῃ τοῦ θέματος τῶν, συμβάλλοντες τοιοῦτοτρόπως τὰ μέγιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης. Ἐκ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν οὐ μόνον διαπλάσσεται ἐνίοτε ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον ὕλη τις ἐπιστημονικὴ, ἀλλὰ καὶ μορφοῦται ὁ φοιτητῆς πρὸς ἰδίας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας καὶ μελέτας. Οἱ ὑφηγηταὶ διεγείρουσι τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν ζήλον τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ, καὶ ἀφυπνίζουσι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βαθέος ὕπνου, εἰς ὃν, ἀτυχῶς, βυθίζονται οἱ πλείστοι μετὰ τὴν ἀποκτικὴν τοῦ τίτλου τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ. Συμπληροῦσι δὲ καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν, διδάσκοντες ἢ μέρος τῆς ἰδίας ὕλης, ἢ καὶ δλόκληρον συνοπτικώτατα καὶ διευκολύνοντες τοιοῦτοτρόπως τὰς ἀκροάσεις τοῦ φοιτητοῦ. Ἄλλ' ἵνα ταῦτα ἐπιτελεσθῶσι καὶ, περαιτέρω, ἵνα οἱ ὑφηγηταί, δσημέρι ἐπιστημονικώτερον συναγορεύοντες, ἀπαρτιζῶσι τὸ φυτόριον, ἐξ οὗ θὰ λαμβάνωνται οἱ ἰκανώτατοι ἐκτακτοὶ ἢ τακτικοὶ καθηγηταί, δέον νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς αὐτοὺς ἀκαδημαϊκὸς βίος ἀξιοπρεπῆς καὶ ἀκαδημαϊκὴ σταδιοδρομία. Οὐδέτερον τούτων συμβαίνει παρ' ἡμῖν. Οὔτε προτιμῶνται κἂν ἐν διαγωνισμῷ τῶν ἰσοδυνάμων ὑποψηφίων καθηγητῶν, οὐδ' ἐπιτρέπεται ἢ λήψις μικρῶν διδάκτρων, δι' ὧν, ὡς καὶ διὰ τῆς ἑξετάσεως τῆς διδασκουμένης ὕλης, θὰ ἐξασφαλιστο εὐπρεπῆς ἀκαδημαϊκὴ ὑπόστασις εἰς αὐτούς. Διὰ τοῦτο βλέπομεν νέους ὑφηγητὰς ἀρχομένους μὲν μετὰ ζήλου τῶν παραδόσεων αὐτῶν καὶ συνεχίζοντας ταύτας, καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτῶν ἐρεῦνας ἐπὶ ἔτη τινά, καταλαμβανομένους δὲ θάτον ἢ βράδιον ὑπὸ ἀπογοητεύσεως καὶ ἐπιστημονικοῦ μαρασμοῦ καὶ τρεπομένους εἰς τὴν πρακτικὴν καὶ κερδοφόρον τῆς ἐπιστήμης ἀσκήσιν.

Καινοτομίαν εἰσηγάγον τὰ ψηφισθέντα νομοσχέδια ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἐξετάσεων. Διότι

καδιέρωσαν τὰς ἐνιαυσίους τῶν φοιτητῶν ἐξέτασεις, ἀφοῦ πρότερον ὥρισαν ὅτι ἡ διδασκαλία θὰ γίνεται κατὰ πρόγραμμα, συντασσόμενον τὸν μῆνα Ἰούνιον ἐκάστου πανεπιστημιακοῦ ἔτους ὑπὸ τῶν καθηγητῶν, καὶ ὅτι ἡ ἀκρόασις τῶν, κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο, διδασκομένων μαθημάτων, εἶναι ὑποχρεωτική.

Τὸ θέμα δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀπλουστέρων. Ἐν τοῖς ἀνωτάτοις Διδακτηρίοις δὲν εἶναι μόνον σκοπὸς ἡ παρασκευὴ ὑπαλλήλων ἢ δικηγόρων καὶ ἱατρῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ προαγωγή τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ παρασκευὴ ἐπιστημόνων συγκροτημένων τελείως πρὸς περαιτέρω τῆς ἐπιστήμης θεραπείαν. Τοιοῦτοι ὁμως ἐπιστήμονες δὲν δύνανται νὰ ἀποβῶσιν οἱ καθηλούμενοι εἰς ὀρισμένων προγραμμάτων τὴν ἀκρόασις. Τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης τὰ ὄρια εἶναι ἀδιάγραπτα. Ἐκαστος πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος ὅπως μορφώσῃ ἑαυτόν, κατὰ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ χαρακτήρα, κατὰ τὴν ψυχικὴν ἑαυτοῦ σύστασις, κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὰς τάσεις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Πρέπει ἐλεύθερος νὰ δύναται νὰ ἐκλέξῃ τὰ μαθήματα, ὡς ὁ νοῦς αὐτοῦ καὶ οἱ σκοποί, οὓς ἐν τῷ βίῳ προτίθεται νὰ ἐπιδιώξῃ, ὑπαγορεύουσιν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὴν σειράν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐννοεῖ νὰ τὰ ἀκολουθήσῃ.

Ἰδὸν ἡ μία τοῦ ζητήματος ὄψις. Ἄλλ' ἡ ἐκ τῆς ἐλευθερίας ταύτης παραγωγή πολλῶν παραπληρήσεων ἀσκοπῶν εἶναι μᾶλλον πιθανή. Ποσᾶς νέοι καὶ διὰ ζήλου πεπροικισμένοι φοιτηταὶ δὲν γνωρίζουσι πόθεν νὰ ἀρξῶνται τῶν ἀκροάσεων τῶν, καταναλισκούντων δὲ ὥρας πολλὰς, μῆνας ἔτι, ἀκροώμενοι μαθημάτων, ἅτινα κατόπιν εὐρίσκουσιν ὀλίγον χροῖσμα δι' αὐτούς! Ἀνάγκη ἄρα ἡ ἐλευθέρα σπουδὴ νὰ μὴ περιορισθῇ, ἀλλ' ἀνάγκη ἐπίσης διὰ προγραμμάτων νὰ καθορίζονται ἐκαστοτε αἱ ὕλαι, ὡς βαθμιαίως πρέπει νὰ ἀκούσῃ ὁ σπουδάζων, ἵνα ἐπὶ τέλους ἀποκτήσῃ τὰς ὀρισμένας ἐκείνας γνώσεις, ὧν ἀνευ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Πανεπιστημίου, ἐλεύθερος ὧν νὰ ἀκροασθῇ οἰωνδήποτε καὶ ὁσωνδήποτε ἄλλων μαθημάτων, εἴτε τῆς αὐτῆς εἴτε ἄλλης Σχολῆς. Ἦθελεν ἄλλως καταστῆ ἀδύνατος πᾶσα συστηματοποίησις καὶ πᾶσα τακτοποίησις σπουδῶν.

Αἱ εἰδικαὶ ἐξετάσεις καὶ ἀλλαγῶν εἰσῆχθησαν, ὅλον ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Εἶναι ἀδιάφορον ἂν εἶναι ἐτήσιοι ἢ μὴ. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ: πρέπει ὁ φοιτητῆς νὰ ὑπόκειται εἰς μερικὰς ἐξετάσεις, καθ' ἣν ἐποχὴν φωνὴ πανταχόθεν ἐγείρεται, ὅπως καταργηθῶσιν αἱ ἐνιαυσίαι ἐξετάσεις ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει, ἐξετάσεις βασανίζουσαι καὶ ζηραίνουσαι τοὺς ἐγκεφάλους τῶν δοκιμαζομένων;

Ἐὰν ἦτο δυνατόν ὁ Ἕλλην φοιτητῆς νὰ ἔχη

τὴν συστηματικὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἐμμονὴν ἐν τῇ μελέτῃ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν μέχρι τῶν τελευταίων τῆς φοιτήσεώς του, ὡς ὁ Γερμανὸς φοιτητῆς, οὐδεὶς θὰ ἐδίσταζε νὰ ἀποκλίνῃ ὑπὲρ τοῦ συστήματος τῶν μοναδικῶν ἐπιπυχῶν ἐξετάσεων. Ἄλλ' ἀτυχῶς τοῦτο δὲν συμβαίνει. Εἶναι δὲ περιέργως παρατήρησις τις, ἣν ἀναγινώσκουμεν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ καθηγητοῦ καὶ πρυτάνεως τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Αἰξ-Marseille πανεπιστημίου κ. Brg. Ὁμιλῶν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ἔτους 1909-1910 περὶ τῶν Γάλλων φοιτητῶν λέγει: «Τινὲς ἐπαρουσιάζοντο χωρὶς νὰ ἔχωσι τὴν ἐλαχίστην γνώσιν ἐκ τῆς διδασκείας ὕλης, ἡ δὲ μηδαμινότης ὑπῆρξε τοιαύτη, ἡμέραν τινά, ὥστε ἡ ἐπιτροπὴ ἠναγκάσθη νὰ ἀναβάλλῃ τὴν ἐξέτασιν ὀλοκλήρου τῆς σειρᾶς. Δὲν ὀφείλεται τοῦτο εἰς τὴν ἀσυτηρότητα τῶν ἐξεταστῶν. Ὄφειλεται εἰς τὴν μέθοδον πρὸ πάντων, δι' ἧς ἐργάζονται πλείστοι φοιτηταί, οἵτινες ἀραιῶς μόνον ἀκολουθοῦντες τὰ μαθήματα, ἐλαχίστην λαμβάνουσι γνώσιν τῶν γενικῶν τῆς ἐπιστήμης ἀρχῶν καὶ προπαρασκευάζονται ἐν σπουδῇ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν ἐξετάσεων εἰς ζητήματά τινα, καὶ ταῦτα ἐπιπολαίως».

Τοῦτο συνέβαινε καὶ παρ' ἡμῶν ἀτυχῶς μέχρι τοῦδε. Ὀλίγους μῆνας πρὸ τῶν ἐξετάσεων ἀπεστήθιζον ὀρισμένα θέματα οἱ φοιτηταὶ καὶ ἐλάμβανον τὸ πτυχίον τῶν ἐξετάσεων. Αἱ ἐνιαυσίαι ὁμως ἐξετάσεις θὰ ἐξαναγκάσουν αὐτοὺς εἰς μελέτην μελίζονα, καὶ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἔκτασιν. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀθρόα ὑπερφόρτωσις τοῦ νοδὸς τῶν ὑποψηφίων, κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας, ἡ ὑπερφόρτωσις, ἣτις ἐπισύρει τὰς ἀρὰς πάντων ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει, ἐπεβάρυνε κατ' ἀνάγκην μέχρι τοῦδε τοὺς τελειοφοίτους, πάντως δὲ θὰ μετριασθῇ διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς δοκιμασίας εἰς τέσσαρας τοιαύτας.

Ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπεδείχθη ἡ ἀνάγκη τῆς συστάσεως Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Ἐν Γαλλίᾳ ἐγένετο τοῦτο διὰ τοῦ Νόμου τῆς 15 Μαρτίου 1850, ὅστις ἐτροποποιήθη βραδύτερον, ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ διὰ τοῦ Νόμου τῆς 13 Νοεμβρίου 1859, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Legge Casati. Ἡ ἐκεῖ εὐδοκίμησις δεικνύει ὅτι θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ συσταθῇ καὶ παρ' ἡμῶν, ὑπὸ τύπον προσόμοιον, τὸ Ἀνώτατον τοῦτο Συμβούλιον. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἔδει τοῦτο νὰ ἀπαρτίζεταί 1) ἐκ 5 καθηγητῶν τῶν Σχολῶν 2) 10 ἐπιστημόνων, μὴ διδασκόντων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὑποδεικνύοντος εἴκοσι τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ ἐκλέγοντος τοὺς ἡμίσεις τοῦ Ὑπουργοῦ 3) ἐνὸς Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐνὸς Νομικοῦ Συμβούλου 4) ἐνὸς μέλους τοῦ στρατοῦ, ὑπο-

δεικνυμένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ 5) ἐνὸς μέλους, ὑποδεικνυμένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἡ ἐκλογὴ δέκα μελῶν ἐξ ἐπιστημόνων διακεκριμένων, μὴ ἀφοσιωσάντων δὲ ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίαν, ἣθελε δίδει εἰς τὰς σκέψεις τοῦ ἀνωτάτου τοῦτου σώματος ζωηρότεραν τινὰ κατεύθυνσιν, νεωτεριστικὴν, μεταδιδόμενη δ' αὕτη, ἐν προσήκοντι μέτρῳ, εἰς τὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς παρ' ἡμῶν παιδείας ἐν γένει, ἣθελε βεβαίως συντελῆ εἰς τὴν μείωσιν τῆς στενῆς πρὸς τὰς παραδεδομένας ἔξεις προσηλώσεως, ἣτις ἐφάρπτεται τῶν ὀρίων τῆς σχολαστικότητος τῶν ἐπιστημόνων καὶ εἰς τὴν συμπολίτευσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως πρὸς τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν ἀντίληψιν καὶ τὰς ἐκάστοτε κοινωνικὰς ἀνάγκας. Ἡ δὲ ὑπόδειξις δύο μελῶν, τοῦ μὲν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τοῦ δὲ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἣθελε συμβάλλεται ἐπὶ πλέον εἰς τὴν πρὸς τὸ Συμβούλιον μετάδοσιν σκέψεων, ἀφορωσῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν καὶ γυμναστικὴν καίτευσιν τῶν συγχρόνων γενεῶν (καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ νόμος ὁ ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Assemblée nationale ὥρισεν ὅτι ἐν μέλος τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν τοῦ ναυτικοῦ μετέχουσι τοῦ Συμβουλίου) καὶ εἰς τὴν πρακτικότεραν κατεύθυνσιν τῶν τῆς παιδείας.

Τὸ Ἀνώτατον τοῦτο Συμβούλιον θὰ ἐκαλεῖτο ὅπως δίδῃ γνώμην ἐπὶ τῶν σχεδίων νόμων, προτάσεων, κανονισμῶν, διαταγμάτων, τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν ἐν γένει, τὰς ἐξετάσεις, τοὺς διαγωνισμοὺς, τὰ προγράμματα σπουδῶν, ἣθελε δὲ ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν γενικὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως, γνωμοδοτεῖ περὶ συστάσεως ἢ τροποποιήσεως ἐδρῶν, περὶ παντὸς θέματος συσχετιζομένου πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν, ὑποβάλλει ἐκθέσεις ἐνιαυσίως περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας, τῶν ἐλλείψεων αὐτῆς καὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως.

Ἄλλ' ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον σύστασις Ἀνωτάτου Συμβουλίου εὖρε διστακτικὴν τὴν ἀποδοχὴν. Ἐπίσης δὲ καὶ ἕτερα ἡμῶν πρότασις, ὅπως ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὀρισθῶσιν ἔδραι μαθημάτων τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν, ὅλον τῆς γέωργικῆς χημείας, τῆς βιομηχανικῆς χημείας, τῆς ζωοτεχνίας, τῆς ἀγρονομίας. Ἀπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου γίνονται νὰ ἀπομακρύνουσι τοῦ τύπου, τοῦ καθαρῶς φιλοσοφικοῦ καὶ μεσαιωνικοῦ, τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, διαμορφούται δὲ αὕτη ὁσημέραι καταλληλότερον πρὸς παρασκευὴν ἐπιστημόνων χρησίμων εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας καὶ μελλόντων, ἄλλως τε, νὰ παράσχῳσι τὸ διδασκτικὸν προσωπικὸν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ὅπταν λάβῃ αὕτη καὶ παρ' ἡμῶν, ὡς ἀλλαγῶν, πρακτικὴν κατεύθυνσιν, ἰδρυομένων καὶ πρακτικῶν σχολῶν, ὡς ταχέως ἐλπίζεται ὅτι

θὰ γείνη. Τοιαῦται ἔδραι ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν ὑπάρχουσι καὶ ἐν ἄλλοις πανεπιστημίοις, ὅλον τῷ τῆς Βολωνίας, Λονδίνου, Μονάχου, Τουλούζης κλπ. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἡ ἔλλειψις τοιοῦτων μαθημάτων εἶναι μειονέκτημα σοβαρὸν τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως καὶ θὰ ἀναγνωρισθῇ βεβαίως τάχιστα ἡ ἀνάγκη αὐτῶν, ὡς ἀπαραιτήτων διὰ τὴν πρακτικὴν καὶ πλουτοπαραγωγικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους.

Ἄλλὰ τὸ ἄριστον τῶν συστημάτων ὀργανώσεως τοῦ Πανεπιστημίου θέλει ναυαγήσῃ, ἂν μὴ, διὰ τῆς παροχῆς μισθῶν ἐπαρκῶν, στρατολογηθῶσιν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ διδασκαλίᾳ οἱ κράτιστοι. Προϋτείνουμεν ὅπως ἡ «Κυβέρνησις δύναται 1) νὰ συνάψῃ ἰδιαίτερας συμβάσεις περὶ μισθοδοσίας καθηγητῶν τακτικῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἂν οὗτοι εἶναι τακτικοὶ καθηγηταὶ ἐν ἀλλοδαπῷ ἀνεγνωρισμένῳ πανεπιστημίῳ καὶ διορισθῶσι καθηγηταὶ τακτικοὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ 2) νὰ μετακαλῇ ξένον ἢ Ἕλληνα καθηγητὴν, τακτικὸν ἢ ἔκτακτον, ἀλλοδαποῦ Πανεπιστημίου, ὅπως διδάξῃ ἐν ἑλληνικῇ ἢ ξένῃ γλώσσῃ προσωρινῶς ἐφ' ὀρισμένον τυχὸν χρόνον, ἀντὶ μισθοῦ ὀριζομένου διὰ συμβάσεως». Τὰς προτάσεις ταύτας, σκοπούσας τὴν διευκόλυνσιν τῆς προσελκύσεως καλοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ, ἀπέκρουσε μὲν ἡ Ἐπιτροπὴ, ἐδέξατο ὁμως ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς καὶ ἐπιδοκιμασάσης τῆς Βουλῆς ἔλαβεν νόμιμον ἰσχύν. Ἄλλ' ἐνομίσαμεν πρὸς τοῦτοισι ὅτι πρέπει καὶ νὰ ἀξηθῶσιν οἱ μισθοὶ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Διότι 400-500 δραχμαὶ κατὰ μῆνα, ἀξανάμενοι κατὰ 200 ἢ 300 ἐκ τῶν ἐξετάστρων, διὰ τακτικῶν καθηγητῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαρκεῖσιν πρὸς τὴν ἐπὶ πρῶτον αὐτοῦ παράστασιν καὶ τὴν δαπάνην δι' ἀγορᾶν βιβλίων καὶ περιοδικῶν καὶ τὴν παρακολούθησιν τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης. Ἡδύνατο νὰ ἀξηθῶσι μάλιστα καὶ τὰ τέλη τῶν φοιτητῶν, ἵνα ἐντεῦθεν εὐρεθῇ ὁ πόρος πρὸς ἀξίωσιν τῶν μισθῶν καὶ, ὅπως ἀποκρουσθῇ ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι παῖδες φιλομαθεῖς ἀλλὰ πτωχοὶ, θὰ ἀπεκλειοντο τῆς ἀκαδημαϊκῆς μορφώσεως, ἣδύνατο νὰ ὀρισθῇ ὅτι ὀρισμένος ἀριθμὸς φοιτητῶν 80 ἢ 100 φέρ' εἰπεῖν κατ' ἔτος, θὰ ἀπηλλάσσοντο τῶν τελῶν, ἂν ἐπετύχονον ἐν διαγωνισμῷ. ἐπὶ τούτῳ ἐνεργουμένῳ. Ἐν Βαυαρίᾳ, Βελγίῳ, Βάδῃ, Πρωσίᾳ, Σαξωνίᾳ κλπ., οἱ καθηγηταὶ, πλην τῶν μισθῶν αὐτῶν, λαμβάνουσι καὶ διδάκτρα, ἅτινα καταβάλλονται ὑπὸ τῶν φοιτητῶν καθ' ἑξάμηνον. Καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητος ψυχολογικὴ ἀλήθεια, ὅτι τὸ δωρεὰν λαμβανόμενον περιφρονεῖται, τὸ δὲ ἀνταμειβόμενον ἐκτιμᾶται σπουδαίως. Ὁ φοιτητῆς, περαιτέρω, ὁ καταβάλλων διδάκτρα ἐπι-

μελεῖται νὰ ἐκλέξη, μεταξύ τῶν διδασκόντων τὴν αὐτὴν ὕλην, τακτικῶν ἢ ἐκτικῶν καθηγητῶν, τὸν ἀριστον καὶ οὕτω βασιμῶς δύναται νὰ ἐπισηθῆ ὅτι θέλει γεννηθῆ ἄμιλλα παρὰ τοῖς διδάσκαλοι, οἵτινες ὁσημέρῃ θὰ μεριμῶσιν, ἵνα καθιστώσιν ἑαυτοὺς βελτίονας. Μὴ λησιμονώμεν

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΛΟΥ

Τακτοποιῶν τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας εἶχον λάβει ἀπὸ λογίου, κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια πού ἤρχισα νὰ δημοσιογραφῶ—ἤμην δέκα καὶ ἕξ ἐτῶν διὰ τὴν πρῶτον δημοσίευσί μου—εὗρον καὶ μίαν ἐπιστολὴν τοῦ ποιητοῦ Ἰουλίου Τυπάλλου ἀπὸ πενήντα καὶ ἕξ σελίδας, γραμμένην ἰταλικά. Τὴν ξαναδιάβασα. Εἶδα ὅτι ἀξιζει τὸν κόπον νὰ δημοσιευθῆ. Μάλιστα εἶναι τώρα καὶ κατάλληλος ἡ στιγμή, ἀφοῦ ὁ ποιητὴς ἐν ἐκτάσει ὁμιλεῖ, εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Φυσικῶς, εἶναι κατάλληλος ἡ στιγμή, ἀφοῦ τόσα ἀστεία καὶ σοβάρᾳ ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν τὰς προάλλας—ἀκόμη ἐντελῶς δὲν ἔπαυσαν,—διὰ τὴν γλῶσσαν μας, ἢ ὅποια τινὲς ἐνόμισαν ὅτι διατρέχει τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων καὶ ἠθέλησαν νὰ τὴν θέσουν ὑπὸ συνταγματικὴν περιφρούρησιν. Τόσον ἀδικαιολόγητος εἶναι ἡ περιφρούρησις αὕτη, ὅσον ἦτο δικαιολογημένη ἡ τῶν Ἑπτανησιακῶν Συνταγμάτων. Ἐπεβάλλετο τότε εἰς ἡμᾶς ἡ συνταγματικὴ περιφρούρησις, διότι ἡ ἐπίσημος γλῶσσα ἦτο εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἰταλική.

Δικαίως θὰ εἴτῃ ὁ ἀναγνώστης: διατί εἰς ἓνα νέον ἔργον τόσον ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν ὁ γέρον Τυπάλλος; καὶ διατί ἰταλικά; Ἰδοὺ ὁ λόγος.

Τότε ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Κερκυρᾶν, κατὰ φυλλάδια, ἰταλικά γραμμένους τοὺς βίους τῶν ἐνδόξων Κερκυραίων. Ἐπειδὴ ἔγραψον ἰταλικά, ἔστειλα ἀντίτυπα εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ φυσικῶς περὶ τοῦ νεανικοῦ μου ἐκείνου ἔργου συχνὰ ἐγένετο λόγος εἰς τὸν Ἰταλικὸν τύπον.

Μεταξὺ τῶν λογίων πρὸς τοὺς ὁποίους ἔστειλα τὸ ἔργον μου, ἦτο καὶ ὁ Τυπάλλος. Οὗτος εἶχε μάθει ὅτι κατεγνώμην εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ἰταλιστί. Τοῦτο μὲ τὸ ἔγραψον διὰ τὴν ἐπισημὴν διὰ τὰς βιογραφίας τῶν ἐνδόξων Κερκυραίων. Τότε μαζί μὲ τὰς εὐχαριστίας, τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ γράψῃ τὴν γνώμην του περὶ τινῶν ζητημάτων.

Ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη ἰταλιστί, διότι προτοῦ νὰ μοῦ τὴν ἀποστείλῃ, τὴν ἀνέγνωσε ἓνα βράδυ εἰς τὸ φιλολογικόν του σαλόνι εἰς πολλοὺς λογίους Ἰταλοὺς φίλους, οὓς ἐπίτιδες εἶχε προσκαλέσει.

Πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης πρὸς ἐμὲ, ἔγραψεν εἰς τὸν Χιώτην τὴν ἕξ ἐπιστολήν, ἣν ὁ ἀείδιμος ἱστοριογράφος μοῦ ἔδωκε διότι ἐμὲ ἀφῆρα περισσότερο.

Φλωρεντία, 4 Δεκεμβρίου 1879

Φίλε Χιώτη,

Λυκοῦμαι διότι ἡ κακίστη ὑγεία μου δὲν μὲ ἐπιτρέπει νὰ γράφω συχνότερα εἰς τοὺς φίλους μου. Πόσα ἤθελ' ἐπιθυμῶ νὰ σὲ γράφω! Καὶ ὄχι ὄλίγα ἠθέλα εἶπαι πρὸς τὸν Χιώτην δὲ Βιάζην, ὁ ὁποῖος περιμένει ἀκόμη ἀπάντησίν μου, ἀλλ' ἐλπίζω ὅτι θέλει μὲ συγχωρήσει, ἀφοῦ νομίζω δὲν ἀγνοεῖ πόσα βάσανα ἠθικά καὶ φυσικά μ' ἐπλήγησαν. Περὶ τοῦ κυρίου δὲ Βιάζης

ὅτι, ὅσον δῆποτε καὶ ἐν περιβάλλῃ διὰ δόξης καὶ αἰγλῆς, τὸ ἀκαδημαϊκὸν γόητρον τοὺς ἀπὸ καθέδρας τὰ ὄργια τῆς ἐπιστήμης τελούντας, ἐν τούτοις

παντὶ προσκείμενον κέρδος πρὸς ἔργον τὴν χάριν τίττει διπλήν.¹

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

βουλευτὴς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος

συχνὰ ὠμίλησα μὲ τὸν φίλον δὲ Γκουβερνάτην καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους λογίους Ἰταλοὺς, ὁποῦ ἀνυπομόνας προσμένουν μίαν ἱστορίαν τῆς νέας φιλολογίας μας, διότι θεωροῦν γελίοαν ἐκείνην τοῦ σοφοῦ Ραγκαβῆ.

Περὶ τούτου ἔκαμα μείαν ὁ δὲ Γκουβερνάτης εἰς τὴν «Nuova Antologia» εἰς τὸν ἀριθμὸν τῆς 15 Ὀκτωβρίου παρελθόντος.

Ἄς προσέξῃ πρὸ παντὸς ὁ κ. δὲ Βιάζης εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης περὶ τῆς ὁποίας ἐνδιαφέρονται ὅλοι οἱ φιλόλογοι τῆς Ἑσθῶπης σήμερον. Ὁ κ. Ραγκαβῆς νομίζει ὅτι ἔχομεν πολλὰς διελέκτους. Λανθάνει. Ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα εἶναι μία καὶ μόνη, φοβερὴ ἀπόδειξις τῆς ἐνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐπιφυλάττομαι νὰ γράφω πρὸς τὸν κ. δὲ Βιάζην, ἂν ὁ θάνατος δὲν μὲ παραλάβῃ.

Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκριβοχαιρετίσης τὸν φίλον Καλίνικον καὶ ὅλους τοὺς φίλους.

Σ' ἔγραψα ἐπὶ ποδός.

Ὁ φίλος

Ι. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Ἡ ὑγεία τοῦ Τυπάλλου ἦτο πάντοτε ἡ αὐτή. Συχνὰ ἐδεινοῦτο ἐπιφόβος. Ὁ ἐν Ζακύνθῳ διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τῆς συζύγου του² Γεώργιος Μινώτος, τακτικῶς μὲ ἔδιδεν εἰδήσεις περὶ τῆς ἀσθενείας του καὶ πάντα μὲ ἔλεγεν ὅτι ὁ Τυπάλλος θὰ μοῦ γράψῃ ἐν ἐκτάσει, ἂν ἡ καρδία τὸν ἀφίει. Μετὰ ἕξ μηνῶν ἔλαβον τὴν ἐν λόγῳ ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἐν μεταφράσει δημοσιεύομεν. Ἰδοὺ τὴν:

Ἀγαπητὲ Κύριε Δὲ Βιάζη,

Σὰς χρεωσιῶ ἀπάντησιν ὄχι μόνον εἰς τὴν εὐγενεστάτην ἐπιστολήν σας τῆς 15 παρελθόντος Ἀπριλίου, ἀλλὰ καὶ εἰς μίαν προγενεστέραν, πού ἔλαβα. Πολλὰς παρεκάλεσα τὸν κ. Γεώργιον Μινώτον³, νὰ σὰς ζητήσῃ συγγνώμην καὶ

¹ Ἐυρυπιδίου Ῥήσος, 161.

² Ἡ σύζυγος τοῦ Τυπάλλου ἦτο ἡ Ζακύνθια Λουΐζα δὲ Ρώση, σύζυγος τοῦ Γεωργίου Ρώμα, τὸν ὁποῖον διεξέχθη χάριν τοῦ Τυπάλλου, καὶ ἐνυμφεύθη αὐτὸν τῷ 1852. Ὁ Τυπάλλος ἦτο εἰς Ζακύνθον κρῆδρος τοῦ δικαστηρίου. Διὰ τὴν ἀγαπήτην του Λουΐζαν εἶχε γράψῃ τὸ *Πλάσμα τῆς φαντασίας* του πρὸ τοῦ νὰ γίνῃ σύζυγος του. Μὲ τὸν Ρώμα ἀπέκτησε ἡ Λουΐζα μίαν θυγατέρα πού ἔγενε σὺζυγος τοῦ κ. Ἰωάννου Κομοῦτου καὶ τὸν Λουδοβίκον Ρώμα. Καὶ ἡ μὲν καὶ ὁ δὲ ἀπέθανον. Οὗτοι τὸν μὲν Λουδοβίκον Ρώμα ἐκκληρονόμησαν οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Ἀντώνιος Κομοῦτου, συνεπῶς ἐκκληρονόμησαν καὶ τὰ πολύτιμα χειρόγραφα τοῦ Τυπάλλου καὶ τὴν βιβλιοθήκην του.

³ Ὁ ἀνωθεν διαχειριστὴς του, ὅστις ἐλάμβανεν ἐπιστολάς ἀπὸ τὸν Τυπάλλον ἢ ἀπὸ τὴν Κυρίαν.

νὰ σὰς εἴπῃ τὴν αἰτίαν τῆς σιωπῆς μου, δῆλα δὲ, τὴν ἐλεεινὴν θέσιν τῆς ὑγείας μου, πού πολὺ συχνὰ μοῦ κάνει ὄχι μονάχα κουραστικὸν τὸ γράψιμον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον.

Εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολήν σας μοῦ ἀνηγγέλατε τὴν νέαν ἔκδοσιν τῶν ποιήσεων τοῦ Σολωμοῦ, πού ἐτοιμάζετε καὶ τὴν ἐπιθυμίαν σας νὰ περιλάβετε εἰς αὐτὴν ἀνέκδοτον τι ἔργον τῆς δυνατῆς ἐκείνης διανοίας, πού ἔμαθα νὰ ἐκτιμῶ καὶ νὰ ἀγαπῶ ἀπὸ τῆς πρώτης νεότητός μου καὶ πού πάντοτε θεωρῶ ὡς τὸν μόνον καὶ μέγαν ποιητὴν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐκτός τῶν ἤδη δημοσιευθέντων, δὲν κατέχω εἰμὴ σατυρικά¹ τινὰ ποιήματα ἰταλικά, τὰ ὁποῖα βέβαια δὲν αὐξάνουν τὴν φήμην του, καὶ τινὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ.

Ἀπὸ τὸν φίλον Χιώτην καὶ ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Δε Γουβερνάτην ἔμαθον ἤδη ὅτι σεις γράφετε ἰταλιστί τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἡ ἐργασία αὕτη ὕψ' ὄλας τὰς ἐπόμεναις εἶνε σπουδαιότατη, διότι θὰ ἀποδείξῃ μὲ γεγονότα, ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον οἱ σοφοὶ τῆς Ἑσθῶπης πρέπει νὰ πεισθῶν δῆλα δὲ, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ποτὲ δὲν ἔσβυσε, οὔτε ὑπὸ τὸ βάρος τῆς μεσαιωνικῆς βαρβαρότητος, οὔτε ὑπὸ τὰ κτυπήματα τοῦ Ὀθωμανικοῦ γαταγανιοῦ² ἀλλὰ ἐξηκολούθησε νὰ ζῇ ἐν παραβύσει, νὰ ἐργάζεται ἀόρατον, καθὼς τὸ δάσος, πού προσβλήθην ἀπὸ τὴν καιριγίδα, κρύπτει εἰς τὰ σπλάγχα τῆς γῆς τοὺς σπόρους, πού τὸ κάμνον ἐπειτα νὰ ξαναγίνῃ πλέον ζωηρὸν καὶ φουντωμένον ἀπὸ πρῶτα καὶ μὲ ὄλην τὴν λαμπρότητα τῆς νεότητος. Τοῦτο νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι τὸ βάθος τῆς μεγάλης εἰκόνας τῆς φιλολογίας μας.

Ἐργασίαν τοιαύτην ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ ζωηρῶς ἐπιθυμοῦν οἱ σοφοί, διότι ἡ παλαιὰ μας ἐκείνη γραμματολογία τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ δὲν εἶναι παρὰ μία ξηρὰ καὶ εὐτελεῖς ἐπιτομή, ἢ ὁποῖα τώρα δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀξίαν, διότι ἔπειτα ἔγιναν ἐμβριθεῖς μελέται ἀπὸ ἐπιφανεῖς ἑλληνιστὰς, ἰδίως Γάλλους καὶ Γερμανοὺς, περὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὸν μεσαίωνα. Περιεμένετο μετὰ ἀνυπομονησίας ἡ ἱστορία τοῦ κυρίου Ραγκαβῆ, ἀνδρὸς γνωστοῦ, ὅστις ἐνομιζέτο ἐμβριθεστάτος. Ἀλλὰ πῶς ἐξήλθομεν τῆς ἀπάτης! Αὐτὸ τὸ ἀδλιέστατον ἔργον ὄχι μόνον δυσπρόστησε, ἀλλὰ ἔφερε εἰς ἀγανάκτησιν ὅλους τοὺς ἑλληνιστὰς τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, διότι εἰς αὐτό, ἢ ἐντελής ἀγνοία τῶν πραγμάτων μας, πού φαίνεται ἀδύνατον εἰς ἓνα Ἕλληνα, εἶναι συνωδευμένη μὲ τὴν πλάνην. Σεις βέβαια θὰ εἰξεύρετε πόσα ἐγράφησαν κατὰ τοῦ βιβλίου τούτου ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ καὶ

¹ Τὸ κείμενον ἔχει *giocosi*. Εἶναι ποιήματα ὡς ἐκεῖνα, πού περιπαίζει ὁ Σολωμὸς τὸν Ροῖδην.

ἐν Γαλλίᾳ· σεις εἰξεύρετε ἰδίως τὰς τόσον δριμύειας ὅσον δικαίως παρατηρήσεις κριτικῆς, τὰς δημοσιευθείσας ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου ἑλληνιστοῦ κ. Λεγρᾶν ἐν τῇ *Revue Critique* περὶ τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἱστορίας ταύτης, εἰς δὲ μνημονεύονται οἱ λογογράφοι δὲν προδῶρησεν εἰς τὰς κριτικὰς παρατηρήσεις τοῦ δευτέρου τόμου, καθότι θερμοῦς παρεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, ὅστις πεισθεὶς ἀπὸ τὴν φήμην, ἦν ἔχαιρεν ὁ κ. Ραγκαβῆς, εἶχεν ἐκδώσει ἰδίαις δαπάναις καὶ λογαριασμῶ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον, μετὰ τὰ δύο πρῶτα ἀρθρα τοῦ ἐμβριθεοῦς γάλλου, δὲν εὗρισκε πλέον ἀγοραστὰς.

Αἱ ἱστορικαὶ καὶ φιλολογικαὶ ἀβελτηρία εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἀτελείωτοι. Ὁ κ. Ραγκαβῆς ὁμιλῶν περὶ τῆς *ἱστορίας τοῦ Ταγιαπέρα* ὑπὸ τοῦ Τριβῶλη, τὴν νομίζει ἔργον ἱστορικὸν καὶ νομίζει τὸν Τριβῶλην σύγχρονον καὶ ἐφάμιλλον τῶν δύο διακεκριμένων καὶ ἀκόμη νέων συγγραφέων Κ. Σάθα καὶ Ἰ. Ρομανοῦ! Ποῖος δὲν γνωρίζει τὸν Οὐγὸν Φώσκολον καὶ τὸν περιπετειώδη βίον του καὶ τοὺς ἀθανάτους στίχους, πού πολλὰς ἀπευθύνει πρὸς τὴν Ζάκυνθον *τὴν μητρικὴν γῆν*; Καὶ ὅμως ὁ κ. Ραγκαβῆς εἰς τὸ βιβλίον του τὸν νομίζει Κερκυραῖον, ἔπερ δηλοῖ ὅτι ὄχι αὐτὸς ὠμίλησε περὶ τῆς σπανίας ταύτης διανοίας³ ὅτι ὄχι μόνον χωρὶς νὰ διαβάσῃ οὔτε στίχους οὔτε περὰ του, ἀλλὰ οὐδὲ μίαν ἀπὸ τὰς τόσας βιογραφίας του, ἢ οἰανδήποτε περὶ αὐτοῦ πραγματείας.

Δὲν περιορίζεται ὁ κ. Ραγκαβῆς νὰ ἀναφέρῃ ἔργα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστα⁴ ἀλλὰ ἐκεῖνο περισσότερο ἐκαπλήττει, ὅτι συχνὰ δὲν ἐντρέπεται νὰ τὰ κρίνῃ, ὅτε μὲν ἐπικρίνων ὅτε δὲ ἐπαινῶν αὐτά. Καὶ λυπηρὸν εἶναι νὰ εἴπῃ τις, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶναι καταφανές, ὅτι αἱ μὲν ἐπικρίσεις κατὰ ἱκανὸν συγγραφέων μας, ἰδίως συγχρόνων, εἶναι προῖον δυσμενείας⁵ οἱ δὲ ἐπαινοὶ, ἐνλίτε κατεχωρήθησαν εἰς τὸ βιβλίον του διὰ νὰ εὐαρεστήσῃ τινὰ, ὅστις γραπτὸς τοὺς ἔδωκεν εἰς αὐτόν. Ἀναφέρω τινὰς ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἐλαφρότητας τὰς ἀσυγχωρήτους. Ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἐμβριθεοῦς δοκιμίου τοῦ Βιεῖλα περὶ τῆς βυζαντιακῆς αυτοκρατορίας, μεταφρασθέντος γαλλιστί ἀπὸ τὸν Λεγρᾶν, ὁ κ. Ραγκαβῆς ὑπέθεσεν ὅτι τὸ ἔργον πραγματεύεται περὶ τῆς νεωτέρας φιλολογίας μας, ὅθεν τὸ συγκρίνει μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ, καὶ τὴν θεωρεῖ κατωτέραν τούτου!! Ἀλλὰ κατὶ χειρότερα ἀκόμη. Ὁ κ. Ραγκαβῆς μνημονεύει ἱστορικὸν βιβλίον δημοσιευθὲν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγγλιστί, τιλοφορούμενον *Σκαριφήματα τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῆς Ἰταλίας*, διὰ τὰ ὁποῖα κάμνει τόσους ἐπαινοὺς, διὰ νὰ φανῇ ὅτι ὄχι μόνον τὰ ἀνέγνωσεν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐμελέτησεν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα παρανοήσεως. Ἐπειδὴ ἡ ρηθεῖσα ἱστο-

ΑΡΑΠΟΠΟΥΛΑ

ΑΔ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ρωκή εργασία έγγραφη από ελληνίδα¹, υπέθεσεν ότι έγγραφη ελληνικά, και ενόμισεν ότι έπρεπε περί αυτής να πραγματευθῆ, έστω και αν ούτε την είδεν. Άλλέως δὲν θὰ ἐμνημόνευε βιβλίον, τὸ ὁποῖον, καὶ λόγῳ τῆς γλώσσης ἐν ἡ ἐγγραφῇ, καὶ λόγῳ τοῦ θέματος, οὐδεμίαν σχέσηιν ἔχει μὲ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν. Τόσον μάλλον δεῖ ὁ Ραγκαβῆς δὲν ἐδωκῆσεν ἀξίους τῆς προσοχῆς του τοὺς πολλοὺς ἐξόχους Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐτίμησαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ὅταν ἡ Ἑλλάς ἦτο δούλη, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἔργα καὶ αἱ σκέψεις, ἀν καὶ γραμμῆναι εἰς ξένας γλώσσας, ἦσαν πάντοτε ἐστραμμένα πρὸς τὴν λατρευτὴν πατρίδα. Εἰς ποῖον δὲν εἶναι γνωστὰ τὰ ὀνόματα τῶν Χαρβούρων,

¹ Μαργαρίτα Ἀλβάνη Μηνιάτη.

τοῦ Βονδιόλη, τοῦ Λελλαδέτσιμα, τῶν Πετριτίνη, τῶν Πιέρη, τοῦ Μυστοξυδου καὶ ἄλλων; Καὶ ὅμως ὁ Ραγκαβῆς ὁσάκις ἀναφέρει κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς, δεικνύει ὅτι ἀγνοεῖ καὶ τοὺς τίτλους τῶν ἔργων των. Τοιοῦτοτρόπως ἀποδίδει εἰς τὸν πολὺκλαυστον ἐξάδελφόν μου Αἰμίλιον Τυπάλλον τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἡροδότου ὑπὸ τοῦ Μουστοξυδου, ἡ ὁποία τόσον εἶναι εἰς τὴν Ἰταλίαν γνωστή, ὅσον ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ διὰ τὰς ἐμβριθεστάτας παρατηρήσεις, διὰ τῶν ὁποίων εἶναι πλουτισμένη.

Ἄφου ἡσχολήθην, καὶ πολὺ μάλιστα, περὶ τοῦ ἐλεηνοτάτου τούτου βιβλίου, νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἐξακολουθήσω, ἀλλὰ μόνον ὅπως λάβω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ρίψω ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὡς παρατηρήσεις, σκέψεις τινὰς περὶ τῆς φιλολογίας μας, ποὺ εἴχατε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ ζητήσετε, χωρὶς ὅμως νὰ ὑποταχθῶ εἰς μεθοδικὴν ἐργασίαν, διότι ἡ ὑγεία μου δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπει νὰ τὴν κάμνω ὡς ἐπεθύμουν.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς δὲν ἐσκέφθη νὰ ἐρευνήσῃ ὅτε τὴν καταγωγὴν, οὔτε τὴν ἱστορίαν τῆς λεγομένης δημοτικῆς, δηλαδὴ τῆς μᾶς καὶ μόνης ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ἔμεινε ζωντανή, ἀπὸ ἀρχαίων αἰώνων. Ἄγνοῶν ὁ Ραγκαβῆς τὰς μεγάλας προόδους τὰς γενομένας εἰς τὴν γλωσσολογίαν ἐν γένει καὶ ἰδίως τὰς ἐμβριθεῖς μελέτας τῶν ἑλληνιστῶν περὶ τῆς μεταμορφώσεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καὶ περὶ τῶν φιλοσοφικῶν, ἱστορικῶν καὶ προσέτι φυσιολογικῶν αἰτίων, ποὺ μὲ τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἀπλοποίησιν τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν

μορφῶν, βαθμηδὸν ἐγένεν ἡ λεγομένη δημοτικὴ, αὐτός, ὁ Ραγκαβῆς, λέγω, ἀγνοῶν πάντα ταῦτα, τὰ ὁποῖα τῶρα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοῆ καὶ ὁ μετριώτερος φοιτητῆς τῆς φιλολογίας, ὑποθέτει δεῖ ἡ δημοτικὴ εἶναι τερατώδες προῖόν τῆς ἀμαθίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις, γενόμενος δούλος, παρημέλησε τὴν μελέτην τῆς γραμματικῆς.

Τῆς ἀρχῆς ταύτης τεθείσης, ὁ σοφὸς ἀνὴρ Ραγκαβῆς, εὗρισκε ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχον διάφοροι καθομιλούμεναι γλώσσαι κατὰ τὰς διαφόρους κοινωνικὰς τάξεις. Ὁ πρίγκηψ Μέρτερινχ ἔλεγεν ὅτι, μετὰ τῶν ἑκατομμυρίων τῶν διπόδων, ποὺ κατοικοῦν τὴν γῆν, μόλις ἀρχίζον νὰ εἶναι ἀξιοὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνοι οἵτινες κοσμοῦνται μὲ τὸν τίτλον τοῦ βαρόνου καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ποιότης ὑφούται κατὰ τὴν ἀνύψωσιν πρὸς τὸν κόμητα,

μαρκήσιον κλπ. Φαίνεται δεῖ ἡ θεωρία αὐτῆ τοῦ αὐστριακοῦ καγκελλάρου ἐφαρμόζεται εἰς τὸν ἱστορικὸν τῆς ἡμετέρας γραμματολογίας Ραγκαβῆν, διότι ἀνακηρύττει χυδαίαν καὶ ἀγροῦικον τὴν γλώσσαν τῶν πτωχῶν κατοίκων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πίνδου καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια, ἀν καὶ ἐθαυμάσθησαν ἀπὸ ὄλον τὸν πολιτισμένον κόσμον, δὲν εἶναι δι' αὐτόν, παρὰ βαρβαρικοὶ ὄδυρμοὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ὁμοιάζοντες, θὰ ἐλέγομεν, πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους οἱ λέοντες καὶ αἱ τίγρεις ἐκπέμπουν κατὰ τῶν διωκτῶν αὐτῶν. Καὶ τοιαύτη ἦτο, διὰ τὸν ἱστορικόν, ἡ διανοητικὴ κατάστασις καὶ ἠθικὴ δολκλήρου τῆς Ἑλλάδος πλὴν, λέγει ὁ Ραγκαβῆς, τὸ ἱερὸν φῶς τῆς γλώσσης καὶ τῆς φιλολογίας ἦτο πάντοτε ζωντὸν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ οἱ εὐγενεῖς Φαναριῶται ἀντεπροσώπευον τὰς Ἐπιδάδας Σᾶς ὁμολογῶ ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ραγκαβῆ περισσότερον ἐφυλλομέτησα παρὰ νὰ ἐδιάβασα, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐδημοσιεύθη ἔπειτα, τὸ ἐδάεισα καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ τὸ λάβω διὸ ὁμιλῶ περὶ αὐτοῦ ἐκ μνήμης.

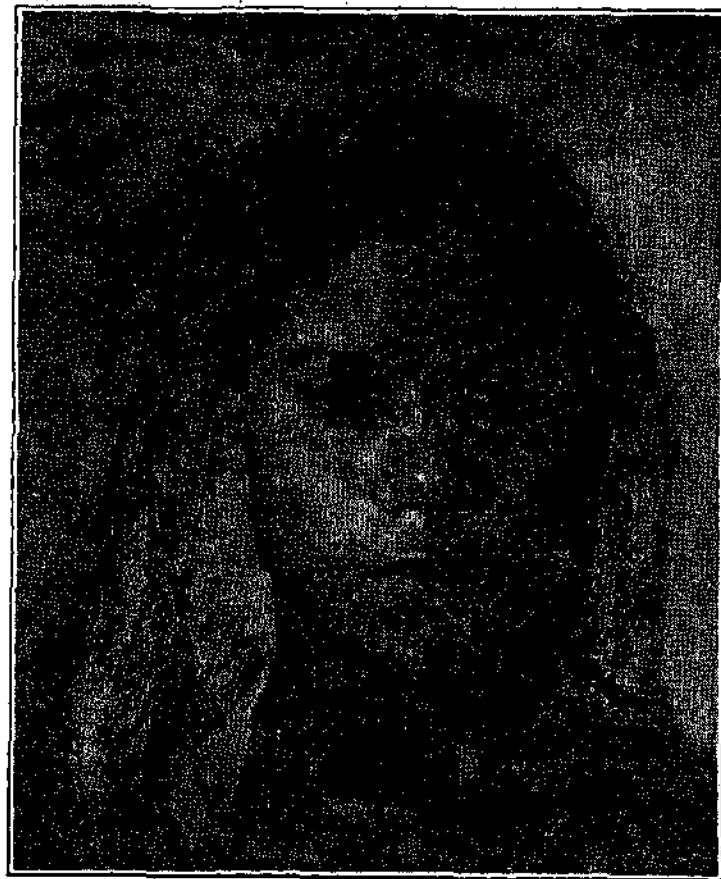
Ἄλλὰ ἐμπιστεύομαι εἰς τὴν μνήμην μου. Εἶμαι βέβαιος ὅμως δεῖ ἀκριβῶς κατενόησα καὶ ἐνθυμούμαι τακτικὰ τὸν πρῶτιστον σκοπὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει ἡ ἐργασία του ἐκεῖνη.

Ὁ Ραγκαβῆς ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ δεῖ ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς ὀφείλει καὶ γλώσσαν καὶ φιλολογίαν καὶ τὸ πᾶν εἰς τοὺς εὐπατριδας φαναριώτας, καὶ περισσότερον εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὅστις ἀπὸ τῶσων ἐτῶν τοὺς ἀντιπροσωπεύει εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον καὶ δεῖ εἶναι ἐπίσης — ὡς αὐτός ἔλαβε τὴν φροντίδα νὰ κάμῃ γνωστὸν εἰς τοὺς ἀναγνώστας του — ἀπόγονος ἐνὸς αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς εὗρισκε βάρβαρον τὴν γλώσσαν τῶν Κλεφτῶν καὶ, ὅχι ὀλιγότερον βάρβαρον καὶ σαφρᾶν, γεμάτην ἀπὸ ἰταλισμοῦς τὴν γλώσσαν τῶν Κορητῶν καὶ χειρότερα ἀκόμη τῶν Ἑπτανησιῶν λέγει δεῖ ὁ Ἐρωτόκριτος ὅχι μόνον εἶναι γραμμῆναι εἰς γλώσσαν πολὺ διεφθαρμένην, ἀλλὰ εἶναι καὶ ποιητὰ ἀνοστον καὶ ὀκληρόν. Κρίνει τὸν ποιητὴν Βηλαρᾶν, ἕνα ἀληθῶς κακὸν τεχνίτην, δικαίως λησμονηθέντα ἐν Ἑλλάδι! Ἀποφαίνεται δεῖ ὁ Σολωμός, ναι μὲν

ἦτο ἀνθρώπος μὲ τάλαντον, ἀλλ' ἀμαθέστατος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἰδὼν δεῖ ἔλαβον κακὴν ὑποδοχὴν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς του (!), ἔστρεψε τὰ νῶτα εἰς τὴν Μοῦσαν καὶ δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ καταγίγῃ εἰς τὴν ποιήσιν. Ἐδῶ ὀφείλω νὰ σᾶς ὁμολογήσω, ἀνεξαρτήτως ὄλον τῶν ἄλλων, τὴν κακῶς κρυπτομένην μοχθηρίαν τοῦ Ραγκαβῆ κατὰ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ὅχι μόνον θαυμάζω — καθῶς καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ ξένοι — ἀλλὰ καὶ ζωηρὰ ἠγάπησα ἠθέλα ἀμέσως νὰ τοῦ ἀπαντήσω, ἀν αὐτός, ὁ κ. Ραγκαβῆς, δὲν εὗρισκε τὸν τρόπον νὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ σιωπήσω διότι, διὰ μὲν τῶν ἐπιστολῶν του μὲ ἐπήνεσε περισσότερον τῆς ἀξίας μου, διὰ δὲ τοῦ βιβλίου του μὲ ἐπέκρινε πικρῶς.

Προχωροῦμεν. Ὁ Ραγκαβῆς, ἀφου εὗρισκε βάρβαρον τὴν γλώσσαν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας, καὶ ὅχι ὀλιγότερον τὴν γλώσσαν τῶν ἐνδοξοτέρων μας ποιητῶν, εὗρισκε ὀραιοτάτην τὴν τοῦ Χρηστοπούλου καὶ ἔξοχον τὴν ποιήσιν

ΚΟΡΗ ΦΕΛΑΧΙΣΣΑ

ΑΔ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Φωτογρ. Ε. Σανθοπούλου

του. Δὲν εἶναι θαυμασμοῦ ἄξιον ἂν ὁ Χρηστοπούλος εἴτυχε τοιοῦτων ἐπαίνων χωρὶς νὰ εἶναι φαναριώτης; διότι, ὁ κ. Ραγκαβῆς σπεύδει ἐπαναλαμβάνων, ὅτι αὐτὸς ἀνεγράφη μεταξὺ φαναριωτῶν καὶ συνεπῶς δύναται νὰ θεωρηθῆ φαναριώτης.

Ἄλλ' εἶναι ἀληθές ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα τόσαι γλῶσσαι ὁμιλοῦνται ὅσαι ὑποδέτεται ὁ κ. Ραγκαβῆς; Οὐδὲν ψευδέστερον. Ἐφ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, δὲν ὑπάρχει ἔθνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἰδία γλῶσσα νὰ εἶναι τόσον γενικῶς ὁμιλουμένη ὡς ἐν Ἑλλάδι. Ἡμεῖς διαλέκτους πραγματικῶς δὲν ἔχομεν κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως (ἐκτὸς μικρᾶς τινος ἑξαίρεσως) διότι μικροὶ τινες ἰδιωτισμοὶ δὲν ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν γλῶσσαν, δηλ. διάλεκτον. Ἐν Ἰταλίᾳ π. χ. ἕνας Βολωνὸς καὶ ἕνας Σικελὸς, ἂν ἕκαστος ὁμιλῇ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διάλεκτον, δὲν θὰ δυνηθῶν νὰ συνεννοηθῶν οὐδὲ εἰς τὰ κοινότερα πράγματα. Ἄλλ' ὑπάρχει Ἑλλήν νὰ μὴ ἐννοῇ ἄλλον, εἰς οἵανδήποτε καὶ ἂν ἀνήκῃ ἐπαρχίαν; Ὅπως πεισθῶμεν διὰ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἀρκεῖ νὰ ρίψωμεν βλέμμα ἐπὶ τῆς πλουσιωτέρας συλλογῆς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν πάσης τῆς Ἑλλάδος, τῆς συλλογῆς τοῦ Passow. Πῶς λοιπὸν ὁ κ. Ραγκαβῆς εὖρε χυδαίαν τὴν γλῶσσαν τῶν Κλεφτῶν, διεφθαρμένην ἐκείνην τοῦ Σολωμοῦ καὶ τῆς λεγομένης Ἴονικῆς σχολῆς καὶ ὠραιότητα ἐκείνην τοῦ Χρηστοπούλου; Καὶ αἱ λέξεις καὶ ἡ μορφή ἢ γραμματικὴ, ποῦ κυρίως ἀποτελοῦν τὴν γλῶσσαν, εἶναι αἱ ἴδιαι εἰς τὰ τραγούδια τὰ δημοτικά, ὡς εἰς τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν μας, εἰς οἵανδήποτε ἐπαρχίαν ἑλληνικὴν καὶ ἂν ἀνήκουν. Ὁ Χορτάτζης, ὁ Κορνάρος, ὁ Δρυμντιός, ποιητῆς τοῦ χαριτωμένου εἰδυλλίου ἢ «Βοσκοπούλα», τὴν ὁποίαν ὁ Βικέντιος Μόντης ἐκρίνειν ἀξίαν τοῦ Βιργιλίου, ὁ Βηλαρᾶς, ὁ Σολωμός, ὁ Χρηστοπούλος, ὁ Ζαλακώστας κλ. ἔγραψαν ὅλοι — ἑξαίρουμένου τινὸς ἰδιωτισμοῦ — τὴν ἀπαράλλαιτον γλῶσσαν, ἣν μεταχειρίζεται ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὰ ἔξοχα τραγούδια του.

Ἄλλ' ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἀπὸ τῶσους αἰῶνας παρεδέχθησαν ὡς φιλολογικὴν γλῶσσαν τὴν Τοσκανικὴν, δὲν συναντῶνται ἄραγε καὶ εἰς τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς μὴ Τοσκάνους, ἰδιωτισμοὶ ἰδιαιτεροὶ τῆς ἐπαρχίας, εἰς ἣν ἀνήκουν; Εἶναι ἴσως σπάνιοι οἱ λομβαρδισμοί, ποῦ σημειοῦνται εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ μεγαλυτέρου Ἰταλοῦ συγχρόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαντζῶνη, ἂν καὶ ἦτο τόσον ἀφοσιωμένος εἰς τὴν ζῶσαν τῆς Τοσκάνης γλῶσσαν; Θὰ λεχθῆ ἄρα γε, ὅτι ἡ Ἰταλία ἔχει τόσας γραφομένας γλώσσας, ὅσαι εἶναι αἱ ἐπαρχίαι, εἰς ἃς ἀνήκουν οἱ συγγραφεῖς τῶν;

Ἐκεῖνοι μεταξὺ τῶν λογίων μας, οἱ ὁποῖοι δὲν καταδέχονται νὰ γράψουν τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους, προτείνουν τὸν λόγον ὅτι πάντοτε καὶ

πανταχοῦ ὑπάρχουν δύο γλῶσσαι, ἡ καθομιλουμένη καὶ ἡ γραφομένη. Ἐπιχείρημα ἱστορικῶς ψευδές, καὶ λογικῶς παράλογον. Καὶ φαίνεται ἀπίστευτον ὅτι τοιοῦτος παραλογισμὸς ὑποστηρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου λαοῦ, ὅστις ἔδωκε τὴν μεγαλυτέραν καὶ συγχρόνως τὴν πλέον δημώδη τῶν φιλολογιῶν. Θὰ ἔξω ἐπὶ τῶσους αἰῶνας εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ, προτοῦ νὰ περισυλλεχθῶσι καὶ τακτοποιηθῶσι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἔὰν ἦσαν εἰς γλῶσσαν διάφορον τῆς ὁμιλουμένης; Θὰ συνηθροῖετο μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν Ἡρόδοτον ἀπαγγέλλοντα τὴν ἱστορίαν, ἂν δὲν ἤτοζεῖς τὴν γλῶσσαν του; Ἐὰν ὑπῆρχε μία γλῶσσα γραπτὴ διάφορος τῆς ὁμιλουμένης, φυσικὰ ἴθι τὴν ἐχρησιμοποιοῦν ὅλοι οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι. Καὶ ὁμοῦ τὸ ἐναντίον καὶ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι συγχρόνως ἔγραψαν ἕκαστος εἰς τὴν διάλεκτον τῆς ἐπαρχίας του. Ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃ ὁ Μαυροφρύδης εἰς τὴν ἀξιόλογον ἐξ ἄλλου ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, οὐδεὶς ὑψηλότερον τῶν ἀρχαίων, ὡς δρῶν παρατηρεῖ ὁ Θαυμασαῖος, κατεδύκασε καὶ καὶ κατέκρινεν ἐκείνους, οἵτινες γράφοντες, μεταχειρίζοντο ἐκτὸς τῆς συνηθείας φράσεις. Ὁ Πλάτων εἰς τὸν Θεαίτητον λέγει ὅτι καθὼς εἰς τὰ ἐνδύματα οὕτω καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀκολουθῆ τὰ πλέον συνήθη. Ὁ Κικέρων λέγει ὅτι εἶναι μέγιστον ἐλάττωμα τὸ ἀποστρέφασθαι ἀπὸ τὸν δημώδη τρόπον καὶ ἀπὸ τὸ ἔθμιον τῆς κοινῆς κατανοήσεως. Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεὺς ἐπαινεῖ τὸν Ἰσοκράτην διότι δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν καὶ ψέγει τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Δημοσθένους τοὺς ἐπιτηδευμένους τρόπους, ποῦ ἦσαν ἔξω τῆς συνηθείας.

Ποτε δύο γλῶσσαι καὶ δύο γραμματικαὶ δὲν εὐρέθησαν εἰς ἕνα λαόν, εἰμὴ εἰς μίαν τῶν ἀκολουθῶν περιστάσεων.

Α') Εἰς τὰς γλώσσας, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρωπίνους θεσμούς, λέγει ὁ Φωριέλ, γίνονται ἐπαναστάσεις φυσικαὶ καὶ ἀναγκαῖαι, ποῦ συμπληροῦνται σιγὰ σιγὰ κατὰ τὸν ροῦν τῶν αἰώνων, κατὰ σταθερὸν νόμον καὶ τάσιν ὀρισμένην. Διὰ τῶν ἐπαναστάσεων τούτων αἱ γλῶσσαι χωρὶς νὰ μεταβάλλωνται ριζικῶς, ἀναλαμβάνουν κατ' ὀλίγον νέας μορφάς, μεταβαίνουσαι ἀπὸ τοῦ ἀσαφοῦς καὶ συνθέτου εἰς τὸ σαφές καὶ ἀπλοῦν ἀποσυνθετόμεναι κατὰ μέγα μέρος, χάνουν τὴν ἀρχέγονον συνθετικὴν μορφήν τῶν καὶ γίνονται ἀναλυτικαί. Καὶ εἰς τοῦτο, ἡ πρόοδος τῶν γλωσσῶν παρακολουθεῖ κατὰ βῆμα τὴν τοῦ πνεύματος, καθότι ἡ ἀνθρώπινος ἐπιστήμη δὲν εἶναι παρὰ μία ἀόριστος συνέχεια, μιᾶς πρώτης ἀναλύσεως. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἀνεπαί-

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ — ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

σθῆτως ἔγινεν ἡ λεγομένη δημοτικὴ, ἂν καὶ ζῆ ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων, καὶ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς βαρβαρότητος ὡς διατείνεται ὁ κ. Ραγκαβῆς, ἀλλὰ πρόοδος.

Ἄλλως τε οἱ συγγραφεῖς πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐπὶ μακρὸν ἔμειναν ἀφοσιωμένοι εἰς τὴν νεκρὰν γλῶσσαν καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους, πὺν πολὺς χῶρος χρειάζεται νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν, ἀλλὰ ἰδίως, ἐπειδὴ ἴσως κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς παρακμῆς ἢ φιλολογίᾳ μένει περιωρισμένη μόνον εἰς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἐπιδιώκοντες οὗτοι τὰς τιμὰς καὶ τὸν σεβασμὸν τὸν ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἐπιστήμην, πρέπει νὰ γράφουν εἰς τὴν νεκρὰν γλῶσσαν. Καὶ τοῦτο συνέβη εἰς τὴν βυζαντιακὴν λογοτεχνίαν ἀκριβῶς, πὺν ἦτο ὠχρὰ μίμησις τῆς ἐλληνικῆς κλασσικῆς. Ἐξηκολούθουν νὰ γράφουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, ὅτε πάντες ὄμιλον καὶ ἐτραγουδοῦσαν μὲ μίαν δημοτικὴν, ὀμοιάζουσαν τῆς σημερινῆς. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς εἰς τὴν καθαρωτέραν ἀττικὴν, πὺν ἠδύνατο νὰ γραφῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Καὶ ὁμοίως ὁ νῖός τῆς—ὡς ἐπιβεβαίωσι ὁ ἐρευνητῆς τῆς μεσαιωνικῆς λογοτεχνίας κ. Σάβας—ἐπροτίμα τὴν δημοτικὴν.

Ὁ Δάντης, ὁ μέγας πατὴρ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας, εἶχεν ἤδη σημειώσει (De Vulgari Eloquio, κεφ. Α') ὅτι οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ Ἕλληνες ἐκτὸς τῆς δημοτικῆς μετεχειρίζοντο μίαν ἄλλην γλῶσσαν, ἣν ὀνόμαζον γραμματικὴν καὶ τὴν ὀποῖαν ὀλίγοι ἠδύνατο νὰ κατανοήσουν, διότι ἐχρειάζετο πολὺς χρόνος καὶ ἐπιμονὴ πρὸς ἐκμάθησιν. Καὶ ἀμέσως ἐπιλέγει ὅτι αὐτὸς ἐννοεῖ νὰ πραγματευθῆ περὶ τῆς δημοτικῆς, ἐκείνης δὴλα δὴ, πὺν μανθάνει τις ἀπὸ τὴν τροφόν, διότι εἶναι φυσικωτέρα καὶ εὐγενεστέρα τῆς ἄλλης τῆς τεχνικῆς. Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Δάντης, ἐν τῷ ἰδίῳ συγγράμματι, διακρίνει τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, ἀττικὴν καὶ ἐπιφανῆ, ἀπὸ τὴν χυδαίαν ὀμιλίαν. Ἄλλὰ εἰς τὴν δημοτικὴν τὴν ἐπιφανῆ καὶ εἰς τὴν δημοτικὴν χυδαίαν τοῦ Δάντε δὲν ὑπάρχει διαφορὰ γραμματικῆς οὐδὲ διάφορον λεξιλόγιον. Δὲν εἶναι δύο γλῶσσαι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Θωμασαῖος, ἀλλὰ δύο εἶδη ἔφους. Καὶ ὁμοίως ὁ μέγας ποιητῆς ὀμολογεῖ ὅτι δὲν ἔγραψε τὸ ποίημα εἰς τὴν ἐπιφανῆ δημοτικὴν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὀνόμασε Κομμαδία. Καὶ ὁμοίως τοσοῦτον ἐπικρατοῦσεν εἰς τοὺς λογίους ἢ συνήθεια τοῦ γράφειν εἰς τὴν νεκρὰν γλῶσσαν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Δάντης, ἔγραψε λατινιστὶ τὰ: De Vulgari Eloquio, τὰς Ἐκλογὰς τὰς Ἐπιστολάς καὶ ἄλλα ἔργα του. Καὶ ὁ Πετράρχης, καλῆ τῆ πίστει, ἔλεγε ὅτι ὀχι οἱ θεῖοι του στίχοι εἰς τὴν δημοτικὴν, ἀλλὰ τὸ λατινικόν του ποίημα ἢ Ἀφρικῆ, ἠθελεν ἀπαθανάτισαι τὸ ὀνομαῖ του.

Β') Ἡ δευτέρα περίστασις, καθ' ἣν δύναται νὰ συνυπάρχουν δύο γλῶσσαι καὶ δύο γραμματικαὶ εἰς ἓνα λαόν, εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν, συνεπεία κατακτῆσεως ἢ ἄλλου λόγου, συνέβησαν δύο ἔθνη διαφόρου καταγωγῆς. Τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι συνέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ δημοτικὴ μας, πὺν τώρα ὑπάρχει, εἶναι πολὺ προγενεστέρα τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως καὶ τῆς ἰταλικῆς. Καὶ ἡ κατακτῆτρια Ρώμη δὲν ὑπεδούλωσεν ἀλλὰ ὑπεδουλώθη ἀπὸ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φιλολογίαν τῆς Ἑλλάδος.

Γ') Ἡ τρίτη περίστασις τῶν δύο γραμματικῶν τῶν δύο γλῶσσῶν, βεβαιοῦται ὅταν εἰς ἓν ἔθνος συνυπάρχουν διαφόροι διάλεκτοι, κατὰ πολὺ διάφοροι μεταξὺ τῶν, καὶ εἰς τὴν μορφήν τὴν γραμματικὴν καὶ εἰς τὸ λεξιλόγιον, καὶ μίαν τῶν τοιούτων διαλέκτων, διὰ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην αἰτίαν, ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς φιλολογικῆς γλώσσης. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ περίπτωσις ἀπάντων, νομίζω, τῶν εὐρωπαϊκῶν ἔθνων.

Ἐν Ἰταλίᾳ λ. χ. διὰ λόγους, πὺν ὀλοι ἠξέουρον, ἐγένετο παραδεκτὴ, ὡς γλῶσσα γραφομένη καὶ φιλολογικῆ, ἡ τοςκανικὴ διάλεκτος, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς ὀλα τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἰταλίας, ὀπου ὀμιλοῦνται διάλεκτοι ὀλας διάφοροι, καθῶς εἰς τὸ Πεδεμόντιον, εἰς τὰς Ρωμάνιας, εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Ἀνγούριαν, εἰς τὴν Σαρδηνίαν κτλ. ὑπάρχει πράγματι μίαν γλῶσσαν γραφομένην διάφορον τῆς ὀμιλουμένης. Ἄλλ' αὕτη ἢ γραφομένη γλῶσσα εἶναι ἡ τοςκανικὴ ἀπαράλλακτος ὡς ὀμιλεῖται, τόσο ἀπὸ τοὺς λογίους, ὀσον ἀπὸ τὸν ὀχλον. Καὶ οὐδεὶς τῶν λογίων ἐφαντάσθη ποτὲ νὰ προσδέσῃ ἢ νὰ μεταβάλλῃ τὴν γραμματικὴν μορφήν τοῦναντίον μελετοῦν μετὰ στοργῆς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, καὶ ἰδίᾳ τῶν βουνῶν τῆς Τοςκάνης διὰ νὰ πλουτίσουν καὶ δώσουν ζωὴν εἰς τὰ ἔργα τῶν. Καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ, πρῶτινων ἐτῶν, ὁ ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως διώρισε ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μαντζῶνι τῆς ὀποίας ἀπετέλει μέρος καὶ ὁ Θωμασαῖος, ὀπως συνταχθῆ μίαν λεξικόν, εἰς τὸ ὀποῖον νὰ συμπεριληφθοῦν, πρὸς ὀδηγίαν τῶν συγγραφέων, ὀλαί αἱ λέξεις αἱ ζῶσαι εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ τῆς Τοςκάνης. Καὶ τοιαύτη κολοσιαία ἐργασία ἐγένετο.

Ὁ Μαντζῶνις ὀμιλῶν μοι ἡμέραν τινὰ περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης—καὶ περὶ ταύτης τῆς σπουδαίας συνομιλίας θὰ σὰς γράφω ἄλλοτε—μοῦ εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ μόνον ζωνταναὶ γλῶσσαι εἶναι ἐκείναι, πὺν ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ στόματα ζωντανῶν ἀνθρώπων, καὶ ὀλαί αἱ ἄλλαι εἶναι νεκραὶ, δι' αὐτὸ αὐτὸς ὀπως καθάρισεν τοὺς Μελλονόμφοι ἀπὸ ὀσαν δὴποτε λέξιν ἀπηρχαιωμένην ἢ μὴ καθαρῶς τοςκανικὴν, ἔφερεν εἰς τὸ Μιλάνον μίαν ὑπηρετήριον τῆς Τοςκάνης, καὶ

ΕΚΙΤΕΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΑ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ".

αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς διδάσκαλός του, καὶ δὲν προσέτρεξεν εἰς τὰ λεξικά, διότι αὐτά, ὅταν δὲν εἶναι συχνὰ ξαναενδυναμωμένα μετὰ τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν, ὁμοιάζουν μετὰ νεκροφυλακεία (arche mortuarie).

Ὅ,τι εἶπον διὰ τὴν Ἰταλίαν, συμβαίνει εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν κλ. Ἡ γραφομένη γλῶσσα ἢ γαλλικὴ, εἶναι ἐκεῖνη ἣτις ὁμιλεῖται παρ' ὄλων εἰς τὸ Παρίσι. Ἡ ἀγγλικὴ εἶναι ἐκεῖνη, ἢ ὁποῖα ὁμιλεῖται εἰς τὸ Λονδίνον. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ γραπτὴ γλῶσσα παντὸς ἔθνους εἶναι ἐκεῖνη, ἢ ὁποῖα, ἂν ὄχι εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, ὁμιλεῖται τοῦλάχιστον εἰς μίαν. Ἀλλά, παρουσιάζει ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν κόσμον θέαμα νέον· οἱ σοφοὶ μας γράφουν εἰς γλῶσσαν, πού εἶναι, ὄχι ἡ ἀρχαία, ἀλλὰ μὴ τεχνητὴ διασκευασμένη ἀπὸ τὰ συντρίμματα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς δημοτικῆς καὶ συνεπῶς οὐδέποτε ὠμιλήθη, οὔτε ὁμιλεῖται, καί, ὡς πεισθῶσιν ἐπίσης, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ὠμιλήθη. Αἱ γλῶσσαι δὲν ἐπιβάλλονται, οὔτε ἀτομικῶς ἀπὸ τοὺς σοφοῦς, οὔτε ἀπὸ τὰς Ἀκαδημίας. Καὶ ἡ γραφομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὴ δυναμένη νὰ εἶναι μὴ πραγματικὴ γλῶσσα, εἶναι συνθηματικὴ. Μετὰ αὐτὰ τὰ πειράματα δὲν κάμνουν ἄλλο, παρὰ νὰ σταματοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζωντανῆς γλώσσης, καὶ συνεπῶς τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Εἶναι εὐτύχημα ὅτι ἰδίως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἐξηπλώθη ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, ἂν ὄχι εἰς τὸ πεζόν, τοῦλάχιστον εἰς τὴν ποίησιν. Καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς ξένους ἑλληνιστάς, οἱ ὅποιοι φανερώον τὸν θαυμασμόν των διὰ τὰ

δημοτικὰ μας τραγοῦδια. Ἀπὸ τοῦ 1824, ὁ Φωριέλ, βαθύς ἑλληνιστὴς καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξόχους λογίους τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐν τῇ ὠραιότητι εἰσαγωγῇ τῆς συλλογῆς τῶν δημοτικῶν τραγοῦδιῶν μας, ἔδωκε αὐτὴν τὴν κρίσιν.

«Ὅποια φαίνεται ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ, ὄργανον καθαρὸν καὶ ἀπλοῦν τῆς εὐφυίας τοῦ λαοῦ, ἐλευθέρων πάσης ἀπαιτήσεως συστηματικῆς τῶν συγγραφέων, τοῦ νὰ καθαρίσουν αὐτὸ καὶ πλουτίσουν, ἢ δημοτικὴ εἶναι γλῶσσα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν λαμπρά. Μετὰ βᾶσιν τόσον ὁμογενῆ καὶ πλέον πλουσία τῆς γερμανικῆς, τόσον σαφῆς ὡς ἡ γαλλικὴ, πλέον εὐκαμπτος τῆς ἰταλικῆς καὶ πλέον ἀρμονικὴ τῆς ἰσπανικῆς, τίποτε δὲν λείπει διὰ νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τώρα, ὡς ἡ ὠραιότερα γλῶσσα τῆς Εὐρώπης διὰ νὰ ξαναγίνῃ ἡ Ἑλλάς — τοιοῦτοτρόπως συμπεραίνει ὁ σοφὸς φιλέλλην, ὅστις, ὡς εἶπον, ἔγραψεν εἰς τὰ 1824 — διὰ νὰ ξαναγίνῃ ἡ Ἑλλάς Κράτος, καὶ τὸ Κράτος τοῦτο νὰ ἔχη συγγραφεῖς ἱκανοὺς νὰ τοῦ διδάξουν πράγματα σοβαρὰ καὶ ἀφέλιμα· συγγραφεῖς, οἱ ὅποιοι νὰ ἐννοοῦν ὅτι ἡ εὐρωστία καὶ ἡ δόξα τῆς πατρίδος των εἶναι ἐμπρός καὶ ὄχι ὀπίσω αὐτῆς, ὡς ἔχουν νῦν τὰ πράγματα καὶ ὄχι εἰς τὰς ματαίαις προσπαθείαις τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸ παρελθόν. Καὶ ἡ δημοτικὴ θὰ εἶναι τάχιστα μὴ γλῶσσα, πού, χωρὶς νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς τὴν ἀρχαίαν περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι τῆς ὁμοιάζει, δὲν θὰ ἔχη τίποτε νὰ τῆς ζηλεύσῃ».

Αὕτη εἶναι ἡ γλῶσσα πού οἱ σοφοὶ μας καταδικάζουν ὡς ἀναξίαν νὰ γράφεται εἰς τὸ πεζόν.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

ΙΟΥΑΙΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ

Ο ΖΑΡΖΑΙ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

Ο Ζαρζαί, ἕνας βασιλάκος ἀπὸ τὴν Ταρσκάνα, πέθανε, καὶ μετὰ τὰ μάτια κλειστὰ ἔπεσε στὸν ἄλλον κόσμο. Καὶ κυλάει καὶ κυλάει ἢ αἰωνιότης εἶναι ἀπέραντη, μαύρη σὰν τὴν πίσσα, ἀμέτρητη, πένθιμη πού κάνει φρίκη. Ὁ Ζαρζαί δὲν ξέρει πού νὰ πάη, εἶναι σὲ ἀβεβαιότητα, χτυποῦν τὰ δόντια του καὶ παραδέρνει στὸ διάστημα. Ἀλλὰ ἐκεῖ πού γυρίζει, βλέπει μακρὰ ἕνα μικρὸ φῶς, στὸ βάθος μακρὰ, πολὺ μακρὰ... Τραβάει πρὸς τὰ ἐκεῖ ἦταν ἡ θύρα τοῦ καλοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ζαρζαί χτυπάει: τὰκ, τὰκ! στὴ θύρα.
— Ποιὸς εἶναι; φωνάζει ὁ ἅγιος Πέτρος.
— Ἐγώ.
— Ποιὸς εἶσὺ;
— Ὁ Ζαρζαί... Ὁ Ζαρζαί ἀπὸ τὴν Ταρσκάνα.
— Ἀλλὰ βρωμερὲ, τοῦ κάνει ὁ ἅγιος Πέ-

τρος, μετὰ ποῦ θάρρος θέλεις νὰ μῆς στὸν ἅγιο παράδεισο, ἐσὺ πού ποτέ, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, δὲν ἔκανες τὴν προσευχὴ σου ἐσὺ πού ὅταν σοῦ ἔλεγαν «Ζαρζαί, ἔλα στὴ λειτουργία» ἀπαντοῦσες, «ἐγὼ πάω τ' ἀπομειήμερο» ἐσὺ πού κοροιδεύοντας ἔλεγες τὸ μπουμπουνητὸ «γύφτικο ταμπούρολο» ἐσὺ πού δὲν κρατοῦσες Τετάρτες καὶ Παρασκευές, ὅταν εἶχες, λέγοντας: «Ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνει τὸ κρέας κάνει τὸ κρέας ὅ,τι μπαίνει στὸ σῶμα δὲν μπορεῖ νὰ βλάψῃ τὴν ψυχὴ» ἐσὺ πού ὅταν χτυποῦσεν ὁ ἐσπερινὸς ἀντὶ νὰ σταυροκοπηθῆς, ὅπως χρωσταίει νὰ κἀνῃ ἕνας καλὸς χριστιανός, «Ἐμπρός, ἔλεγε, ἕνα γουροῦνι κρεμάστηκε στὴν καμπάνα» ἐσὺ πού ὅταν ὁ πατέρας σου σοῦ ἔκανε τὴν παρατήρησι «Ζαρζαί, ὁ Θεὸς θὰ σὲ τιμωρήσῃ» συνειθίζες ν' ἀπαντᾷς: «Ποιὸς τὸν εἶδε τὸν καλὸ Θεό; Ὅταν μὴ φορὰ πεθάνῃς, εἶσαι καλὰ πεθαμέ-

ΕΚΙΤΣΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΑ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ",
Η ΑΓΑΠΗΝΑ — Ζ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

νος!» ἐσὺ τέλος πὺν βλαστημοῦσες κ' ἀρνιό-
σουν τὸ χρίσμα καὶ τὸ βράπτισμα, εἶναι δυνατόν
νὰ τολμᾷς νὰ παρουσιάσεις ἐδῶ, ἄνθρωπε ἀφη-
μένη ἀπὸ τὸ Θεό;

Ὁ φτωχὸς ὁ Ζαρζαὶ ἀπάντησε:

— Δὲ λέω τὸ ἐναντίο, εἶμαι ἕνας ἁμαρτωλός.
Ἄλλὰ ποιὸς ἤξερε ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο
θὰ ὑπάρχουν τόσα μυστήρια! Ἐπὶ τέλους, ναί,
ἐσφαλα καὶ ἡ ἁμαρτία πλέον εἶναι γινομένη
ἂν πρέπει νὰ τιμωρηθῶ, ἄς τιμωρηθῶ. Ἄλλὰ
τοῦλάχιστον, μεγάλε ἅγιε Πέτρο, ἄφησέ με νὰ
ἰδῶ λίγο τὸ μάρμαμα μου, νὰ τοῦ διηγηθῶ νέα
ἀπὸ τὴν Ταρασκῶνα.

— Ποιὸν μάρμαμα;

— Τὸ μάρμαμα μου Ματερή, πὺν ἦταν θεο-
φοβούμενος.

— Ὁ μάρμαμα σου Ματερή; Εἶναι γιὰ ἑκατὸ
χρόνια στὸ Καθατήριο.

— Ἄ! στὴν κατάρα! γιὰ ἑκατὸ χρόνια! καὶ
τί ἔκανε;

— Θυμᾶσαι πὺν κρατοῦσε τὸ σταυρὸ σὺς
λιτανεῖες. Μιὰ μέρα, κάποιοι ἄνοστοι ἀστεῖοι
ἔκαναν τὴν ἀρχὴ κ' ἕνας εἶπε: «Ἰδέστε τὸ Μα-
τερὴ πὺν κρατᾷ τὸ σταυρὸ» λίγο πὺν πέρα
ἕνας ἄλλος ξαναλέει: «Ἰδέστε τὸ Ματερὴ πὺν
κρατᾷ τὸ σταυρὸ» ἕνας ἄλλος τοῦ λέει ἔτσι:
«Ἰδέστε, ἰδέστε, τί 'ναὶ αὐτὸ πὺν κρατᾷ ὁ
Ματερὴ»; ὁ Ματερὴ ἔχασε τὴν ὑπομονὴ του καὶ
τοῦ εἶπε: «Ἐνα κορόιδο σὸν καὶ σένα». Καὶ
τοῦ ἤρθε μιὰ συμφόρηση καὶ πέθανε ἐπάνω στὸ
θυμὸ του.

— Τότε ἄσε με νὰ ἰδῶ τὴ θεὰ μου τὴ Δω-
ροθέα, πὺν ἦταν τόσο πολὺ, μὰ πάρα πολὺ
εὐλαβητικὴ.

— Οὐφ! αὐτὴ θᾶξ πᾶν στὸ διάολο, χωρὶς
ἄλλο, δὲν τὴ γνωρίζω...

— Μὲ τὸ νὰ ἔχη πάει στὸ διάολο, δὲ μὲ ξα-
φνιαῖε καὶ πολὺ γιὰ τὴν, ἂν καὶ στὴν εὐλάβειά
της ἦταν μιὰ φανατικὴ, στὴν κακία ἦταν ἀλη-
θινὴ ὀχεντρα... Φαντάσου πὺς...

— Ζαρζαί, δὲν ἔχω καιρὸ γιὰ χάσιμο, πρέπει
νὰ πάω ν' ἀνοίξω τὴν πόρτα σ' ἕνα φτωχὸ σκου-
πιδιάρη πὺν ὁ γαῖδαρός του τὸν ἔστειλε στὸν
παράδεισο μὲ μιὰ κλωτσιά.

— Ἀχ! μεγάλε μου ἅγιε Πέτρο, ἐσὺ πὺν ἔχεις
κάνει τόσα καλά, ἄφησε με νὰ ἰδῶ, μὰ καὶ οἱ
ματιές δὲ σου κοστίζουν τίποτε, νὰ ἰδῶ λιγάκι
τὸν παράδεισο πὺν λένε πὺς εἶναι τόσο ὁμορφος!

— Ἐλα, ἄς γίνῃ κ' αὐτὸ, κατεργαράκο, μὰ
κάνε γλήγορα!

— Ἐμπρός, ἅγιε Πέτρο, θυμήσου πὺς κάτω
ἐκεῖ στὸν κόσμο ὁ πατέρας μου πὺναι ψαράς
κρατᾷ κάθε φορὰ σὺς λιτανεῖες τὸ λάβαρό
σου καὶ μάλιστα μὲ γυμνὰ τὰ πόδια.

— Ἐλα, ἄς εἶναι, εἶπε ὁ ἅγιος, γιὰ χάρη τοῦ
πατέρα σου τὸ ἐπιτρέπω μὰ πρόσεξε καλά, κα-

κομοίση μου, μὲ τὴ συμφωνία νὰ μὴ βάλῃς
μέσα στὸν παράδεισο παρὰ μόνο τὴν ἄκρη τῆς
μύτης σου.

— Μοῦ φτάνει αὐτό.

Κ' ἔτσι ὁ οὐράνιος πορτιέρης μισανοίγει χω-
ρὶς θόρυβο τὴν πόρτα καὶ λέει στὸ Ζαρζαί
«ἔλα, κύτταξε».

Ὅμως αὐτὸς γυρίζοντας ξαφνικὰ τὶς πλάτες
του, μπαίνει περπατώντας ξανάστροφα στὸν
παράδεισο.

— Τί κάνεις αὐτοῦ, τὸν ρωτᾷ ὁ ἅγιος
Πέτρος.

— Ἡ μεγάλη λάμψη μὲ θάμπωσε, ἀπαντᾷ ὁ
Ταρασκόνιος, καὶ πρέπει νὰ μῶ μὲ τὶς πλάτες,
μὰ κατὰ τὴ συμφωνία μας μόλις βάλω μέσα
τὴ μύτη μου, νάσαι ἤσυχος, δὲ θὰ πάω πὺν πέρα.

— Ἐλα, καὶ θαρρῶ πὺς πιάστηκα στὴ φάκα,
ἄρχισε νὰ σκέπτεται ἡ μακαριότης του.

Καὶ νὰ σου, ὁ Ταρασκόνιος μέσα στὸν παρὰ-
δεισο.

— Ἄ! ἄρχισε νὰ λέῃ, τί καλὰ πὺν εἶναι, τί
ὁμορφα πὺν εἶναι! τί γλυκιὰ μουσικὴ!

Ἵστερα ἀπὸ λίγο μολαταῦτᾶ, ὁ κλειδοκράτο-
ρας τοῦ κάνει:

— Ἄκου' δῶ! σὰ χαζέψης ἀρκετὰ πιά, βγαί-
νεις μοναχός σου, γιὰ τὴ ἐμένα δὲ μοῦ μένει
καιρὸς νᾶρθω νὰ σοῦ πῶ νὰ τὸ στρίψῃς, κατα-
λαβαίνεις...

— Μπᾶ! μὴ στενοχωριέσαι, λέει ὁ Ζαρζαί,
δταν θὰ βγῶ ἐγώ, θὰ βγῶ δὲ βιάζομαι κα-
θόλου...

— Μὰ ἡ συμφωνία μας δὲν ἦτανε τέτοια
νομίζω...

— Μὰ τὸ Θεό, ἅγιε ἄνθρωπε, πόσον εἶσαι
συγχισμένος; νᾶταν τοῦλάχιστο νὰ μὴν εἶχε
τόπο, ἄλλὰ, δόξα τῷ Θεῷ, εἶναι τόση ἀπλοχω-
ριά ἐδῶ μέσα!

— Κ' ἐγὼ αὐτὸ πὺν σοῦ λέω, γιὰ τὴν ἂν τύ-
χαινε ὁ Θεός καὶ περνοῦσε...

— Ἄ, μπᾶ! ὕστερα ἐσεῖς τὰ φριάνετε, ὅπως
θέλετε ἀκουσα συχνὰ νὰ λένε ὅποιος καλοκά-
θησε ἄς μὴν πολυκοινωνιέται μὰ καὶ βρέθηκα
πιά μέσα, δὲν τὸ κουνῶ ἀπ' ἐδῶ.

Ὁ ἅγιος Πέτρος κουνοῦσε τὸ κεφάλι του,
χτυποῦσε τὸ πόδι του. Πηγαίνει ἐπὶ τέλους καὶ
βρίσκει τὸν ἅγιον Ὑβ.

— Ὑβ, τοῦ κάνει, ἐσὺ πὺν εἶσαι δικηγόρος,
νὰ μοῦ δώσης μιὰ συμβουλή.

— Καὶ δύο, ἂν χρειάζεσαι.

— Ἐξέρεις, τᾶφερα σκουρᾶ ἔπαθα τὸ και τὸ...
ἔτσι κ' ἔτσι. Καὶ τώρα τί πρέπει νὰ κάνω;

— Πρέπει, τοῦ εἶπε ὁ ἅγιος Ὑβ, νὰ βρῆς
ἕναν καλὸ δικολάβο καὶ νὰ κλητεῖσῃς μ' ἕναν
κλητήρα, αὐτὸν τὸν Ζαρζαί ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ζητᾶνε δικολάβο, ἄλλὰ δὲ βρίσκων' γιὰ τὴν
καθὼς εἶναι γνωστὸν, στὸν Παράδεισο κανεῖς

δὲν εἶδε ποτὲ ἴσια μὲ τὴν δικολάβο. Ζητοῦν
καὶ κλητήρα, ἀκόμα χειρότερα. Ὁ ἅγιος Πέτρος
ἀρχίζει νὰ συλλογιέται πὺς ἐμπλέξε στὰ γερά.
Μὰ νὰ, ὡστόσο, περναίει ὁ ἅγιος Λουκάς.

— Πέτρο, καὶ μελαγχολικὸ σὲ βλέπω και-
νούργια κατὰ δα θᾶφαγες ἀπ' τὸ Μεγαλοδύναμο.

— Ἄς τα, φίλε μου, ἔχω μιὰ στενοχώρια!
Ἐνας κάποιος Ζαρζαί τρύπωσε μὲ πονηρία
μέσα στὸν Παράδεισο καὶ δὲν ξέρω τώρα, πὺς
νὰ τὸν βγάλω.

— Καὶ ἀπὸ πὺν εἶναι αὐτὸς ὁ Ζαρζαί;

— Ἀλλοίμονο, ἀπὸ τὴν Ταρασκῶνα.

— Ταρασκόνιος; εἶπε ὁ ἅγιος Λουκάς. Με-
γάλε Θεέ μου; γίνεται πὺν εὐκολο ἀπὸ τὸ νὰ τὸν
πετάξῃς ἔξω; ἐγώ, ἐπειδὴ, καθὼς ξέρεις, μ' ἀρέ-
σουν τὰ βόδια καὶ εἶμαι προστάτης τῶν ἀγελα-
δάσκηδων, συχνάζω πολὺ στὴν Καμάργη, στὴν
Ἄρλ, στὴν Βωσαίρ, στὴ Νίμη, στὴν Ταρασκῶνα
καὶ τοὺς γνωρίζω καλὰ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους.
Ξέρω πὺν ἔχουν τὸν κάλο καὶ πὺν πρέπει νὰ
τοὺς πατήσῃ κανεῖς. Στάσου καὶ θὰ ἰδῆς.

Τὴ στιγμή ἔκεινη περνοῦσαν φτερογυίζοντας
ἀπὸ κεῖ ἕνα κοπάδι ἀγγελᾶκια παχουλά.

— Μικρούλια! τοὺς κάνει ὁ ἅγιος Λουκάς,
ψίτ! ψίτ!

Καὶ τ' ἀγγελούδια κατεβαίνουν.

— Ἀμέτε κρυφὰ ἔξω ἀπ' τὸν Παράδεισο,
καὶ δταν θὰ εἴσατε μπροστὰ στὴν πόρτα, νὰ
τὸ βάλετε στὴν τρεχάλα φωνάζοντας: «Τὰ βό-
δια! τὰ βόδια!» Ἀμέσως τ' ἀγγελᾶκια βγαίνουν
ἀπὸ τὸν Παράδεισο καὶ μόλις φτάνουν μπρο-
στὰ στὴν πόρτα, ξεχώνονται μὲ φωνές: «τὰ βό-
δια! τὰ βόδια! ὠχῶ! χῶ! χῶ! τὴ βουκέντρα!»

Ὁ Ζαρζαί, μέγας εἶσαι Κύριε, γυρίζει ξα-
φνισμένος.

— Πὺς ἔκανε λέει; βόδια; σαλαγᾶνε βόδια;
Ἐμπρός λοιπόν, ξεφωνίζει.

Καὶ χύνεται σὸν ἀνεμοστρόβιλος πρὸς τὴν
πόρτα πὺν ἀκουσθηκαν οἱ φωνές, καὶ, σὸν κου-
τὸς καὶ κακομοίρης ἄνθρωπος πὺν ἦταν, βγαί-
νει ἀπὸ τὸν Παράδεισο.

Ὁ ἅγιος Πέτρος, ἀμέσως τότε ἀπρώχει βια-
στικὰ τὴν πόρτα, κλειδώνει καὶ ἀμπαρώνει γλή-
γορα ἀπὸ μέσα καὶ ὕστερα βάζοντας τὸ κεφάλι
στὰ κάγκελα:

— Ἐ, λοιπόν, Ζαρζαί, τοῦ κάνει κοροϊδευ-
τικὰ, πὺς τὰ πᾶς τώρα;

— Ὡ! δὲ μὲ νοιάζει, ἀπαντᾷ ὁ Ζαρζαί. Ἄν
ἦτανε τὰ βόδια, θὰ τὰ προτιμοῦσα ἀπὸ τὴ θέσι
μου στὸν Παράδεισο.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ βουτᾷ μὲ τὸ κεφάλι
ἐμπρός μέσα στὴν ἄβυσσο.

[Μεταφραστὴς ΑΒΓ.]

ΦΡ. ΜΙΣΤΡΑΛ

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΑΣ

Ἀναντιρρήτως κορωνὶς τῶν πέντε αἰσθήσεων
τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ὄρασις. Ἡ συνειδή-
σις τοῦ λαοῦ, ἡ θρησκεία, ἡ ποίησις, ὁ ἔρω, ἡ
μητρικὴ στοργή, ἐξύμνησαν τὸ θεῖον τοῦτο
δώρον, ἄνευ τοῦ ὁποῖου ὁ ἄνθρωπος, τὸ εὐγε-
νέστερον δημιούργημα τοῦ Πλάστον, ἤθελεν
εἶσθαι φυτικὸν σχεδὸν ὄν.

Διὰ τῆς ὄρασεως ἐπικοινωνεῖ ἡ ψυχὴ ἡμῶν
μετὰ τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου, λαμβάνει ἰδέαν τοῦ
μεγαλείου τῆς φύσεως, ἐξ αὐτῆς δὲ ἐπήγαγεν
καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ὑπερτάτου ὄντος καὶ ἡ θρησκεία.

Ἄν τὰ τιμαλφέστερα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ
ζωὴ καὶ ἡ ὄρασις, ἀναμφιβόλως ἡ τύφλωσις
εἶναι χειρότερα τοῦ θανάτου. Διὰ τοῦτο ἡ λέξις
ὄραν=βλέπειν εὐλόγως μετέπεσεν εἰς τὴν σημα-
σίαν τοῦ ζῆν. Ὁ Οἰδίπους θέλων νὰ τιμωρήσῃ
ἐαυτὸν διὰ τὸ ἀπαισιὸν ἀνοσιούργημα, ἐξέλεξεν,
ὡς φοριτωτέρων τῶν πονῶν τὴν τύφλωσιν. Ὁ

Ὀδυσσεὺς διὰ νὰ καταστήσῃ ζῶντα νεκρὸν τὸν
ἡμίθεον Κύκλωπα, ἐτύφλωσεν αὐτόν. Παρὰ δὲ
τοῖς βαρβάρους ἡ σκληροτέρα τιμωρία ἡ ἐκδί-
κησις ἦτο ἡ ἐξόρυξις τῶν ὀφθαλμῶν. Ὁ λαός, ἡ
κοινὴ συνειδήσις, ἀνύψωσε διὰ τῶν τρυφερωτέ-

ρων ἐκφράσεων τὸ ἱερὸν καὶ πολύτιμον τῆς ὄρα-
σεως. «Τὸ παιδί καὶ τὰ μάτια μου» φωνεῖ ἡ
φιλόστοργος μήτηρ. «Σοῦ ὀφθαλμοῦ στὸ φῶς
μου» λέγει ὁ θέλων νὰ κυρώσῃ τὸν ὄρκον του.
«Νὰ χαρῆς τὰ μάτια σου» εἶναι ἡ γλυκύτερα
τῶν εὐχῶν.

Ἄλλὰ τίς ἀγνοεῖ, ὅτι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς
ἀντικατοπτρίζονται ὅλα τὰ συναισθήματα, ὅλα
αἱ μύχαι ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς, ὅλος ὁ ἐσωτε-
ρικὸς κόσμος ἡμῶν, ἡ λύπη, ἡ χαρὰ, τὸ μῖσος,
ἡ στοργή, ἡ ἐπιληψία, ὁ φόβος, τὸ θάρρος; Τίς
δὲν ἀναγνωρίζει εἰς τὸ παιδικὸν βλέμμα τὴν
ἀγνότητα τῆς πρώτης ἡλικίας καὶ τίς δὲν συναντᾷ
εἰς τὰ ὄμματα τῆς μητρὸς τὸ ἀβρότερον τῶν
αἰσθημάτων — τὴν μητρικὴν στοργήν; Τίς δὲν
γνωρίζει ὅτι ὁ ἐγκληματίας μετὰ κόπον δύναται
νὰ ἀτενίσῃ τὸ θῦμα του, ἐνῶ εἰς τὸ βλέμμα τοῦ
ἀθώου λάμπει ἡ εὐκρίνεια; Τὸ περιεργότερον
ὅμως εἶναι ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ πέραν τῆς ζωῆς
προδίδουν τὰ συναισθήματα, ὅφ' ἂν κατεῖχτο
ὁ θνήσκων κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμᾶς.
Οὕτω λ. χ. οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ δολοφονηθέντος
μένοντι ὑπερμέτρως ἀνεωγμένοι ἐκφραζόντες

τόν τρόπον. Παρόμοια συναισθήματα προδίδουσι και οι οφθαλμοί των εκ ψύξεως, εν πορείαι, εν πολέμω θνησκόντων.

Ο εν Παρισίοις μέγας Ιατροδικαστής *Brouardel*, εις τα θαυμάσια αυτού μαθήματα της *Μόρφης*, ένθα περισυλλέγονται καθ' εκάστην οι άγνωστοι νεκροί της λαβυρινθώδους μεγαλοπόλεως, πολλάκις εις πρόσφατα πτώματα άνευ άλλης εξέτασεως και μόνον δια της έκφράσεως των οφθαλμών διεγίνωσκεν ασφαλώς ότι το πτώμα άνήκεν εις δολοφονηθέντα. Δέν είναι ανάγκη να ύπομνήσω, ότι καθ' εκάστην οι ψυχολόγοι ανακριτικοί ύπάλληλοι συλλαμβάνουσι εκ της τοιαύτης ή τοιαύτης έκφράσεως των οφθαλμών τους πλέον ένδομύχους στοχασμούς και τά κρυφία συναισθήματα των ένόχων.

Άλλά και υπό αισθητικήν έποψιν οι οφθαλμοί μετά των παρομαρτούντων αυτοίς οφθάλμων και βλεφάρων είναι το κέντρον της όλης έκφράσεως του προσώπου.

Ούτω λ. χ. μαύροι και καστανοί οφθαλμοί είναι πλήρης ζωής και σφοίγους. Άλλ' ή πραότης των αισθημάτων άνήκει εις τους έχοντας άνοικτού χρώματος οφθαλμούς. Η θεά της φρονήσεως Άθηνά εικονίζετο υπό των αρχαίων κτανόφθαλμος.

Τά άτομα τά έχοντα μεγάλα δμματα διακρίνονται δια τά εύγενή αισθήματα και την άποφασιστικότητα του χαρακτήρος. Και τά ζώα έτι, τά έχοντα μεγάλους οφθαλμούς, ως οι βόες, τά πρόβατα, αι έλαφοι κλπ. είναι ήμερα, ένφ τά κεκτημένα μικρούς, ως ή άλώπηξ, ή θαινα και άλλα, γνωρίζονται δια τό αίμοχαρές και άγριον των οφθαλμών αυτών.

Οφθαλμοί ούδόλωσ προεξέχοντες των κογχών, άλλ' έμπεπηγμένοι έντός αυτών, έκφράζουσι πνεύμα θετικόν και παρατηρητικόν, μικροί δε και ζωηροί, λάμποντες και εύστροφοι μαρτυρούσι πνεύμα γοργόν και άποφασιστικόν. Οφθαλμοί οικιαζόμενοι υπό λεπτών και διαφανών βλεφάρων, έχοντες μικράν την έξωτερικήν γωνίαν, άνήκουσι εις άτομα πανούργα και έπιβλαβή, ένφ τουναντίον οφθαλμοί εύμεγέθεις με εύστροφη βλέμματα έγγυώνται εύστάθειαν και εύθύτητα χαρακτήρος. Εν γένει δε ως ειπεν ο Οδύγώ, «οι οφθαλμοί είναι ή θυρίς ήνεωγμένη, δι' ής διαβλέπεται ή ψυχή».

Εύνόητον ότι το πολύτιμον τουτο αισθητήριον του ανθρώπου δείται αστηράς και ένδελεχούς έπιμελείας, άφ' ου ο οργανισμός αυτού υπόκειται άδιαλείπτως εις την αντίδρασιν του περιβάλλοντος, και άφου ή ζωή κατά τον *Bichart* είναι σύνολον ενεργειών αντίτασομένων προς τον θάνατον. Άλλ' ή υγιεινή, ή κατέχουσα έξοχον θέσιν εν τη καθόλου έπιστήμη και ήτις είναι Ιατρική του υγιούς ανθρώπου, έρχεται επί-

κουρος προς διατήρησιν και της όράσεως κατά των έξωθι προσβολών, διό και άποτελεί ίδιον και εύρύτατον κλάδον.

Παρά τοις αρχαίοις άκόρη Έλλησιν, ή καθόλου υγιεινή, ιδιαίτατα δε ή υγιεινή των οφθαλμών, ήμαρξεν. επί των χρόνων του Ίπποκράτους, όστις εις τους οφθαλμιώνας συνεβούλευε δίαιταν, όλιγοποσίαν, περιπατον ύπαίθριον ανά τους άγρούς, κατάκλισιν εν σκοτεινφ θαλάμω και άποφυγήν των διεγερτικών, και δη του πολλου φωτός και των σιλιπνων άντικειμένων.

Εν τούτοις σήμερα, ότε ή καθόλου και δημοσία υγιεινή ύποδεικνύει άπειρίαν μέσων και έφαρμογών, δια τε των δημοτικών και κυβερνητικών αρχών, προς άπόκρουσιν και καταπολέμησιν των εν ταίς πόλεσι κυρίως ένσκηπτόντων νοσημάτων, ή υγιεινή της όράσεως, ής οι κανόνες έδει πρωτίτως να λαμβάνονται υπό σπουδαίαν μελέτην, δέν άπασχολεί άτυχώς τας άγρούτους φροντίδας των αρχών και των ιδιωτών. Και τουτο διότι άγνοείται ή δέν κατενοήθη έτι επαρκώς ή χρησιμότης και ή απαραίτητος έφαρμογή του μέρους τουτου της υγιεινής. Πόσοι εκ των έλαφρώς ή βαρέως προσβαλλομένων εξ οφθαλμιάσεων, δέν θά είχαν υγιείς έκφραστικούς και ώραιούς οφθαλμούς, εάν έλάχιστα έπεμελούντο αυτών. Και πόσοι εξ άγνοίας, όλιγορίας ή προλήψεως δέν έπαθον έξασθένειν ή και βλάβην άνεπανόρθωτον της όράσεως, διότι άπέφυγον να συμβουλευθώσι και έφαρμοσώσιν έπικαιρώς τά υπό της οφθαλμιατρικής έπιβαλλόμενα μέτρα της υγιεινής των οφθαλμών. Ούτω λ. χ. πολλοί φθάνοντες εις την ηλικίαν της πρεσβυοπίας, της εκ του πλησίον δηλαδή κοπιώδους όράσεως άποφεύγουσιν έπίτηδες την χρήσιν των ύέλων, νομίζοντες ότι αβτη έξασθενεί την όρασιν, εν φ τουναντίον και ταύτην βλάπτουσι και εις μέλλοντας οφθαλμιακές παθήσεις υπόκεινται. Επίσης πολλοί μύωπες εκ πλάνης ή άγνοίας, φρονούντες ότι ώφελοΰσι την όρασιν αυτών εάν μεταχειρίζονται δίοπτρα κατώτερα του κανονισμένου βαθμού, δέν κάμνουσιν άλλο ή να καταστρέφωσι ούτω βαθμίδον τους οφθαλμούς αυτών. Και εν γένει οι αισθανόμενοι την ανάγκην χρήσεως διόπτρων, άντι να συμβουλευθώσι τον Ιατρόν, όστις δια του οφθαλμοσκοπίου και της ομιασκοπείας θά όρίση αυτοίς επακριβώς τον άνάλογον βαθμόν διόπτρων, μεταβαίνουσι άφελέστατα εις τον πρώτον τυχόντα έμπορον και εκ του σωρου αυτών εκλέγουσιν αυτοβούλας εν ζεύγος οιονόδηποτε. Πόσον καταστρεπτικόν άποβαίνει τουτο έπιμαρτυρεί ή καθ' εκάστην πείρα. Διά τουτο εν Εύρώπη πολλά έγκριτα καταστήματα διόπτρων άρνούνται την πώλησιν τοιούτων άνευ συνταγής ειδικου Ιατροϋ.

Ένταϋθα όφείλω να κάμω μίαν παρατήρησιν λίαν σοβαράν. Πολλοί, ίνα μη είπω οι πλείστοι των πασχόντων από οιονόδηποτε νόσημα του οφθαλμου, φοβούνται να προσέλθωσι εις τον οφθαλμιατρόν ή και αναβάλλουσιν επί τη φρούδω έλπίδι της αυτοθεραπείας. Ιδιαίτατα δε τουτο συμβαίνει παρά τοις πάσχουσιν εκ καταρράτου ολτινες, κατά περιεργοτάτην παρά τω λαφ πρόληψιν, πιστεύουσιν ότι έχουσι πάντοτε τον καιρόν να τον θεραπεύωσιν. Όταν δε άποφασίσωσι να προσέλθωσιν, είναι πλέον άργά και ό Ιατρος ούδέν δύναται.

Εν γένει δε αι όλέθρια συνέπειαι της

άγνοίας ή της παραμελήσεως της υγιεινής των οφθαλμών είναι τοιαύται ώστε εν Γερμανία οι διαπρεΐς ειδικοί *Cohn* και *Seidelmann*, κατόπιν μελετών και παρατηρήσεων και στατιστικών, έξηκρίβωσαν ότι επί 1000 τυφλών οι 762 θά ήδύναντο να μη είναι τοιούτοι, εάν έπεμελούντο της όράσεως αυτών και έγκαιρώς προσέφευγον εις τά προς υγιεινήν και θεραπείαν κρωμένα μέτρα της έπιστήμης. Και εν Γαλλία δε ο διάσημος οφθαλμιατρος *Trousseau* και ήμετερος διδάσκαλος άνεΰρε δια των στατιστικών ότι τά 75 τοις εκατόν των τυφλώσεων θά ήδύναντο να προληφθώσιν.

ΣΠΗΛΙΟΣ ΧΑΡΑΜΗΣ

Οφθαλμολόγος Ιατρος
όφηγητής του Έθνικου Πανεπιστημίου

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

VII

Το άλλο βράδυ στις έξη ο Νάγκελ ήρθε στο σπίτι του Ιατροϋ. Νόμιζε πως είχε έρθει πολύ νωρίς, μα όλη ή συντροφιά ήτον μαζεμένη. Ήτον και δύο καινούριοι, ένας δικηγόρος κ' ένας νέος ξανθός φοιτητής. Σε δυο τραπεζάκια έπιναν κονιάκ και σέλτζ, σ' ένα άλλο τραπεζάκι εκάθοντο οι κυρίες, ο Ράινερτ ο δικαστής και ο νέος φοιτητής και μιλούσαν. Ο γραμματικός, αυτός ο σιωπηλός άνθρωπος που ποτέ ή σπανίως έβγαζε λέξι, ήτον ήδη μεθυσμένος και μιλούσε με φλογισμένα μάγουλα και με πολλή έξαψι δυνατά για ότι του κατέβαινε. Νά, π. χ. ή Σερβία, που όγδόντα τοις εκατό του πληθυσμου δέν ξέρουν ούτε να γραφουν, ούτε να διαβάζον — μήπως εν' εκεί καλύτερα; αυτό ήθελε να ξέρη. — Και κ'όταζε με θυμωμένα μάτια γύρω τον αν κανείς δέν του άντίλεγε.

Η κυρία του σπιτιου έκάλεσε τον Νάγκελ και τουκανε θέσι στο τραπέζι που ήτον οι κυρίες. Τον ρώτησε καιτι ήθελε να πιη. Ήσα ίσα, λέει, μιλούσαν για την Χριστιανία. Ήτον, αλήθεια, πολύ παραξενισή ήδία του να προτιμήση νάρθη σ' αυτήν την μικρή πόλι, άφου μπορούσε να διαλέξη ότι μέρος ήθελε, άφου μπορούσε να πάη και στην Χριστιανία να ζήση.

Του Νάγκελ δέν του έφαινετο καθόλου παράξενη ή ήδία του. Έκείνος θέλει, λέγει, να κάνη έξοχή, να κάνη διακοπές. Κ' έπειτα στην Χριστιανία δέν θά ήθελε να πήγαινε ή Χριστιανία θά ήτον το τελευταίο μέρος που θά διάλεγε.

* Η άρχή εις το τεύχος της 31 Μαΐου.

Αλήθεια; μα είναι ή πρωτεύουσα ότι πιο ώραίο και πιο μεγάλο έχει ή χώρα, και τέχνη και θέατρο και ότι άλλο, όλα εκεί βρίσκονται.

Νά, κ' εκτός τουτου, όλοι οι ξένοι που έρχονται, ειπε ή νέα Άνδρέζεν ξένοι ήθοποιοί, άοιδοί, μουσικοί, καλλιτέχνη όλων των ειδών.

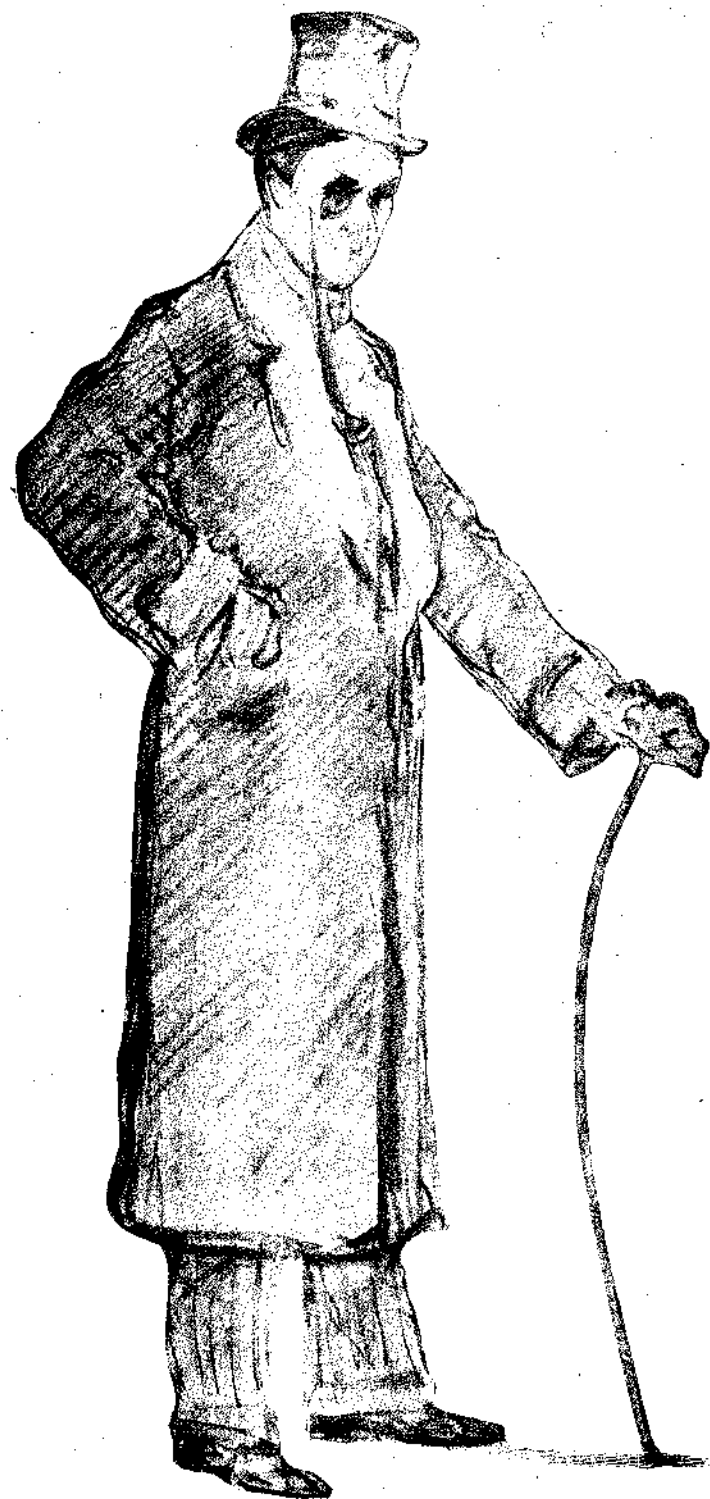
Η Άγγνη Κίελλανδ εκάθετο σιωπηλή κι άκουε μόνο.

Νά, μπορεί, ειπε ο Νάγκελ, μα δέν ξέρει γιατί, κάθε φορά που άκουει να γίνεται λόγος για την Χριστιανία, του φαίνεται πως βλέπει κάτι στενά δρομάκια και πως μυρίζει σαν ρούχα άπλωμένα. Αλήθεια, δέν είναι δική του φαντασία. Αμέσως βλέπει μια μικρή σκοτεινή επαρχιακή πόλι με μερικές εκκλησίες, μερικές έφημερίδες, ένα ξενοδοχείο και μια βρούση με μια άντλια και συγχρόνως με τους πιο σπουδαίους ανθρώπους του κόσμου. Ποτέ δέν ειδη ανθρώπους να καμαρώνονται και να ύπερηφανεύονται τόσο, όπως εκεί, και, Θεέ πανάγαθε, πόσες φορές όταν ζούσε εκεί, λαχταρούσε ναφνεγε μακριά.

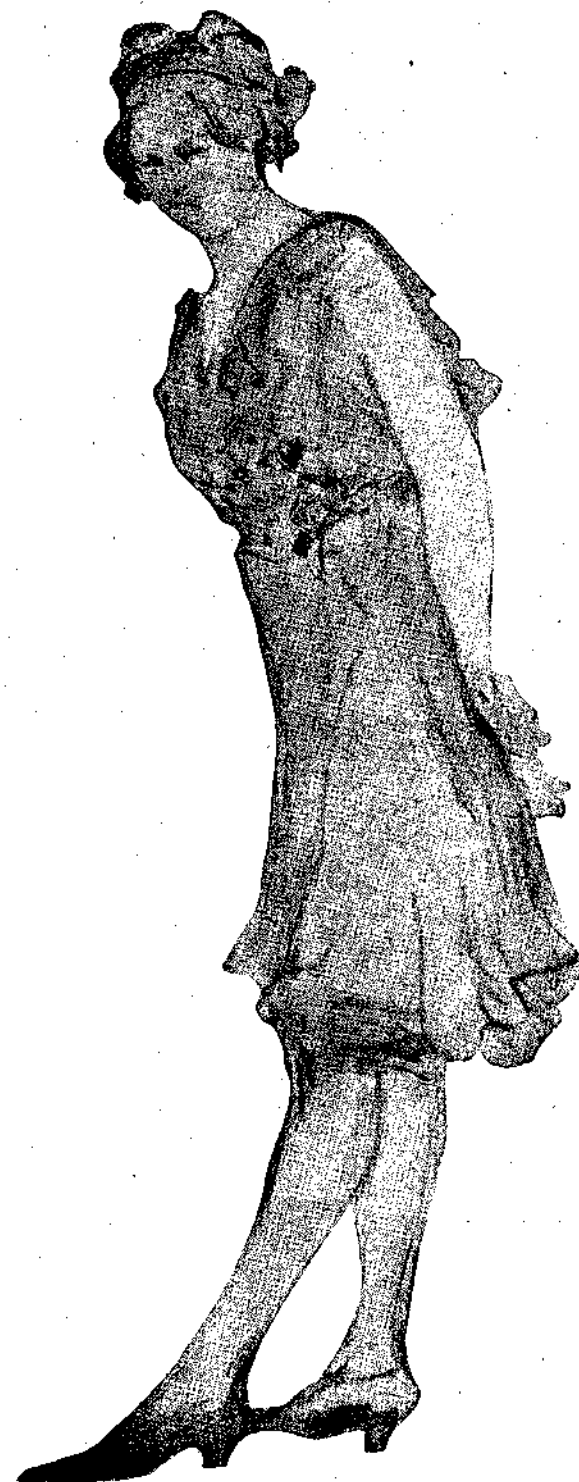
Ο δικαστής δέν μπορούσε να καταλάβη πως ήτον δυνατόν ένας άνθρωπος να έχη τέτοια αντίπαθεια — όχι για ένα πρόσωπο, μα για μια όλόκληρη πόλι, την πρωτεύουσα μιας χώρας. Η Χριστιανία, αλήθεια, δέν είναι μια μικρή πόλις, άρχίζει να λογαριάζεται με τις μεγάλες πόλεις. Κ' εκείνο το «Μέγα» καφενείο που έχει;

Και ο Νάγκελ στην άρχή δέν είχε τίποτε εναντίον αυτού του καφενειου. Το «Μέγα» βέβαια, ειπε. Μα έπειτα σούρωσε το μέτωπο και ειπε, ώστε να το άκούσουν όλοι:

— Δηλαδή: τό «Μέγα» είναι καλό για να γίνεται εκδεις.

ΕΚΙΤΣΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΟΝ "ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ",
ΛΙΝΟΣ ΚΑΒΑΛΙΕΡΗΣ - Μ. ΜΥΡΑΤ

ΕΚΙΤΣΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΑΠΟ ΤΟΝ "ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ",
ΛΙΝΑ ΚΑΒΑΛΙΕΡΗ - ΦΩΤΕΙΝΗ ΔΟΥΗ

Τὸν ρώτησαν τί ἐννοοῦσε μ' αὐτό.
Ἐγέλασε. Ἡ Χριστιανία ἔχει, λέει, ἓνα καφε-
νεῖο, κι' αὐτὸ εἶναι τὸ Μέγα. Τὸ Μέγα κ' ἡ
Χριστιανία εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιον πράμα. Γι' αὐτὸ,
τὸ Μέγα εἶναι τὸ μεγάλο μέρος μέσα στὴν πόλι
ποῦ ἀπαντιοῦνται ἐκεῖ ὅλα τὰ μεγάλα πράματα.
Ἐκεῖ κάθονται οἱ πῶς μεγάλοι ζωγράφοι τοῦ
κόσμου, ἐκεῖ ἡ πῶς εὐέλπιδες νεολαία ταῦ κόσμου,
ἐκεῖ οἱ πῶς τῆς μόδας κυρίες τοῦ κόσμου, ἐκεῖ
οἱ πῶς δεινοὶ συντάκται τοῦ κόσμου καὶ οἱ πῶς
μεγάλοι ποιηταὶ τοῦ κόσμου! Χά, χά, ἐκεῖ κά-
θονται καὶ φουσκώνουν ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ
κοκοροῦνται καὶ λέν ἔξυπνάδες — καὶ χαίρεται
ἡ ψυχὴ τους ὅταν ὁ ἄλλος τοὺς λογαριάζει καὶ
τοὺς δείχνει τιμὴ καὶ θαυμασμό. Κύριε ἐλέησον!
Ἡ πῶς ὠραία κωμῳδία ποῦ ἀξίζει νὰ ἰδῆ κα-
νεῖς. Κατὰ βάθος ὅμως τὸ Μέγα δὲν εἶναι τίποτ'
ἄλλο, παρὰ ἓνα μικρὸ, καλοσχηματισμένον καφε-
νεῖο, ποῦ μποροῦν οἱ πολλοὶ νὰ πίνουν μὲ τὴν
ἡσυχία τῶν τῶν ῥακί των, ἓνα ἐντενκτήριο ὅπου
ὁ καθένας μπορεῖ νὰ κάθεται καὶ νὰ χαίρεται
ποῦ ὁ ἄλλος κάθεται καὶ τὸν κυτᾶζει. Αὐτὸ εἶναι
τὸ «Μέγα».

Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Νάγκελ γέννησαν γενικὸ
θυμὸ καὶ ἀπαρέσκευα.

Ὁ δικαστὴς ἔσκυψε μπρὸς στὴν καρέκλα τῆς
Δάγνης Κιέλλανδ καὶ εἶπε ἀρκετὰ δυνατὰ:

— Τέτοιον φαντασμένο δὲν εἶδα σὲ ὅλη μου
τὴν ζωὴ!

Ἐκείνη ξύπνησε. Ἀμέσως γύρισε νὰ ἰδῆ τὸν
Νάγκελ· βέβαια θὰ εἶχε ἀκούσει τὰ λόγια τοῦ
δικαστοῦ· μὰ δὲν ἐφάνητο νὰ τὸν μέλη πολύ.
Ἰσα ἴσα ποῦ χτύπησε τὸ ποτήρι του μὲ τὸν νέο
φοιτητὴ κι' ἄρχισε νὰ μιλά γι' ἄλλα πράματα,
ἐντελῶς ἀδιάφορα. Θύμωσε κ' ἐκείνη ποῦ τὸν
εἶδε νὰ ἔχη ἓνα ὕψος σὰν νὰ στέκεται πῶς ψηλά
ἀπ' ὅλους· τί τοὺς θεωροῦσε ὅλους τους, καὶ
τολμοῦσε μὲ τόση περηφάνεια νὰ τοὺς πουλά
τέτοιες ἀνοησίες! Τὸν φαντασμένο! τὸν ξιπα-
σμένο! Ὅταν ὁ δικαστὴς τὴν ρώτησε: Τὸ λοι-
πὸν, τί λέτε ἐσεῖς; ἀπήντησε ἐπιτήδες δυνατὰ:
Τί λέω; λέω πῶς ἡ Χριστιανία εἶναι ἀρκετὰ
μεγάλη γιὰ μένα.

Οὔτε αὐτὸ δὲν τάραιξε τὴν ἡρεμία τοῦ Νά-
γκελ. Ὅταν ἀκουσε αὐτὴν τὴν δυνατὴ φωνὴ ποῦ
μιλοῦσε γιὰ νὰ τὴν ἀκούσῃ αὐτὸς καὶ εἶδε τὴν
πικραμένη ἔκφρασι τοῦ προσώπου τῆς Δάγνης
Κιέλλανδ, τὴν κύταξε σκεπτικὰ σὰν νὰ προσ-
παθοῦσε νὰ συλλογισθῆ ὅταν τί νὰ ἦτον ποῦ
εἶπε καὶ τὴν ἔκανε νὰ θυμώσῃ. Περισσότερο
ἀπὸ ἓνα λεπτὸ τὴν κύταξε ἔτσι ἀδιάκοπα κ' ἐσυλ-
λογίζετο κ' ἐφάνητο σχεδὸν λυπημένος.

Μὰ κι' ὁ γραμματικὸς εἶχε ἀκούσει γιὰ τί
ἐγένετο λόγος κι' ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται μὲ
ὀργὴν ὅτι ἡ Χριστιανία δὲν εἶναι καθόλου πῶς
μικρὴ ἀπὸ τὸ Βελιγράδι. Ὑπάρχουν, ἔλεγε,

μικρότερες πρωτεύουσες ἀπὸ τὴν Χριστιανία,
ὑπάρχουν καὶ πρωτεύουσες ποῦ ἔχουν πολλὴ
λίγη τέχνη καὶ ἀξιοθέατα πράματα, γιὰ νὰ μὴν
ποῦμε τὴν εἴσοδο τοῦ λιμένος τῆς Χριστιανίας,
ποῦ δὲν ὑπάρχει δεῦτερος σὰν κι' αὐτόν. Πόσα
δὲν θὰ εἶχε νὰ πῆ κανεῖς γι' αὐτό! Ἐν γένει,
ἡ Χριστιανία δὲν εἶναι καθόλου πῶς μικρὴ ἀπὸ
ἄλλες πρωτεύουσες λογικοῦ μεγέθους...

Ὅλοι ἄρχισαν νὰ γελοῦν. Ὁ γραμματικὸς
ἦτον πολλὴν ἰσχυροῦς μὲ τ' ἀναμμένα του μάγουλα
καὶ μὲ τὴν ἀκατάβλητη πεποίθησί του. Ὁ δικη-
γόρος Χάνσεν, ἓνας μικρὸς, χοντρός, μὲ χρυσὰ
γυαλιὰ καὶ μὲ φαλάρα, τὸν περιλάιζε ὅλην τὴν
ὥρα καὶ χτυποῦσε τὰ γόνατά του γελῶντας.

— Λογικὸ μέγεθος, λογικὸ μέγεθος, ναί! φώ-
ναξε, ἡ Χριστιανία δὲν εἶναι πῶς μικρὴ ἀπὸ
ἄλλες πρωτεύουσες τοῦ ἴδιου μεγέθους, ἀκριβῶς
τοῦ ἴδιου μεγέθους· καθόλου πῶς μικρὴ, καθό-
λου! Ὡ μεγαλόχαρε! Ἐβίβα!

Μὰ ὁ Νάγκελ εἶχε βαρεθῆ. Τί διάβολο εἶχε
ἀνοίξει τὸ στόμα του ν' ἀρχίσῃ αὐτὴν τὴν ὀμι-
λία. Αὐτὸς, ποῦ εἶχε ἀποφασίσει νὰ μὴ μιλήσῃ
γιὰ νὰ μὴ πιαστῆ σὲ ξένο σπῆτι, τώρα ἦτον μέσα
στὸν καβγά καὶ τοὺς εἶχε ὅλους ἐναντίον του!
Ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἔξης θὰ πρόσεχε, κανεῖς
δὲν θὰ εἶχε πῶς νὰ παραπονεθῆ μαζί του.

Γύρισε καὶ κύταξε γύρω στὴν κάμαρα. Δὲν
ἦτον καὶ πολλὴ τάξις, οὔτε καὶ πολλὴ καθαριό-
της, μὰ, τὰ χρώματα ἦταν εὐχάριστα· τὸ φῶς
ἔμπαινε ἀπὸ τρία μεγάλα παράθυρα καὶ γύρω
ἀπ' τὸ τραπέζι ἦτον πολλὲς ἀναπαυτικὲς καρέ-
κλες. Οἱ καρέκλες καθὼς καὶ τᾶλλα ἐπιπλα ἦταν
ἀρκετὰ μεταχειρισμένα, μὰ ἔκαναν ἀκόμα καλὴ
φιοῦρα. Στους τοίχους ἐκρέμοντο εἰκόνες
τοῦ Χάινριχ, τοῦ Γιάλμαρ Γιόνσεν κι' ἐνὸς
Γερμανοῦ τοῦ Γιάλμαρ Γιόνσεν μιὰ θαλασ-
σογραφία.

Ὁ Νάγκελ εἶχε πιάσει κουβέντα μὲ τὸν Ὅγιεν
τὸν φοιτητὴ. Ναί, στὰ νειᾶτα του κ' ἐκεῖνος, ὁ
Νάγκελ, τρελλαινέτο γιὰ τὴν μουσικὴ, καὶ ἰδιαί-
τέρως γιὰ τὸν Βάγνερ· μὲ τὸν καιρὸ ὅμως τοῦ
εἶχε περάσει. Μὰ, οὔτε εἶχε προχωρήσει ποτὲ
καὶ πολὺ, μόνον μερικὲς νότες εἶχε μάθει νὰ παίζῃ.

— Πιάνο; ρώτησε ὁ φοιτητὴς. Αὐτὸς ἔπαιζε
πιάνο.

— Ὅχι δά! Θεὸς φυλάξει! Ἀλλὰ καθὼς σὰς
ἔλεγα: δὲν προχώρησα πολὺ, πολὺ γλήγορα τὸ
ἄφησα.

Κατὰ τύχην ἔπεσε τὸ βλέμμα του στὴν Ἀν-
δρέζεν ποῦ ἐκάθητο δέκα λεπτὰ τώρα, πέρα
κοντὰ στὴν θερμάστρα καὶ μιλοῦσε μὲ τὸν δι-
καστὴ. Τὸ βλέμμα τῆς συνήντησε τὸ δικό του,
μὰ στιγμὴ μόνον, περαστικὰ ὅμως ταραχθῆκε,
φάνηκε ἀνήσυχη καὶ διὰ μᾶς σταμάτησε ἐκεῖνο
ποῦ ἤθελε νὰ πῆ.

Ἡ Δάγνη ἐντοσοῦτω ἐκάθητο μόνη της,

ἔπαιζε μὲ τὰ δάχτυλα ἀπάνω στὸ τραπέζι καὶ
ποῦ καὶ ποῦ ξεφύλλιζε ἓνα λεύκωμα. Δὲν φο-
ροῦσε δαχτυλίδια στὰ λιγνὰ τῆς ἄσπρα χέρια.
Ὁ Νάγκελ τὴν κύταζε κρυφά. Μὰ τὸν Θεὸ! τί
ὠραία ποῦ ἦτον σήμερα τὸ βράδυ! Οἱ ξανθὲς
πλεξούδες ξεσηκωνόντο ἀπάνω στὴν σκοῦρα
θαλασογραφία ποῦ ἦτον στὸ βάθος κ' ἐφαί-
νοντο πῶς ξανθὲς, ἐνῶ τὰ ματόκλαδά της ἦταν
πῶς μαύρα.

Ὁ Νάγκελ σηκώθηκε καὶ πῆγε κοντὰ τῆς.
Μόλις τὸν εἶδε, εἶπε μὲ πολλὴ ζήλο:

— Συγγνώμη ποῦ κείνο ποῦ εἶπα· ἐκεῖνο γιὰ
τὴν Χριστιανία; θυμάστε;

Ὁ Νάγκελ ἀπόρησε καὶ ἀπήντησε πῶς δὲν
τὸ ἐσκέπτετο πῶς, πῶς οὔτε ξέρεῖ πῶς καλὰ καλὰ
ἂν τὸ ἀκούσε αὐτὸς ἐκάθητο ὅλην τὴν ὥρα καὶ
μιλοῦσε μ' ἐκεῖνον τὸν νέο γιὰ μουσικὴ.

— Μπᾶ, τὸ ἀκούσατε, εἶπε ἐκείνη, σὰς εἶδα
ἐγὼ ποῦ τὸ ἀκούσατε. Μὰ ἦτον καὶ ἀνοησία μου
ν' ἀνακατωθῶ. Ποτὲ δὲν βγήκα ἀπ' τὸν τόπο
μας, τὸ λοιπὸν δὲν μπορῶ νὰ κρῖνω σωστά.

— Κ' ἐγὼ πάλι, δὲν ἔπρεπε νὰ εἶχα ἀρχίσει
συζήτησι, γιατί ποτὲ δὲν συμφωνῶ μὲ κανέναν.
Καὶ ἔπειτα, τί βγαίνει; Μὲ τὸν καβγά ποτὲ δὲν
ἀλλάζει κανεῖς τὴν γνώμη κανενός, ποτέ.

— Λοιπὸν, ἐλπίζω πῶς μὲ συγχωρεῖτε. Αὐτὸ
ἤθελα νὰ σὰς παρακαλέσω.

Τὴν ἐκύταξε ἐκείνη τὸν κύταξε μιὰ στιγμὴ
μὲ τὸ γαλάζιο τῆς βλέμμα, τὸ παραξένο, κι' αὐ-
τὸς ἔτσι ἄθελα φώναξε:

— Θεέ μου, τί ὠραία ποῦ εἶστε ἀπόψε.

Αὐτὴ ἡ ἀπλότης του τὴν ἔκανε νὰ σαστίσῃ·
ἔμεινε μὲ ἀνοιχτὸ στόμα καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κινή.

— Μὴν εἰστε ἔτσι ἀνόητος! ψιθύρισε. Καὶ
ἀμέσως σηκώθηκε καὶ πῆγε στὸ πιάνο κι' ἄρχισε
νὰ ξεφυλλίζῃ κάτι μουσικὲς, καὶ τὰ μάγουλά της
ἦταν ἀναμμένα, κατακόκκινα.

Ἡ ὀμιλία ἐγένετο γενικὴ. Ὁ ἰατρὸς ποῦ δὲν
ἔβλεπε τὴν ὥρα ν' ἀρχίσῃ πολιτικὴ συζήτησι,
φώναξε ἔξαφνα:

— Διαβάσατε σήμερα τίς ἐφημερίδες; Ἡ
«Πρωϊνὴ», νὰ πάρῃ ἡ ὀργή, τὸ παρακάνει. Αὐτὸ
δὲν εἶναι πῶς γλώσσα μορφωμένων ἀνθρώπων,
αὐτὸ εἶναι βροσιὲς κι' ὀχλοβοή.

Καὶ ὅλοι ἦταν σύμφωνοι πῶς ἡ «Πρωϊνὴ»
τὸ παρακάνει. Μὰ ὅταν κανεῖς δὲν ἀντίλεγε τοῦ
ιατροῦ, τότε δὲν προχωροῦσε. Ὁ Χάνσεν τὸ
ἤξερε καὶ γι' αὐτὸ εἶπε:

— Μὰ μοῦ φαίνεται πῶς κ' οἱ φιλελεύθερες
ἐφημερίδες δὲν πηγαίνουν πίσω.

— Μὰ νὰ σοῦ πῶ! φώναξε ὁ ἰατρὸς καὶ πε-
τάχτηκε, δὲν θὰ πῆς πῶς ὑπάρχει σύγκρισις;
Ὁ, τι κι' ἂν πῆ κανεῖς γιὰ τὸ Ὑπουργεῖο...

Τὸ τραπέζι ἦτον στρωμένο· ὅλοι πῆγαν στὴν
τραπεζαρία, ὁ ἰατρὸς κι' ὁ δικηγόρος ἀκόμα
συζητοῦσαν μὲ ὀργὴν γιὰ τὸ ὕψος τῶν ἐφημερί-

δων· ἡ συζήτησις ἐξακολούθησε καὶ στὸ τραπέζι.
Ὁ Νάγκελ ποῦ ἐκάθητο μεταξὺ τῆς νοικοκυρᾶς
καὶ τῆς νέας Ὀλεν, τῆς κόρης τοῦ διευθυντοῦ
τῆς αστυνομίας, δὲν ἦτον ἀναγκασμένος νὰ λάβῃ
μέρος. Ὅταν σηκώθησαν ἀπ' τὸ τραπέζι βρῆ-
σκονταν κι' ὅλας στὴν πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης.
Ἐλεγαν τίς γνώμες τους γιὰ τὸν Τσαρό, τὸν
Κονσταντίν, τὸν Πάρνελ, κι' ὅταν ἤρθαν καὶ στὸ
βαλκανικὸ ζήτημα, βρῆκε πάλι ἀφορμὴ ὁ μεθυ-
σμένος γραμματικὸς νὰ πῆ κατὰ τῆς Σερβίας.
Φθάνει πῶς ἡ Σερβία· εἶχε, λέει, διαβάσει ἴσα
ἴσα τὸ μνηνιαῖον δελτίον· ἡ κατάστασις ἐκεῖ εἶναι
φοβερὴ, τὰ σχολεῖα παραμελημένα...

— Γιὰ ἓνα πράμα χαίρομαι ὑπερβολικὰ, εἶπε
ὁ ἰατρὸς καὶ τὰ μάτια του ἔλαμπαν, πῶς ὁ
Γλάδστων ζῆ ἀκόμα· βάλτε κρασί, κύριοι, νὰ
πιούμε εἰς ὑγείαν τοῦ Γλάδστωνος, ναί, τοῦ
Γλάδστωνος, αὐτοῦ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγνοῦ δη-
μοκράτου, ποῦ εἶναι ὁ ἀνθρῶπος τοῦ παρόντος
καὶ τοῦ μέλλοντος.

— Στάσου νᾶρθωμε κ' ἐμεῖς! εἶπε ἡ κυρία.
Ἐγέμισε τὰ ποτήρια τῶν κυριῶν μὲ τόσην ὀρ-
μὴν ποῦ χυνε τὰ μισὰ ἀπ' ἔξω, καὶ τὰ χέρια της
ἔτρεμαν ὅταν ἐπρόσφερε τὸν δίσκο. Ὅλοι ἤπιαν.

— Εἶναι μοναδικὸς ἀνθρῶπος, ἐξακολούθησε
ὁ ἰατρὸς, ὁ καὶνόμενος, ἦταν τώρα λίγο κρυολο-
γημένος, μὰ θὰ εἶναι περαστικὸ. Γιὰ κανέναν
πολιτικὸ δὲν θὰ λυπόμουν τόσο πολὺ ὅπως γιὰ
τὸν Γλάδστωνο. Θεέ μου, ὅταν τὸν σκέπτομαι,
νομίζω πῶς βλέπω μπροστά μου ἓνα ἄστρο ποῦ
φέγγει καὶ ὀδηγεῖ ὅλον τὸν κόσμο!... Κύριε
Νάγκελ, δὲν ἔχει τὴν ἴδια γνώμη μαζί μου;

— Ναί, συμφωνῶ τέλεια μαζί σας.

— Ναί, βέβαια. Τώρα, κι' ὁ Βίσμαρκ σὲ
πολλὰ μοῦ ἐπιβάλλει, μὰ ὁ Γλάδστων ὅλους,
ὅλους τοὺς ξεπερνᾷ. Θὰ ἤθελα ἀλήθεια νὰ ἤξερα
πόσο καιρὸ ἀκόμα ἔχει σκοπὸ ὁ Βίσμαρκ νὰ
ἐξακολούθησῃ τὸν ἀσκοπὸ τοῦ ἀγῶνα!...

Πάλι δὲν ἀντίλεγε κανεῖς τοῦ ἰατροῦ. Δοκί-
μασε νὰ μιλήσῃ καὶ γιὰ τὸν αὐτοκράτορα Γου-
λιέλμο, μὰ κ' ἐδῶ ἦταν ὅλοι σύμφωνοι μαζί του.
Ἐπὶ τέλους ἡ ὀμιλία ἐγένετο τόσο ἀνοήσια, ποῦ
ὁ ἰατρὸς ἐπρότεινε νὰ παίξουν χαρτιά.

Μὰ ἡ κυρία Στένερσεν φώναξε δυνατὰ:

— Μὰ, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ πῶ! Ἔξερε τί μοῦ
εἶπε ὁ κύριος Ὅγιεν τώρα αὐτὴν τὴν στιγμὴ;
Κύριε Νάγκελ, δὲν τὸν θεωροῦσατε πάντα τόσο
μεγάλον τὸν Γλάδστωνο. Σὰς ἀκουσε μιὰ φορὰ
στὴν Χριστιανία — ποῦ ἦτον; στὸν σύλλογο τῶν
ἐργατῶν; — καὶ τὸν διορθώσατε μιὰ χαρὰ τὸν
Γλάδστωνο. Τώρα σὰς πιάσαμε! Μὰ πῆτε εἶναι
ἀλήθεια;

Ἡ κυρία τὰ εἶπε αὐτὰ μὲ φιλικὸ τρόπο, γε-
λαστά, καὶ σήκωσε χωρατεύοντας τὸ δάχτυλο
σὰν γιὰ νὰ τὸν φοβερίσῃ. Καὶ πάλι τὸν ξανα-
ρώτησε νὰ πῆ ἂν εἶναι ἀλήθεια.

— Δὲν θυμοῦμαι νὰ τὸν διόρθωσα ποτὲ τὸν Γλάδστονα εἶπε. Πότε, λέει, συνέβη αὐτό;

— Ἐ, δὲν λέω κ' ἐγὼ πὼς τὸν διορθώσατε, μὰ εἶπατε πολὺ ἐναντίον του. Θυμοῦμαι πὼς εἶπατε γι' αὐτὸν πὼς εἶναι θρησκομανής.

— Πῶ, πῶ, Θεέ μου! Θρησκομανής! Ὁ Γλάδστον θρησκομανής! φώναξε ὁ ἰατρός. Καλέ, μὴν εἶστε μεθυσμένοι τότε;

Ὁ Νάγκελ γέλασε.

— Ὁχι, δὲν ἤμουν μεθυσμένος ἢ ἴσως καὶ νὰ ἤμουν, δὲν ξέρω. Πάω νὰ πιστέψω πὼς θὰ ἤμουν.

— Βέβαια θὰ εἶστε, μὰ τὸν Θεό! εἶπε ὁ ἰατρός ἱκανοποιημένος.

Ὁ Νάγκελ δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις ἀπέφυγε νὰ πῆ περισσότερα, καὶ ἡ Δάγνη Κιέλλανδ παρακάλεσε τὴν κυρία Στένερσεν νὰ τὸν κἀνῃ νὰ μιλήσῃ.

— Κἀνε τον νὰ πῆ κ' ἄλλα, ψιθύρισε, νὰ μᾶς διηγηθῆ τί ἐννοοῦσε. Εἶναι τόσο ἀστεῖο!

— Μὰ, μὲ τί σκοπὸ τὸ εἶπατε; ρώτησε ἡ κυρία Στένερσεν. Γιὰ νὰ ἐναντιώσεσθε, θὰ πῆ πὼς κάποιος σκοπὸ εἶχατε. Ἐλάτε, πῆτε μας! Καὶ ἔπειτα μᾶς κἀμνετε τόση εὐχαρίστησι, θὰ εἶναι βαρετὸ ἂν ἀρχίσετε τώρα νὰ παίζετε χαρτιά.

— Ἀλήθεια, δὲν ξέρω καθόλου πότε ἦτον αὐτὸ πού λέει ὁ κύριος Ὁγιεν, εἶπε ὁ Νάγκελ γελώντας ἀκόμα. Μπορεῖ νὰ εἶπα κάτι τέτοιο, μὰ... Ἄν καὶ τότε δὲν εἶχα ἐκφρασθῆ πολὺ δυνατὰ, τότε καὶ τώρα παραδέχομαι ὅτι κ' ἂν εἶπα μὰ, ἂν εἶπα τίποτα ἀσχημο, τότε βέβαια τὸ διαψεύδω. Καὶ γινόμενος πάλι πιδ σοβαρὸς ἐξακολούθησε: Ἀλήθεια, δὲν εἶμαι ἐντελὼς σύμφωνος μαζί σας γιὰ τὸν Γλάδστονα. Ἀστυχῶς δὲν εἶμαι. Μὰ, νὰ μὴ πειραχθῆ κανεὶς γι' αὐτὸ καὶ ζητῶ συγγνώμη πού παρουσιάζομαι μὲ αὐτὸ τὸ θέμα στὸν κύκλο σας. Ἐγὼ δὲν εἶμαι καθόλου φανατικός καὶ μπορῶ πολὺ καλὰ νὰ κρατῶ τὴν γλώσσα μου. Τὸν εἶδε κανεὶς σας τὸν Γλάδστονα, ἢ τὸν ἀκουσε ποτὲ νὰ μιλᾷ; Ἐνα πράμα κἀνει πάντα ἐντύπωσι ὅταν τὸν ἀκούει κανεὶς νὰ ρητορεύῃ ἀπὸ τὸ βῆμα: ὁ ἀμειπτός του βίος κ' ἡ μεγάλη του χρησιμότης. Πὼς μπορεῖ λοιπὸν τέτοιος ἄνθρωπος νὰ κἀνῃ ποτὲ ἁμαρτία; Καὶ τόσο βαθειὰ ριζωμένη μέσα του εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου πού τὴν προϋποθέτει καὶ στοὺς ἀκροατὰς του...

— Μὰ, αὐτὸ εἶναι πολὺ ὠραῖο χαρακτηρικό του! Αὐτὸ δείχνει πὼς ἔχει δίκαια φρονήματα καὶ φιλανθρώπους ἀρχάς, τὸν διέκοψε ὁ ἰατρός.

— Μὰ κ' ἐγὼ εἶμαι αὐτῆς τῆς γνώμης κ' ἐγὼ τὸ λέω γιὰ ὠραῖο χαρακτηρικό, ὅπως ὁ ζωγράφος πού βάζει μιὰ ὠραία γραμμὴ σὲ μιὰ ζωγραφιά. Χί, χί, χί. Ὁ Γλάδστον εἶναι ἀπό-

στολος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας. Τὸ μυαλό του εἶναι γεμάτο ἀπὸ ὅλο ἀναγνωρισμένες ἀλήθειες. Πὼς δύο καὶ δύο κἀνουν τέσσερα, εἶναι γι' αὐτὸν ἡ πιδ μεγάλη ἀλήθεια τοῦ κόσμου. Μποροῦμε νὰ διαψεύσωμε πὼς δύο καὶ δύο κἀνουν τέσσερα; Ὁχι, βέβαια ὄχι. Καὶ τὸ λέω γιὰ ν' ἀποδείξω πὼς ὁ Γλάδστον ἔχει πάντα δίκαιο. Μὰ εἶναι καλύτερα νὰ σιωπήσω, εἶπε ὁ Νάγκελ καὶ σιώπησε.

Ἦτον μὲν μόλις δέκα ἡ ὥρα πάλι ἔγινε λόγος γιὰ χαρτιά. Ἐκείνην τὴν στιγμή χτύπησε ἡ πόρτα τοῦ γραφείου τοῦ ἰατροῦ ἡ κυρία Στένερσεν πετάχθηκε: Ἄχ, τί κῶμα, θὰ εἶναι γιὰ τὸν ἰατρό, θάχῃ πάλινὰ βγῆ. Μὰ οἱ ἄλλοι δὲν πρέπει νὰ φύγουν, τοῦλάχιστον ὄχι πρὶν τις δώδεκα. Νὰ ξανακαθίσῃ πάλι ἡ κυρία Ἀνδρέξεν ἢ Ἄννα ἀμέσως θὰ φέρῃ κ' ἄλλο ζεστὸ νερὸ γιὰ τὸ τόντι, πολὺ ζεστὸ νερὸ.

— Κύριε δικαστὰ, δὲν πίνετε;

Πὼς, ὁ δικαστὴς δὲν μένει πίσω.

— Μὰ δὲν θὰ φύγετε ἀκόμα, ὅλοι θὰ μείνετε. Δάγνη, εἶσαι τόσο σιωπηλή.

— Ὁχι πιδ σιωπηλὴ ἀπ' ὅτι εἶμαι συνήθως.

Ἦρθε πάλι ὁ ἰατρός πού εἶχε πάει στὸ γραφείο του. Ζητεῖ συγγνώμη, λέει πρέπει νὰ βγῆ κάτι ἐπικίνδυνο, αἱμορραγία. Ἐ, δὲν εἶναι καὶ πολὺ μακριά, σὲ δύο τρεῖς ὥρες θὰ εἶναι πάλι πίσω. Ἐλπίζει, λέει, πὼς θὰ ξανάβρῃ τὴν συντροφιά διὰν ἐπιστρέψῃ. Ἀντίο σας, ἀντίο Γιέττα.

Ἐφυγε βιαστικός. Σ' ἓνα λεπτὸ ἐφαίνετο πού ἔτρεχε μαζί μ' ἓναν ἄλλο ἄνθρωπο, κάτω στὸν δρόμο πρὸς τὴν προκυμαία: τόσο βιαστικός ἦτον.

Ἡ Κυρία Στένερσεν εἶπε:

— Λοιπὸν, τί νὰ κἀνωμε τώρα;... Ὁψφ, ἀλήθεια, δὲν ξέρετε τί βαρετὸ πού εἶναι καμιά φορὰ γιὰ μένα νὰ μένω μόνη μου σπῆτι ὅταν λείπει ὁ ἄνδρας μου. Προπάντων τέτοιες χειμωνιάτικες νύχτες εἶναι φοβερό. Καὶ τότε πολλές φορὲς οὔτε εἶμαι βέβαια ἂν θὰ γυρίσῃ πάλι πίσω.

— Ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν παιδιὰ στὸ σπῆτι, καθὼς βλέπω; ρώτησε ὁ Νάγκελ.

— Ὁχι, δὲν ἔχομε παιδιὰ... Ἐ, τώρα σιγὰ σιγὰ ἀρχίζω καὶ συνειθίζω αὐτὲς τις μεγάλες νύχτες, μὰ στὴν ἀρχὴ ἦτον φοβερό. Σὰς βεβαιῶ, εἶχα τέτοιο τρόπο, φοβούμουν τόσο στὰ σκοτεινὰ πού συχνὰ ἔτρεπε νὰ σημεθῶ καὶ νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ στὴν κἀμαρα τῆς ὑπηρετρίας... Μὰ Δάγνη, τώρα κ' ἐσὺ πρέπει κάτι νὰ πῆς. Τί συλλογιζέσαι; Βέβαια τὴν ἀγάπη σου!

Ἡ Δάγνη νιράπηκε, κοκκίνησε καὶ γέλασε.

— Βέβαια ἐκείνον συλλογιζομαι. Μὰ δὲν ρωτᾷς καλύτερα τί συλλογιζεται ὁ δικαστὴς; Ὅλη τὴν βραδυὰ δὲν εἶπε μιὰ λέξη.

Ὁ δικαστὴς διαμαρτυρήθηκε πὼς κουβέντιαζε τόσην ὥρα μὲ τὴν κυρία Ὀλεσεν καὶ Ἀνδρέξεν. Ὅλην τὴν ὥρα ἦτον εὐδιάθετος κ' ἀκούε

ΣΚΙΤΣΑ Ε. ΙΩΑΝΝΙΝΑΗ ΑΠΟ ΤΟΝ "ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ,"

Ο ΓΑΕΝΤΖΕΣ — Μ. ΜΥΡΑΤ

καὶ τις πολιτικὲς συζητήσεις τῶν ἄλλων μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον, ἐπὶ τέλους...

— Ὁ ἀρραβωνιαστικός τῆς Δάγνης Κιέλλανδ, πρέπει νὰ ξέρετε, εἶναι πάλι ταξίδι, ἐξήγησε ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ στὸν Νάγκελ. Εἶναι ἀξιωματικός τοῦ ναυτικοῦ, πάει τώρα στὴν Μάλτα — ἔ; στὴν Μάλτα δὲν πάει;

— Ναί, στὴν Μάλτα, εἶπε ἡ Δάγνη.

— Τί γλῆγορα πού ἀρραβωνιάζονται αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι! Ἐχει ἄδεια κ' ἔρχεται γιὰ τρεῖς ἐβδομάδες στοὺς γονεὺς του, κ' ἐκεῖ ἓνα βράδυ... τί σοῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀξιωματικοί!

— Τολμηροὶ ἄνθρωποι! εἶπε ὁ Νάγκελ. Συ-

νήθως μεγάλοι, ὠραῖοι, ἠλιοκαμένοι, ἀνοιχτόκαρδοι καὶ ἡ στολή των εἶναι ὠραία, καὶ ξέρον νὰ τὴν φοροῦν μὲ τόσο μεγαλεῖο. Ναί, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ πάντα τὸν μάγευαν.

Μονομιᾶς ἡ Δάγνη Κιέλλανδ γύρισε καὶ ρώτησε γελώντας τὸν Ὁγιεν.

— Αὐτὸ λέει τώρα ὁ κύριος Νάγκελ, μὰ τί εἶπε στὴν Χριστιανία;

— Ὅλοι ἀρχισαν νὰ γελοῦν. Ὁ Χάνσεν, ὁ δικηγόρος, φώναξε μισομεθυσμένος:

— Ναί, τί εἶπε στὴν Χριστιανία; Στὴν Χριστιανία! Τί εἶπε ἐκεῖ ὁ κύριος Νάγκελ; Χά, χά, χά! Μεγαλόχαρη! — Εἰς ὑγείαν σας!

Ὁ Νάγκελ ἦπε μαζί του. Πάντα, λέει, τοῦ ἄρσαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ. Ὁ Ὅγιεν δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ τὸν ἀκουσε νὰ πῆ τίποτ' ἄλλο στὴν Χριστιανία. Μάλιστα τόσο πολὺ τοῦ ἄρσαν, ποὺ εἶναι βέβαιος πὼς ἂν ἦτον κορίτσι, θάπαιρνε ἕναν ἀξιωματικὸ τοῦ ναυτικοῦ.

Πάλι γέλασαν ὅλοι· ὁ δικηγόρος μ' ἐνθουσιασμοῦ τσουγκρίζε μ' ὅλα τὰ ποτήρια ποὺ ἔβλεπε ἀπάνω στὸ τραπέζι καὶ ἔπινε μόνος του. Τότε ἡ Δάγνη Κιέλλαντ εἶπε ἔξαφνα:

— Μὰ ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἔχουν τὴν φήμη πὼς εἶναι τόσο κουτοὶ ἔσεῖς δὲν τὸ πιστεύετε;

Ὁ Νάγκελ δὲν ἦτον αὐτῆς τῆς γνώμης, καθόλου μάλιστα. Αὐτὰ, λέει, εἶναι ἀνοησίες. Μὰ κ' ἂν ἦτον ἀλήθεια, αὐτὸς ἂν ἦτον κορίτσι θὰ εἶχε καλύτερα νὰ πάη ἕναν ὄραιο παρὰ ἕναν ἔξυπνο ἄνδρα. Ὁρισμένως. Καὶ πρὸ πάντων γιὰ ἕνα νέο κορίτσι. Τί νὰ κάνη κανεὶς μὲ τὸ μυαλό καὶ χωρὶς σῶμα. Ναί — μπορεῖ βέβαια νὰ πῆ κανεὶς: καὶ τί νὰ κάνη μὲ σῶμα καὶ χωρὶς μυαλό; Μὰ ὑπάρχει μιὰ διαβολεμένη διαφορά. Οἱ γονεῖς τοῦ Σαίξπηρ δὲν ἤξεραν οὔτε νὰ διαβάσουν κ' ὁ Σαίξπηρ ὁ ἴδιος ἴσως νὰ μὴν ἤξερε νὰ διαβάσῃ περιφρημα, κ' ὅμως ἔγινε ἀληθινὸ ἱστορικὸ πρόσωπο. Μὰ ὅπως κ' ἂν εἶναι, ἕνα νέο κορίτσι δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ βαρεθῇ πιὸ εὐκολὰ ἕνα γραμματισμένο κ' ἀσχημο, παρὰ ἕναν ὁμορφο κ' ἀνόητο ἄνδρα. Χωρὶς μυαλό ἐπὶ τέλους μπορεῖ κανεὶς στὴν ἀνάγκη νὰ σκάβῃ τὴν γῆ καὶ νὰ πελεκᾷ πέτρες, βέβαια. Ἄν αὐτὸς ἦτον κορίτσι καὶ ἦτον ἐλεύθερος νὰ διαλέξῃ, μὰ τὸν Θεό, βέβαια θάπαιρνε ἕναν ὁμορφο ἄνδρα. Εἶδεμῃ, ὅλα τὰλλα, οἱ ιδέες τῶν ἀνδρῶν γιὰ τὰ πολιτικὰ καὶ γιὰ τὴν φιλοσοφία τοῦ Νίτσε καὶ γιὰ τὴν ἀδιαιρέτο Τριάδα εἶναι κολοκώθια.

— Νά, ἐδῶ μπορεῖτε νὰ δῆτε τὸν ἀρραβωνιαστικὸ τῆς κυρίας Δάγνης, εἶπε ἡ κυρία Στένερσεν φέροντας ἕνα λευκωμά με φωτογραφίες.

Ἡ Δάγνη πήδηξε ἀπ' τὴν θέσι τῆς σχεδὸν ἄθελα φώναξε: Ἄχ, μὴ! Μὰ πάλι ξανακάθισε καὶ σὲ λίγο εἶπε: Μὰ δὲν εἶναι καθόλου ἐπιτυχημένος ἀλήθεια, εἶναι πολὺ πιὸ καλὸς παρὰ ἐδῶ.

Ὁ Νάγκελ κύταξε τὴν φωτογραφία ἦτον ἕνας ὁμορφος νέος με γένεια. Ἐστέκετο ἴσια κ' ἦτον ἐλαφρὰ ἀκουμπισμένος σ' ἕνα τραπέζι κ' εἶχε τὸ χέρι στὸ σπαθί του. Τὰ μαλλιά του ἦτον ἀρκετὰ ἀραιὰ κ' εἶχαν χωρίστρα στὴν μέση. Ἐφαίνετο λίγο σὰν Ἀγγλός.

— Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, στὸ πραγματικὸ εἶναι πιὸ ὄραιος παρὰ ἐδῶ, εἶπε ἡ κυρία Στένερσεν. Κ' ἐγὼ μιὰ φορὰ ἤμουν ἐρωτευμένη μαζί του. Ὅταν ἤμουν κορίτσι. . . Μὰ κυτᾶτε ἐκεῖνον ἐκεῖ κοντά. Εἶναι ἕνας νέος θεολόγος, ποὺ ἴσα ἴσα τώρα ἀπέθανε, τὸν ἔλεγε Κάρλσεν. Εἶναι λίγος καιρὸς ποὺ πέθανε ἦτον τόσο λυπηρό. Ναί, ἀκριβῶς, εἶναι αὐτὸς ποὺ θάψαμε προχθές.

Εἶχε ὄψι ἀσθενική, με βαθυλωμένα μάγουλα καὶ τόσο λεπτὰ καὶ ζωημένα χεῖλια, ποὺ ἐφαίνοντο σὰν μιὰ γραμμὴ ποὺ ἔκοβε στὴν ἡμέρη τὸ πρόσωπό του. Τὰ μάτια ἦταν μεγάλα καὶ ζωηρινὰ, τὸ μέτωπο πάρα πολὺ ψηλὸ καὶ καθαρό. Μὰ τὸ στήθος ἦτον πλακωμένο καὶ οἱ ὤμοι στενοὶ σὰν γυναίκα. Αὐτὸς ἦτον ὁ Κάρλσεν τέτοια ὄψι εἶχε. Ὁ Νάγκελ σκέφθηκε μέσα του πὼς σ' αὐτὸ τὸ πρόσωπο ἐταίριαζαν λεπτὰ χέρια καὶ θεολογία. Ἦθελε ἀκόμα νὰ πῆ πὼς εἶχε στὴν ἔκφρασι κάτι ποὺ ἐνέπνεε τρόμο, μὰ εἶδε τὸν δικαστὴ ποὺ πλησίασε τὴν καρέκλα του κοντὰ στὴν Δάγνη καὶ ἄρχισε νὰ μιᾷ μαζί της, κ' ἔτσι δὲν εἶπε τίποτα κ' ἔξακολούθησε νὰ κυτᾶ τὶς φωτογραφίες γιὰ νὰ μὴ ἐνοχλήσῃ.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγο, εἶπε ἡ νέα Ἀνδρέξεν:

— Κύριε Νάγκελ, θυμᾶστε ποὺ μᾶς εἶπατε χθὲς τὸ βράδυ γιὰ κείνο τὸ τραγούδι στὴν Μεσόγειο θάλασσα; . . .

Ὁ Νάγκελ ἀμέσως ἔκλεισε τὸ λευκωμά, κύταξε γύρω του στὴν κάμαρα με ὄψι σχεδὸν φοβισμένη. Ἀπήντησε με χαμηλὴ φωνὴ πὼς μπορεῖ νὰ ἔκανε λάθος σὲ μερικὲς λεπτομέρειες, μὰ ὄχι ἐπιτηδες· δὲν τὴν ἔβγαλε ἀπ' τὸν νοῦ του τὴν ἱστορία, ἀλήθεια τοῦ εἶχε συμβῆ στὴν ζωὴ του.

— Μὰ κ' ἐγὼ οὔτε ἤθελα καθόλου νὰ πῶ πὼς τὴν βγάλατε ἀπ' τὸν νοῦ σας, ἀπήντησε ἐκεῖνη γελώντας. Καὶ δὲν θυμᾶστε καὶ τί μοῦ εἶπατε, ὅταν σᾶς εἶπα ἐγὼ πὼς ἦτον ὄραια; Εἶπατε πὼς μόνο μιὰ φορὰ στὴν ζωὴ σας πρὶν εἶχατε ἀκούσει κάτι ὄραιότερο, μιὰ φορὰ σ' ἕνα ὄνειρο.

Ναί, εἶπε πὼς ἐνθυμείτο.

— Ἄχ, διηγηθῆτε μᾶς τὸ λοιπὸν! Παρακαλῶ, παρακαλῶ! Ἔχετε κάτι ἐντελὸς ἰδιαίτερο ὅταν διηγείσθε. Σᾶς παρακαλοῦμε ὅλοι μαζί.

— Μὰ ἐκεῖνος δὲν ἤθελε. Ἐκανε πολλὰς δυσκολίες, εἶπε πὼς ἦτον ἐντελὸς ἀσήμαντο, ἕνα ὄνειρο χωρὶς ἀρχὴ καὶ χωρὶς τέλος, τὸ εἶδωλον μιᾶς ιδέας μὲς σ' τὸν ὕπνο· οὔτε μποροῦσε νὰ τὸ πῆ με λόγια· εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἀόριστα αἰσθητά ποὺ φτερουγίζουν, ποὺ τὰ αἰσθανόμαστε ἔτσι μιὰ στιγμὴ σὰν μιὰν ἀκτίνα καὶ ἔπειτα διαμιᾶς πάλι φεύγουν. Μποροῦσαν ἄλλως τε νὰ φαντασθοῦν τί ἀνόητο ποὺ ἦτον ὅλο τὸ ὄνειρο ἀφοῦ ἦτον μέσα σ' ἕνα ἀσημένιο δάσος. . .

Ἄχ, σ' ἕνα ἀσημένιο δάσος! Παρακάτω;

Δὲν ἤθελε νὰ πῆ παρακάτω. Ἦτον πρόθυμος, λέει, νὰ κάνη ὅτι ἄλλο θὰ τοῦ ζητοῦσε ἡ Ἀνδρέξεν, μὰ αὐτὸ τὸ ὄνειρο δὲν μπορεῖ νὰ τὸ διηγηθῇ, ἀλήθεια δὲν μπορεῖ.

— Καλὰ, τότε κάτι ἄλλο· νά, ὅλοι σᾶς παρακαλοῦμε.

Ὅχι, λέει, δὲν εἶναι ἀξίως νὰ διηγηθῇ τίποτα σήμερα τὸ βράδυ. Γιὰ νὰ διηγηθῇ κανεὶς, πρέπει νὰ αἰσθανθῇ διάθεσι, ἔμπνευσι.

Μίλησαν τότε γιὰ μερικὰ ἀσήμαντα πράματα, κουτὲς ἐρωτήσεις καὶ κουτὲς ἀπαντήσεις, ἀληθινὲς ἀνοησίες. Ἡ Δάγνη εἶπε:

— Εἶπατε πὼς θὰ εἶστε πρόθυμος νὰ κάνετε ὅτι ἄλλο γιὰ τὴν κυρία Ἀνδρέξεν. Σὰν τί παραδείγματος χάριν; Γιὰ πῆτε μᾶς!

Ὅλοι γέλασαν μ' αὐτὴν τὴν ιδέα τῆς Δάγνης καὶ γελοῦσε κ' αὐτὴ μαζί. Ἀφοῦ συλλογίσθηκε λίγο, εἶπε ὁ Νάγκελ.

— Γιὰ σᾶς θὰ μπορούσα νὰ κάνω κάτι κακό.

— Μπᾶ, κάτι κακό; Γιὰ ν' ἀκούσωμε!

— Ἐ, δὲν μοροῦ νὰ τὸ πῶ ἔτσι στὰ καλά καθούμενα.

— Δηλαδή, κανένα φόνου; ρώτησε.

— Ναί, ἴσως νά, μπορούσα νὰ σκοτώσω ἕναν Ἐσκιμῶ καὶ νὰ τοῦ βγάλω τὸ πετσί γιὰ νὰ σᾶς κάνω μιὰ χαρτοθήκη.

— Μπαρῶ! Χά, χά, χά! Μὰ τώρα γιὰ τὴν κυρία Ἀνδρέξεν — τί θὰ κάνετε γιὰ κείνην; κάτι ἐκτάκτως καλό;

— Ναί, ἴσως, δὲν ξέρω. Μὰ ξέρετε, αὐτὸ με τὸν Ἐσκιμῶ τὸ διάβασα κάπου. Μὴ νομίζετε πὼς ἦτον δική μου ιδέα.

Ἀφοῦ εἶπαν ἀκόμα μερικὲς φράσεις χωρὶς σημασία πιά καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρον, ἐσιώπησαν κ' οἱ δύο. Ἦτον σὰν ὁ καθένας νὰ ἐσκέπτετο σὰν τί νὰ ἐννοοῦσε ὁ ἄλλος με αὐτὰ ποὺ εἶπε, τί ἐννοια ἦτον μέσ' στὰ λόγια του, τί ἤθελε νὰ πῆ. Μιὰ στιγμὴ ὅλοι ἦταν σιωπηλοὶ. Ἐπειτα ὁ Νάγκελ σηκώθηκε καὶ πῆγε κοντὰ στὴν κυρία Στένερσεν καὶ εἶπε κάτι γιὰ τὸ καναρινάκι τῆς, ποὺ τὸ τραγούδι του ἤρχετο ἀπ' τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τῆς τραπεζαρίας.

Ὁ γραμματικὸς κύταξε κρυφὰ τὸ ρολόι του.

— Νά τὸ ξέρετε, εἶπε ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ, δὲν πρέπει νὰ φύγετε πρὶν γυρίσῃ ὁ ἄνδρας μου. Ρητὴ διαταγή! Κάνετε ὅτι ἄλλο θέλετε, μόνο νὰ φύγετε δὲν πρέπει.

Ἐπειτα ἔφεραν καφέ κ' ἀμέσως ζωήρεψε ἡ συντροφιά. Ὁ δικηγόρος ποὺ ἐκάθητο καὶ συζητοῦσε με τὸν φοιτητὴ, πετάχθηκε, αὐτὸς ὁ χοντρός, σὰν φτεροὶ καὶ χτύπησε τὰ δυὸ του χέρια με χαρὰ κ' ὁ φοιτητὴς ἔτριψε τὰ δάχτυλά του καὶ πῆγε στὸ πιάνο κ' ἔπαιξε μερικὲς νότες.

— Ἄχ, φώναξαν οἱ ἄλλοι, πὼς τὸ ξεχάσαμε πὼς παίζετε πιάνο! Ναί, παίζετε, ἀλήθεια πρέπει νὰ παίζετε τώρα!

Ὁ φοιτητὴς τὸ ἤθελε νὰ παῖξῃ. Δὲν ἤξερε, λέει, πολλὰ, μὰ ἂν θέλουν θὰ παῖξῃ λίγο Σοπέν, ἢ κανένα βάλς τοῦ Λάννερ. . .

Κ' ὁ Νάγκελ ἐφαίνετο τώρα πιὸ ὀμιλητικός. Χειροκρότησε πολὺ ζωηρὰ τὸ πιάνο, μίλησε λίγο καὶ με τὸν δικαστὴ καὶ με τὴν νέα Ὀλσεν. Μὰ ὅταν ἡ Δάγνη πῆγε καὶ κάθισε κοντὰ στὴν θερμάστρα, ἀπομακρύνθηκε κ' ἐκεῖνος ἀπ' τὸ τραπέζι κ' ἄρχισε νὰ περπατῇ ἐμπρὸς στὰ παρά-

θυρα ἀπάνω κάτω. Ἐπειτα πῆγε πρὸς τὴν Δάγνη καὶ τῆς εἶπε:

— Ὅταν ἀκούει κανεὶς τέτοια μουσική, προτιμᾷ νὰ κάθεται λίγο μακριὰ, δὲν εἶναι ἀλήθεια; κάπου σὲ μιὰ πλαϊνὴ κάμαρα, καὶ νὰ κρατᾷ τὸ χέρι τοῦ ἀγαπημένου καὶ νὰ εἶναι ἡσυχος ἡσυχος, σιωπηλός! Δὲν ξέρω, μὰ πάντα φαντάσθηκα πὼς ἔτσι θὰ εἶναι τόσο ὄραια!

— Ναί, εἶπε ἡ Δάγνη, μὰ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι τόσο δυνατὸ φῶς. Καὶ οἱ καρέκλες ἔπρεπε νὰ εἶναι πιὸ χαμηλές καὶ μαλακές. Καὶ ἔξω ἔπρεπε νὰ ἔβρεχε δυνατὰ καὶ νὰ ἦτον πολὺ σκοτεινὰ.

Ὁ Νάγκελ τὴν ἐκύταξε. Εἶχε ξεχωριστὴ ὁμορφιά σήμερα τὸ βράδυ. Αὐτὰ τὰ γαλανὰ φωτεινὰ μάτια στὸ ξανθὸ πρόσωπο τῆς ἔδιναν μιὰ ὄψι σχεδὸν παράξενη καὶ μολονότι τὰ δόντια τῆς δὲν ἦτον ἐντελὸς ἄσπρα, τῆς ἄρεξε νὰ γελᾷ, γελοῦσε μάλιστα γιὰ ἐντελὸς ἀσήμαντα πράματα. Καὶ τὰ χεῖλια τῆς ἦταν ὄραια καὶ κόκκινα, ἀμέσως ἔκαναν ἐντύπωσι τόσο ἦταν ὄραια. Μὰ τὸ πιὸ περιεργὸ ἴσως ἦτον ποὺ κάθε φορὰ ποὺ μιλοῦσε, μιὰ ἐλαφρὴ, ἀπαλὴ κοκκινάδα περνοῦσε μιὰ στιγμὴ ἀπὸ τὰ μάγουλά της κ' ἔχάνετο πάλι.

Ὁ Νάγκελ ἐτοιμάζετο κάτι νὰ πῆ, μὰ ἐκεῖνη τὴν στιγμὴ ἡ κυρία Στένερσεν φώναξε:

— Ἄ, μὰ αὐτὸς ὁ γραμματικὸς πάλι ἔφυγε. Δὲν μπορεῖ νὰ βάλῃ γνώσι! Πάντα ὁ ἴδιος εἶναι. Ἐλπίζω τοῦλάχιστον πὼς ἔσεῖς, κύριε Ράινερ, θὰ πῆτε καληνύχτα πρὶν φύγετε.

Μόλις τὸ ἀκουσε ὁ Νάγκελ διαμιᾶς ἄλλαξε ἔκφρασι. Στὴν στιγμὴ συλλογίσθηκε πὼς τὸ λοιπὸν τώρα μποροῦσε νὰ τολμήσῃ νὰ προτείνῃ στὴν Δάγνη νὰ τὴν συνοδεύσῃ αὐτὸς ἀντὶ τὸν γραμματικὸ. Λοιπὸν ἀμέσως τὴν παρακάλεσε καὶ με τὰ μάτια καὶ με τὸ κεφάλι του τὸ γεμμένο τὴν ἰκέτευε κ' ἐπρόσθεσε ἀκόμα:

— Καὶ θὰ εἶμαι τόσο φρόνιμος!

Ἐκεῖνη γέλασε καὶ εἶπε:

— Καλὰ, ἂν εἶναι ἔτσι, τότε δέχομαι.

— Θὰ ἰδῆτε τί φρόνιμος ποὺ θὰ εἶμαι!

Μόνο τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ ἱατροῦ περίμενε τώρα γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ φύγουν καὶ καθὼς ἤξερε τί χαρὰ ποὺ τὸν περίμενε — ἐκεῖνος ὁ ὄραιος δρόμος μέσ' ἀπὸ τὸ δάσος — ἔγινε ἀκόμα πιὸ εὐθυμος, ἀνακατώνετο σ' ὄλες τὶς ὀμιλίες, τοὺς ἔκανε ὅλους νὰ γελοῦν καὶ ἦτον εὐγενέστατος. Ἦτον τόσο ἐνθουσιασμένος, τόσο γεμάτος εὐδαιμονία ποὺ ὑποσέθηκε καὶ στὴν κυρία Στένερσεν νάρθη μιὰ μέρα νὰ κυτᾶ τὸν κῆπο τῆς, καὶ καθὼς ἦτον κάπως εἰδήμων, νὰ ἐξετάσῃ τὸ χῶμα ἐκεῖ ποὺ ἦταν φυτεμένες οἱ ἀρρωστημένες φραγκοσταφυλιές. Βέβαια, ὀρισμένως, θὰ τις ξεπάστρεβε τὴ φύρρα τῶν φύλλων κ' ἂν ἦτον ἀνάγκη καὶ νὰ τις ξεοκίσῃ!

Τί, τὸν ρώτησαν, ἤξερε κ' ἀπὸ μάγια;

Ναί, τοῦ ἀρέσει, λέει, ν' ἀνακατώνεται λίγο.

οἷα τὰ πράματα. Νά, ἐδῶ π. χ. εἶναι αὐτὸ τὸ δαχτυλίδι, ἓνα ἄσχημο δαχτυλίδι ἀπὸ σίδερο, μὰ πὺν ἔχει τὴν πιὸ θαυματουργὴ δύναμι. Δὲν τὸ καταλαβαίνει κανεὶς ὅταν τὸ βλέπει, μὰ ἂν τὸ βράδῃ στὶς δέκα τὸ χάση καὶ ὡς τις δώδεκα δὲν τῶχῃ ξαναβρῆ, ὠρισμένως τότε κατὶ κακὸ τοῦ συμβαίνει. Τὸ ἔχει ἀπὸ ἓναν πολὺ γέρο Ἑλληνα, ἓναν ἔμπορο ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ αὐτός, ὁ Νάγκελ, τοῦ ἔχει κάνει μιά ἐκδούλευσι, καὶ ὁ ἔμπορος τοῦ χάρισε τὸ δαχτυλίδι.

Μὰ, ἀλήθεια πιστεύει στὴν μαγικὴ δύναμι τοῦ δαχτυλιδίου;

Ναί, λίγο. Ἀλήθεια! μιά φορὰ τὸν γιάτρευε ἀπὸ μιά ἀρρώστεια.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσης ἀκούσθηκαν γαγγίσματα σκόλλων. Ἡ κυρία Στένερσον κύταξε τὸ ρολοῦ νά, θὰ ἦτον ὁ γιάτρος, ἀναγνωρίζει τὸν σκόλλο. Τί καλὰ! μόλις δώδεκα καὶ γυρίζε κι' ὄλας. Ἐχτύπησε τὸ κουδούνι καὶ παράγγειλε κι' ἄλλον καφέ.

— Ἔτσι, τὸ λοιπὸν αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς ἔξαιρετικὸ δαχτυλίδι, κύριε Νάγκελ; εἶπε, καὶ τοῦ ἔχετε τὴν πολλὴ πίστι;

Ναί, ἀρκετῆ δηλαδή, ἔχει λόγους νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃ ἐντελῶς. Μὰ ἐπὶ τέλους εἶναι καὶ ἀδιάφορο τί πιστεύει κανεὶς, ἀφοῦ κατὰ βῆθος ὄλα εἶναι τὸ ἴδιο. Τὸ δαχτυλίδι, λέει, τὸν ἔχει γιάτρευε μιά φορὰ ἀπὸ μιά νευρασθένεια, ἴσως καὶ πιὸ σίγουρα ἀπὸ κάθε ἄλλο γιατρικὸ.

Ἡ κυρία Στένερσον γέλασε μιά στιγμὴ, ἔπειτα ἄρχισε νὰ τοῦ ἀντιλέγῃ μὲ πολὺ πείσμα. Τέτοιες ἀνόητες ἰδέες, δὲν μπορεῖ νὰ τις ὑποφέρῃ συγγνώμη, λέει, μὰ ἂν οἱ μορφωμένοι ἄνθρωποι λένε τέτοια πράματα, τότε τί νὰ περιμένωμε ἀπὸ τοὺς ἀγράμματος; Κι' οἱ ἱατροὶ λοιπὸν νὰ κάνουν τὰ μπαούλα τους.

Ὁ Νάγκελ διαμαρτυρήθηκε. Στὸν πελάτη τὸ πᾶν εἶναι ἡ θέλησις, ἡ πίστις, ἡ διάθεσις. Μὰ κι' οἱ ἱατροὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουν τὰ μπαούλα τους· ἔχουν κι' αὐτοὶ τὴν πελατεία των, τοὺς πιστοὺς των· ἔχουν τοὺς ἀνεπτυγμένους καὶ οἱ ἀνεπτυγμένοι γιάτρευονται μὲ γιατρικὰ, ἐνῶ οἱ αἰρετικοί, οἱ πρόστυχοι κι' ἀγράμματοι γιάτρευονται μὲ σιδερένια δαχτυλίδια, μὲ καμένα κόκκαλα καὶ χῶματα τοῦ νεκροταφείου. Δὲν ὑπάρχουν παραδείγματα πὸς ἀρρωστοὶ γιάτρευονται μόνο μὲ νερό, φτάνει νὰ τοὺς πείσῃ πὸς αὐτὸ τὸ νερό εἶναι θαυμάσιο γιατρικὸ; Πόσα περίεργα πράματα π. χ. δὲν ἔχει δεῖξει ἡ πείρα μὲ τοὺς μορφινωμανεῖς! Κι' ὅταν βλέπει κανεὶς χειροπιαστὰ τέτοια περίεργα πράματα, πὸς νὰ μὴ στέλνῃ στὸν διάβολο γιάτροὺς κι' ἐπιστήμες!

Κάθε δυὸ λεπτὰ κύταξε τὸ ρολοῦ καὶ κούμπωνε κι' ὄλας τὸ σακκάκι του.

Μέσο σ' αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν μπῆκε κι' ὁ ἱατρός.

Ἦτον νευρικός καὶ δύσθυμος. Χαιρέτησε μὲ βιασμένη ζωηρότητα καὶ τοὺς εὐχαρίστησε ὄλους πὺν δὲν ἔχαν φύγει. Ἐ, τὸν γραμματικὸ πιά, τί νὰ τὸν κάνωμε, ὁ Θεὸς μαζί του! Κανένας ἄλλος δὲν λείπει. Ἀχ, τί ἄγων σ' αὐτὸν τὸν κόσμο!

Ἐπειτα ἄρχισε κατὰ τὴν συνήθειά του νὰ διηγῆται γιὰ τὴν ἐπίσκεψί του. Ἦτον θυμωμένος ἐπειδὴ ἔχει βρῆ τοὺς πελάτες τοὺς ἀλλιῶς παρ' ὅπως τοὺς περίμενε. Σὰν ἡλίθιοι, σὰν γαῖδαροι ἔχαν φερθῆ, ἂν μπορούσε, ἤθελε νὰ τοὺς ἔβαζε ὄλους φυλακῆ. Τί σπῖτι, αὐτὸ πὺν ἔχει πάει! Ἡ γυναῖκα ἀρρωστη, ὁ πατέρας τῆς γυναίκας ἀρρωστος, ὁ γυιὸς τῆς γυναίκας ἀρρωστος! Καὶ μιά μυρωδιά σ' ὄλο τὸ σπῖτι! Μὰ ἡ ἐπιλοπιη οἰκογένεια μιά χαρὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ ροδοκόκκινα. Ἀπίστευτο, ἀκαιανόητο! δὲν τὸ χωρεῖ ὁ νοῦς του. Λοιπὸν, ὁ γέρος, ὁ πατέρας τῆς γυναίκας, ξαπλωμένος, μὲ μιά πληγῆ, τόσο μεγάλῃ. Ἐπειτα ἔχαν φέρει μιά μάγισσα, κι' αὐτὴ ἔχει σταματήσῃ τὸ αἷμα μὰ, μὲ τί νομίζετε; Φοβερὸν! ἐγκληματώδες! Μύριζε, πὺν νὰ πεθάνῃ ὁ ἄνθρωπος ἀπ' τὴν μυρωδιά. Κ' ἔπειτα, σὰν νὰ μὴ ἔφθαναν ὄλα αὐτὰ, γαγγραινιάζει κι' ἡ πληγῆ! Ἄν δὲν ἔχει πάει αὐτός σήμερα τὸ βράδῃ, ἀλλοίμονο! Ὁρισμένως ἔπρεπε ν' ἀπαγορευθῆ νὰ κάνουν τὸν γιάτρο ἄνθρωπο πὺν δὲν ἔξερουν τίποτα ἀπὸ ἱατρικὴ... Ἐπὶ τέλους, τὸ αἷμα ἔχει σταματήσῃ. Μὰ τότε γυρίζε σπῖτι ὁ γυιὸς, ἓνας ὡς ἐκεῖ-πάνω μ' ἓνα ἔκζεμα στὸ πρόσωπο. Τοῦ ἔχα κι' ὄλας δώσει ἄλοιφες καὶ τοῦ ἔχα πῆ ὠρισμένως: αὐτὴν τὴν κίτρινη ἄλοιφῃ μιά, μόνο μιά, ὡρα τὴν ἡμέρα, καὶ αὐτὴν τὴν ἄσπρη, τίς ἄλλες εἰκοσιτρεῖς ὡρες. Τί κάνει λοιπὸν; Βάζει τὴν ἄσπρη μιά ὡρα καὶ τὴν κίτρινη πὺν καλεῖ καὶ τσουτίζει σὰν τὸ διάβολο, τὴν βάζει ὄλην τὴν ἡμέρα κι' ὄλην τὴν νύχτα. Ἐξακολουθεῖ ἔτσι δυὸ ἐβδομάδες. Μὰ, τὸ πιὸ ἀστεῖο εἶναι πὺν ὁ μασκαρᾶς πάλι γιάτρευτήκε, μὲ ὄλην τὴν στραβομάρα. Σὰν βῶδι, σὰν καμήλα πὺν γίνεται καλὰ μ' ὄ,τι διάβολο καὶ νὰ πάρῃ. Καὶ μοῦ παρουσιάζεται σήμερα τὸ βράδῃ μ' ἓνα μούτρο, μ' ἓνα μάγουλο φρέσκο φρέσκο. Γουρουνήσια τύχη! Μποροῦσε νὰ ἔχει κάψει ὄλο του τὸ πρόσωπο, ὁ μασκαρᾶς, κι' ὄμως δὲν τὸν πείραζε. Καὶ τώρα ἡ μητέρα τοῦ νέου, ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ. Ἀρρωστη, ἀποκαμωμένη, κουρασμένη, νευρική, ζαλάδες, βουϊσματα τῶν αὐτῶν, ἀνορεξία. Μπάνια, λέω ἐγὼ μάνια καὶ πλυσίματα κι' ἀφθονο νερό, πὺν νὰ πάρ' ὁ διάβολος! Ψῆστε λίγο μισχάρι νὰ φάτε πὺν νὰ πιάσῃ κρέας τὸ κόκκαλό σας, ἀνοίξτε τὰ παράθυρα νάμπῃ λίγος καθαρός ἀέρας μέσα, βγῆτε κι' ἔσεῖς λίγο ἔξω, κτλ. μὰ προπάντων μάνια καὶ καλὸ τρίψιμο καὶ πάλι μάνια, εἰδεμὴ δὲν ὠφελεῖ τὸ γιατρικὸ μου.— Λοιπὸν, γιὰ τὸ μο-

σχάρι ἐπὶ τέλους, καλὰ, δὲν ἔχει χρήματα, μπορεῖ, — μὰ ἔπειτα, ἀρχίζει τὸ λουτρό, ὄμως κρυώνει, πάει νὰ παγώσῃ ἀπ' τὸ κρύο, τρέμουν τὰ δόντια τῆς ἀπ' τὴ πολλὴ καθαριότητα, καὶ τ' ἀφήνει τὰ λουσίματα! Βέβαια, δὲν τὴν ὑπέφερε τὴν τόση καθαριότητα! Ἐπειτα λοιπὸν; Βρίσκει μιά ἀλυσίδα, μὰ ἀλυσίδα πὺν γιάτρευε ρευματισμοὺς καὶ τὴν κρεμᾶ στὸν λαιμὸ τῆς. Τῆς λέω νὰ μοῦ τὴν δεῖξῃ: μιά πλάκα ἀπὸ τζίγκο, κατὶ γάντζοι, κατὶ γαντζάκια, — αὐτὸ. Τί διάβολο τὸ κάνεις αὐτό; Τὴν ὠφέλησε, λέει, ἀλήθεια τὴν ὠφέλησε, λιγότερε τοὺς πόνους στὸ κεφάλι, τὴν ἔκανε νὰ ζεσταθῆ. Ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ τζιγκινὴ πλάκα, λέει, μὲ τοὺς γάντζους τὴν ἔχει καλύτερεῖ! Τί νὰ κάνῃ κανεὶς μὲ τέτοιους ἄνθρωπους. Ἄν ἔπαιρνα ἓνα κομμάτι ξύλο κ' ἔφτυνα ἀπάνω καὶ τῆς τὸ ἔδινα, κι' αὐτὸ θὰ τῆς ἔκανε τὸ ἴδιο καλὸ μὰ, ὡς τολμῆση κανεὶς νὰ τῆς τὸ πῆ! Βγάλε το αὐτό, τῆς λέω, εἰδεμὴ σ' ἀφίνω καὶ φεύγω! Καὶ τί νομίζετε κάνει; Πιάνει σφιχτὰ τὸν τζίγκο τῆς μὲ τὰ δυὸ τῆς χέρια, καὶ μὲ ἀφήνει νὰ φύγω! Χί, χί, χί! μὲ ἀφήνει νὰ φύγω! Μὰ τὸν Θεό!

— Ταραγμένος καὶ νευρικός κάθισε ὁ ἱατρός νὰ πῆ τὸν καφέ του. Ἡ γυναῖκα του ἐκύταξε τὸν Νάγκελ κ' εἶπε γελώντας.

— Ὁ κύριος Νάγκελ θάκανε ἐκριβῶς ὅπως αὐτὴ ἡ γυναῖκα. Ἰσα ἴσα πρὶν ἔρθῃς μιλοῦσαμε γι' αὐτό. Ὁ κύριος Νάγκελ δὲν πιστεύει πολὺ στὴν ἐπιστῆμη σου.

— Μπᾶ, ὥστε δὲν πιστεύει ὁ κύριος Νάγκελ; Μπορεῖ νὰ πιστεῖ ὄ,τι θέλει.

Θυμωμένος, προσβεβλημένος, ἀγανακτισμένος μ' αὐτοὺς τοὺς κακοὺς πελάτας πὺν ἔχαν παραβῆ τίς διαταγές του, ἤπια ὁ ἱατρός τὸν καφέ του χωρὶς νὰ μιλήσῃ πιά. Θύμωσε κι' ὄλας πὺν ὄλοι τὸν ἐκύταξαν. Λοιπὸν, κάνετε κατὶ, κουνήθητε! εἶπε. Μὰ, μετὰ τὸν καφέ ἔγινε πάλι εὐθυμος, κουβέντιασε λίγο μὲ τὴν Δάγνη, γελούσε γιὰ τὸν βαρκάρῃ πὺν ἔχει ἔρθει νὰ τὸν πάρῃ, εἶπε πάλι τὰ δυσάρεστα τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἱατροῦ καὶ πάλι τὸν ἔπιασε ὁ θυμὸς. Τοῦ ἦτον ἀδύνατο νὰ ἔξασῃ ἐκεῖνο τὸ λάθος μὲ τίς ἀλοιφές αὐτὴ ἡ ἄγνοια τοῦ λαοῦ εἶναι κατὶ φοβερό.

— Μὰ, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε καλὰ!

Ὁ ἱατρός θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἔξαψῃ μὲ τὰ δόντια τὴν Δάγνη πὺν τοῦ εἶπε αὐτό. Σηκώθηκε ὄρθιος. Καλὰ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε καλὰ, μὰ ἔπειτα; Ὁ ἄνθρωπος ἔγινε καλὰ, ἔστω, μὰ ἂν ἔχει κάψει τὸ πετσί του; Τί νόημα ἔχει νὰ ὑπερασπίζεται κανεὶς τὴν ἀνοησία τὴν γαῖ-δουρινή;

Αὐτὴ ἡ σύμπτωση, ἓνας παλιοχωριάτης ἐκεῖ νὰ κάνῃ ἀνάποδες τίς διαταγές του καὶ νὰ γίνῃ καλὰ, τὸν θύμωνε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, καὶ τὸ βλέμμα του, πὺν ἄλλοτε πάντα ἦταν ἤρεμο, ἔχει ἀγριέπει τώρα πίσω ἀπ' τὰ γυαλιὰ του. Μιά γελοία σύμπτωσης τὸν ἔχει κάνει ρεζίλι ἔχαν προτιμήσει μιά τζιγκινὴ πλάκα ἀπὸ αὐτὸν ἔχει προσβληθῆ ἡ ἀξιοπρέπεια του καὶ αὐτὸ δὲν τούβγαίνει ἀπ' τὸν νοῦ. Μόνο ὅταν μετὰ τὸν καφέ ἤπια κ' ἓνα ποτήρι δυνατὸ τόντου, τότε φάνηκε σὰν νὰ τὸ ἔξασῃ λίγο καὶ εἶπε διαμιάς:

— Γιέττα, γιὰ ἔσου, στὸν ἄνθρωπο πὺν ἦρθε καὶ μὲ πῆρε ἔδωκα πέντε κορόνες. Χά, χά, χά! Στὴν ζωὴ μου δὲν εἶδα τέτοιο παλληκάρι σὰν αὐτό, τὸ μισὸ του πανταλόνι ἦτον φαγωμένο μὰ ἔχει μιά δύναμι! μὰ ἀδιαντροπία! Ἄληθινὸς Σατανᾶς! Ὅλον τὸν δρόμο τραγουδοῦσε. Ἐλεγε πὸς θὰ μπορούσε νὰ φθάσῃ τὸν οὐρανὸ μὲ τὸ καλάμι τοῦ ἀγκιστρίου του ἂν ἐστέκετο στὴν κορυφῇ τοῦ Ἐργιεφγιελλ. Ναί, μὰ καὶ τότε θὰ πρέπει νὰ σηκωθῆς στὶς μύτες τῶν ποδιῶν σου, τοῦ εἶπα ἐγὼ. Ἐκεῖνος δὲν κατάλαβε πὸς τὸν γελούσα κι' ὠρῶζετο σὲ Θεοὺς καὶ σὲ δαίμονες πὸς μπορούσε, νὰ σηκωθῆ στὶς μύτες καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Χά, χά, χά!

Ἐπιτέλους σηκώθηκε ἡ Ἄνδρῆξεν νὰ φύγῃ κι' ὄλοι οἱ ἄλλοι σηκώθηκαν μαζί. Ὅταν ὁ Νάγκελ εἶπε καληνύχτα, εὐχαρίστησε τόσο θερμὰ καὶ μὲ τόση εὐκρίνεια ὥστε ἀφώπλισε ἐντελῶς τὸν ἱατρὸ πὺν τὴν τελευταία μισὴ ὡρα ἔχει φανῆ μᾶλλον ἀγενῆς μαζί του.

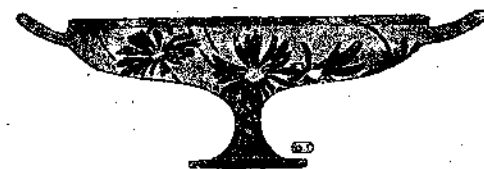
— Νὰ μᾶς ἔρθετε γλήγορα πάλι. Μὰ σταθῆτε, ἔχετε τσιγάρο; ἀνάψτε ἓνα τσιγάρο! καὶ ὁ ἱατρός τοῦ ἔδωσε ἀκόμα ἓνα τσιγάρο.

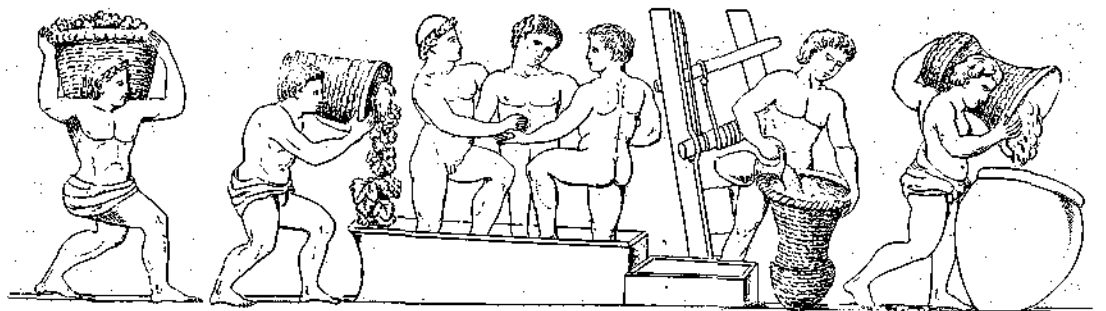
Ἡ Δάγνη, ἐν τῷ μεταξῷ, ἐστέκετο ἔτοιμη στὴν σκάλα καὶ περίμενε.

[Μεταφρασ. Τ.]

[Ἀκολουθεῖ]

KNOYT XAMSOYN

ΠΑΛΗΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ—Ο ΤΡΥΓΟΣ

Αἱ ἡμέραι πού διερχόμεθα εἶναι ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν βλαυθρον τῆς Ἑλλάδος χώραν, τὴν προσκίζουσαν ἀπὸ τῶν ἀμπέλων, τὰ φυλλώματα, ἐκδηλοῦται μία ζωὴ ἐορταστικῆ, γεμάτη ἀπὸ διονυσιακῆν χαρὰν. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ τρυγητοῦ. Πλημμυροῦν τὴν ἀτμόσφαιραν φωναὶ χαρούμεναι, τραγούδια, θόρυβος γελῶτων καὶ χορῶν ἢ εὐθυμία κυριαρχεῖ παντοῦ· οἱ τρυγηταί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μεθ' ὅλον τὸν κύματον τῆς ἐργασίας των, ἀφρόντιδες ἀνταλλάσσουν τοὺς χονδροειδές ἀστεϊσμούς των, τὰ μέτωρα, καθὼς λέγονται κοινῶς, σκορπιζοῦν ἀφθόνας τὸ γέλιο των, ὡς νὰ χαιρετίζον τὴν παρασκευὴν τοῦ νέου κρασιοῦ, τὸ ὁποῖον ἀργότερα θὰ χαρίσῃ εἰς πολλοὺς τὴν εὐθυμίαν, τὴν χαρὰν, τὴν λήθην τῶν πόνων. Ἐκτυλίσσονται καθημερινῶς εἰς τοὺς ἀμπελώνας αἱ σκηναὶ τοῦ τρύγου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπὸ τὰς ὄρειαι τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ αἱ ὁποῖαι, ἡμπορεῖ νὰ εἶπῃ κανεὶς, διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἀπὸ τῶν μυθικῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος χρόνων ἀπαράλλακτοι, ἔξιον ζῶνται.

Ὅ,τι γίνεται σήμερον κατὰ τὸν τρύγον, ἐγένετο καὶ πρὸ 4000 ἐτῶν, καθὼς πιστοποιεῖ ἡ μυθολογία, καθὼς μᾶς πληροφοροῦν ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος. Τὰ αὐτὰ ἔθιμα, τὰ αὐτὰ λόγια, αἱ ἴδιαι λεπτομέρειαι ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων. Οἱ πρόγονοί μας ἀναζοῦν μέσα εἰς τὰ ἀμπέλια, στέκουν δίπλα εἰς τοὺς τρυγητάδες καὶ βλέπουν τὴν ἰδικὴν τῶν ζῶν ἀναλλοίωτον.

Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνας ἐνῶ τρυγοῦν, τραγουδοῦν ταύτοχρόνος, γελοῦν, ἀστειοῦνται ἐνῶ κουβαλοῦν τὰ σταφύλια μέσα εἰς τὰ πλεκτὰ καλάθια διὰ νὰ τὰ μεταφέρουν εἰς τὰ πατητήρια, ἀλληλοπειράζονται, χοροπηδοῦν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς τοιαύτης ζωῆς των δὲν προβαίνουν ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἀγροτικῆς φύσεως. Οἱ ἀρχατοὶ Ἕλληνας με τοὺς χοροὺς καὶ τὰ ἄσματα των κατὰ τὸν τρυγητόν, με τὰς παιδιὰς καὶ τοὺς ἀστεϊσμούς των, ἐορτάζον καὶ τὸν Διόνυσον, τὸν βασιλέα τῆς ὀργῆς φύσεως. Τὸν θεὸν αὐτὸν τῆς εὐθυμίας καὶ τοῦ θορύβου, τὸν βραδύτερον «ἐλευθερωτὴν» θεόν, ὅστις, διαχέων παντοῦ τὴν ταραχάδην χαρὰν του, στεφανωμένος με δάφνην καὶ κισσόν, ἀκολουθοῦμενος ἀπὸ τὰς Νύμφας, τοὺς Σεληνοὺς καὶ τοὺς Σάτυρους, διέσχισε θριαμβευτικῶς τὰ δάση καὶ τὰ λαγάρια, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ μεθόρυβον καὶ τραγούδια καὶ φωνὰς χαρμωσύνους νὰ χαιρετοῦν οἱ ἀγρόται καὶ οἱ ποιμένες καὶ οἱ ἀμπελοφυλάχοι καὶ οἱ ἐργάται, δεξ ἐγένετο ὁ τρυγητὸς τῆς σταφυλῆς, τοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τοῦ Βάκχου δωρηθέντος καρποῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ θευστόν θὰ μετέδιδε βραδύτερον καὶ εἰς τούτους τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐθυμίαν.

Τὴν χαρὰν, ἡ ὁποία κατεῖχε τοὺς πάντας κατὰ τὸν τρυγητόν, τὴν τρελλὴν αὐτὴν χαρὰν ἐξωτερικεύον οἱ ἀγρόται τῆς μυθικῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως τῆς Ἀττικῆς, καὶ με τὴν περιεργον ἐορτὴν τὰ Ἀσκώλια, περὶ τῆς ὁποίας διεσώθησαν ὀλίγα πληροφορία. Ἐνῶ ἐτελείτο ὁ τρυγητὸς, ἐφοῦσκοναν ἕνα ἀσκὸν ἀπὸ δέγμα τράγου καὶ κατόπιν τὸν περιήλειψαν με ἔλαιον· οἱ νέοι ἐπήδων καὶ ἐχόρευον ἐπάνω του με τὸ ἕνα πόδι· ὅστις κατὰ τὴν παιδιὰν αὐτὴν, τὴν καλουμένην ἀσκαλιὰ, θὰ κωλύθητε νὰ σταθῇ ὀρθὸς ἐπὶ τοῦ ἀσκοῦ ἀνεκρήρυστο νικητῆς καὶ ἐλάμβανεν ὡς βραβεῖον ἕνα ἄλλον ἀσκὸν γεμάτον ἀπὸ μούστον· ὅστις ἐπιτετε ἐγένετο ἀντικείμενον ἀστεϊσμῶν καὶ γελῶτων. Κατόπιν οἱ τρυγηταὶ καὶ οἱ ἀγρόται περιέφερον ἐνὰ τὰς ἀμπέλους τῆς περιοχῆς, ὅπου ἐτελοῦντο τὰ Ἀσκώλια, τὸ ἀγαλμα τοῦ Διονύσου καὶ ἐκρέμων εἰς τὰ δένδρα μικρὰ τοῦ θεοῦ ὁμοιώματα ἀπὸ ξύλον ἢ κερί. Ἐκ τῆς ἀπλῆς ταύτης ἐορτῆς ἐγεννήθησαν κατόπιν τὰ Δήνια, τὰ ὁποῖα παρεγγαγον τὰ πρῶτα τῆς κωμικῆς σπέρματος, καὶ τὰ κατ' ἀγροὺς Διονύσια, ὅπου ἐξεκολάφη ἡ τραγωδία. Αἱ τοιαῦται καὶ ἄλλα ἀγροτικαὶ ἐορταὶ ἐγέννησαν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων τὸν διονυσιακὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὰ πάθη τῆς φύσεως, τὴν ὁποῖαν ἐθεοποιούνη.

Ὁ τρυγητὸς ὡς μία ἀπὸ τὰς ὄρειαι τῆς ἀγροτικῆς φύσεως τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καὶ ὡς δημιουργὸς συναισθημάτων σφοδροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ συμπαιθείας πρὸς τὴν φύσιν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ὑμνηθῇ ἀπὸ τοὺς ποιητάς. Ὁ Ὀμηρος, ὅστις οὐδεμίαν λεπτομέρειαν τοῦ ἰδιωτικοῦ τῶν δημοφύλων του βίου ἀφήκε χωρὶς νὰ τὴν περιγράψῃ, ἀφίερσε καὶ εἰς τὸν τρυγητόν μερικὸς στίχους: Εἰς τὴν Ἰλιάδα, (ραψωδία Σ, στίχ. 561-573) ὅπου περιγράφει τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέως, μᾶς δίδει ζωντανὴν εἰκόνα τοῦ τρυγητοῦ τῶν συγχρόνων του. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἡσίοδος εἰς τὸ ποίημά του, ὅπου ὁμοίως θεωρεῖται γενικῶς νόθον, «Ἀσπίς Ἡρακλέους» (στίχ. 291-296). Τοὺς στίχους αὐτοὺς τῶν δύο ἀρχαιότερων τῆς Ἑλλάδος ποιητῶν παραθέτω κατὰ πρόχειρον μεταφράσιν:

ΟΜΗΡΟΣ

Καὶ μέσ' ἀμπέλι σκάλισε σταφύλια φορτωμένο,
χρυσὸ καὶ ἄμορφο· καὶ ἦτανε μαῦρα σταφύλια
ἐπάνω
στηρεῖζονταν τὰ κλήματα με φουρκες ἀσημένιες
πέρα γιὰ πέρα· γύρω του τράφο γηράνεια φτιάχνει
καὶ φράφτη δλόγυρα ἄμορφο τράβηξε ἀπὸ καλάϊ.

Κ' ἕνα μονάχα βρίσκονταν στ' ἀμπέλι μονοπάτι
δπουθε περνοδιάβαιναν οἱ τρυγητάδες, διαν
τ' ἀμπέλι αὐτὸ τρυγούσανε· καὶ τρυφερὸς παρ-
[θένες
καὶ ἀγόρια ἀνοιχτόκαρδα μες σὲ πλεκτὰ καλάθια
ἐκουβαλοῦσαν τὸν καρπὸ, πού εἶναι γλυκὸς σὰν
μέλι
καὶ ἀνάμεσόν τους ἔπαιξε μαγευτικὰ ἐν' ἀγόρι
τὴν ἄρπα τὴ γλυκίφωνη, ἐνῶ τ' ὄραϊο τραγοῦδι
τοῦ Αἴνου τὸ τραγοῦδαγε με τὴν ψιλὴ φωνή του·
καὶ ἐκείνοι ἀντάμα, ρυθμικὰ χτυπῶντας με τὰ
[πόδια
τὴ γῆ, ἀκολουθοῦσαν μ' ἀλαλητὰ καὶ κήδους.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΙΝΟΥ

Τὸ τραγοῦδι τοῦ Αἴνου, περὶ τοῦ ὁποῖου λέγει ὁ Ὀμηρος, ἦτον ὁ θρηγὸς διὰ τὸν ἄδικον καὶ ἄωρον θάνατον τοῦ γλυκίφωνου τραγουδιστοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος: ἴσως νὰ ὑπῆρχον πολλὰ τοιαῦτα τραγοῦδια. Ἐδῶ παραθέτω μερικὸς, περαιοθέντας μέχρις ἡμῶν, στίχους ἐξ ἐνός τοιοῦτου, ὑλισγομένου εἰς τὰ «Δημωτικά Τραγοῦδια» τῶν ἀρχαίων:

Ὁ Αἴνε, πού σ' ἐτίμησαν περίσσα
ὄλ' οἱ θεοί, γιατί σ' ἐσένα πρῶτα
ἐδώσανε τὴ χάρη στους ἀνθρώπους
νὰ τραγουδήσης ἄμορφο τραγοῦδι
με τὴ γλυκεῖα φωνή. Μὰ ὁ Φοῖβος
ἀπ' τὴν πολλὴ τὴ ζήλεια σὲ σκοτώνει
καὶ οἱ Μοῦσες τώρα σὲ πικροθρηνοῦνε.

ΗΣΙΟΔΟΣ

Τ' ἀμπέλια ἄλλοι τρυγοῦσανε κρατῶντας κλαδευ-
[τήρια
καὶ ἀπ' τὰ μεγάλα κλήματα, πού ἦταν γεμάτα φύλλα
καὶ ἀσημοκληματόβερρες, μαῦρα σταφύλια καὶ ἄ-
[σπρα
οἱ τρυγητάδες κόβανε· καὶ ἄλλοι τὰ κουβαλοῦσαν
μες σὲ καλάθια· κτλ.

Ζωηράν, χαριτωμένην περιγραφὴν τῶν σκηναῶν τοῦ τρύγου εὐρίσκομεν εἰς τὸ μυθιστόρημα τοῦ Λόγγου «Τὰ κατὰ Δάφνην καὶ Χλόην», (Βιβλ. Β' § 1.)

ΛΟΓΓΟΣ

Καὶ μέσ' στὴν ὄρη τὸν χινόπωρον καὶ ὅταν
ἔφτασεν ὁ τρύγος, ὅλοι στὴν ἔξοχὴ βρίσκονταν
σὲ δουλειὰ ἕνας διόρθωνε τὰ πατητήρια· ἄλλος
καθάριζε τὰ βαγένια καὶ ἄλλος ἔπλεκε κοφίνια·
ἕνας ἀκόνιζε τὸ κλαδευτήρι γιὰ νὰ κόβῃ τὰ
σταφύλια, ἄλλος νοιάζονταν γιὰ πέτρα πού νὰ
μορῆ νὰ λυώσῃ τὰ τοῖπουρα τῶν σταφυλιῶν,
καὶ ἄλλος γιὰ λυγαριὰ στουμπανισμένη, γιὰ νὰ
κουβαλᾷ τὸ μούστο τὴ νύχτα με φῶς. Καὶ ὁ
Δάφνης καὶ ἡ Χλόη, ἀφοῦ παραμέλησαν τὰ πρό-
βαρα καὶ τὰ γίδια, βοηθοῦσαν καὶ αὐτοί. Ἐκεῖ-

νος κουβαλοῦσε με τὰ κοφίνια σταφύλια καὶ
τὰ πατοῦσε ὀργοντάς τα στὰ πατητήρια καὶ ἔφερνε
τὸ μούστο στὰ βαγένια· ἐκεῖνη ἐτοίμαζε φαί γιὰ
τοὺς τρυγητάδες καὶ τοὺς κερνοῦσε παλιδὸ κρασί·
καὶ ἀπὸ τὰ κλήματα τὰ πιὸ χαμηλὰ τρυγοῦσε...

Καὶ καθὼς ἦτανε συνήθεια σὲ τέτοια γιορτὴ
τοῦ Διόνυσου, διὰ γίνεσθαι τὸ κρασί, εἶχαν φω-
νάξει ἀπὸ τὰ κοντινὰ τὰ κτήματα γιὰ νὰ βοη-
θήσουν καὶ γυναῖκες, πού ἔρορχναν τὰ μάτια
τοὺς ἐπάνω στὸ Δάφνην καὶ τὸν παίνευαν, πῶς
μοιάζει στὴν δημοφιλῆ με τὸ Διόνυσον καὶ κά-
ποια ἀπὸ τὶς πιὸ τρελλὰς τὸν ἐφίλησε καὶ ὄλας.
Μὰ καὶ οἱ πατητάδες ἔβγαναν διάφορες φωνῆς
γιὰ τὴ Χλόη καὶ σὰν Σάτυροι, πού ἔβλεπαν
καμὰ Βάκχα, πηδοῦσαν φρενιασμένα καὶ παρα-
καλοῦσαν νὰ γίνουν κοπάδι γιὰ νὰ τοὺς βόσκη
ἐκεῖνη...»

Ὅποιος διαβάζει τ' ἀνωτέρω ἀποσπάσματα τῶν
ἀρχαίων δὲν νομίζει, ὅτι βλέπει σημερινὰς σκηνας,
τελουμένας εἰς τ' ἀμπέλια καὶ τὰ πατητήρια; Τὰ γέ-
λια, οἱ ἀστεῖσμοί, οἱ θόρυβοι, οἱ περιγραφόμενοι
ἐκεῖ, εἶναι οἱ ἴδιοι, τοὺς ὁποῖους θ' ἀκούσωμεν, μόλις
εὐρεθῶμεν εἰς ὁποιοδήποτε μέρος, ὅπου τρυγοῦν.
Καὶ ἐν δὲν ἴδωμεν τ' Ἀσκώλια, θ' ἀντικρῶσωμεν ὅμως
ἄλλα παραλήσια παιγνίδια τῶν τρυγητῶν. Καὶ ἐν δὲν
ἀκούσωμεν τὸ τραγοῦδι τοῦ Αἴνου, θ' ἀκούσωμεν ἄλλα
σημερινὰ ἰδικὰ μας τραγοῦδια, τὰ ὁποῖα θὰ τραγο-
δοῦν γλυκίφωνοι τρυγηταὶ καὶ τρυγητριά, ὡς τὰ
κατωτέρω:

Τ' ΑΜΠΕΛΙ

Ἄμπέλι μου πλατύφυλλο καὶ κοντοκλαδεμένο,
γιὰ δὲν ἀνθεῖς, γιὰ δὲν καρπεῖς, σταφύλια γιὰ
[δὲν βγάνεις;
μοῦ χάλασε παλιάμπελο καὶ ἐγὼ θὰ σὲ πουλήσω.
— Μὴ με πουλεῖς ἀφέντη μου, καὶ ἐγὼ σὲ ξεχρῶνω·
γιὰ βάλε νιὸς καὶ σκάφη με, γέρους καὶ κλά-
[δεψέ με,
βάλε γρηῆς μεσόκοπες νὰ με βλαστολογήσουν
βάλλ' καὶ κορίτσια ἀνύπαντρα νὰ με κορφολο-
[γήσουν.

Η ΝΟΙΚΟΚΥΡΑ

Μπαίνω μέσ' στ' ἀμπέλι
σὰν νοικοκυρὰ
νὰ καὶ ὁ νοικοκύρης
ποῦρχειται κοντά.
— Ἐλα νοικοκύρη
νὰ τρυγήσουμε
κόκκινα σταφύλια
νὰ πατήσουμε κλ.

Ἡ χάρις καὶ ἡ ζωηρότης τῶν σκηναῶν τοῦ τρυγητοῦ
κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν δὲν ἔφηνεν ἀπὸ τὴν χώραν
μας. Ὁ τρύγος γίνεται καὶ σήμερον ὅπως καὶ τότε.
Μόνον ἡ διονυσιακὴ ὀρητὴ, ὁ διονυσιακὸς ἐνθουσια-
σμός δὲν γεμίζει πλέον τὴν ἰδικὴν μας ψυχὴν. Δὲν
λατρεῖται πλέον τὴν φύσιν.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

«Νῦν ἔδοξάσθη...»

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Συλλογίζομαι τὴν Τζοκόνταν. . .
Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. — Τὴν Τζοκόνταν ποῦ ἀπέθανε! Διότι ἡ Τζοκόντα δὲν ἀπέθανε πρὸ πέντε αἰώνων. Ὁ ζωγράφος τῆς ἐνεφύσησε τὴν πνοὴν τῆς ἀθανασίας καὶ ἐξῆσεν ἐκτοσε τὴν ζωὴν, τὴν πλήρη καὶ τὴν μεστήν εἰς τὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης. Τώρα δὲν ὑπάρχει πλέον. . .

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Σὰς παρασύρει ἡ θλίψις σὰς. Ἡ Τζοκόντα δὲν ἀπέθανεν. Τώρα ποῦ ἐγάθη ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιαν ζωὴν. Ἐνθυμείσθε τί εἶπεν ὁ Χριστὸς; «Νῦν ἔδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου!» Τὸ ἴδιον θὰ ἴμμορῶσε νὰ εἴπῃ καὶ ἡ θεία Τζοκόντα. Ἡ ἀληθινὴ τῆς δόξα ἀρχίζει ἀπὸ σήμερον.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν ἐννοῶ πῶς.
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἡ ἐξαφανίσις τῆς ἀπομένει καὶ θ' ἀπομείνῃ μυστήριον. Ἐγὼ δὲν πιστεύω ὅτι ἀνθρωπινὴ δύναμις τὴν μετεκίνησεν ἀπ' ἐκεῖ. Ἡκούσατε ποτὲ διὰ τὰς ἱερὰς εἰκόνας, ποῦ ἀφίπνουν τὰ εἰκονοστάσια, καὶ ἐξαφανίζονται; Ἡκούσατε διὰ τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν, τὰ ὁποῖα ἐγκατέλειπεν τοὺς σηκοὺς τῶν καὶ ἄφιναν ὄφρα τὴν ὄπισθον τὴν λαοκρασίαν τῶν ἀνθρώπων; Εἶναι τὸ θαῦμα. Καὶ ἐγὼ πιστεύω εἰς τὸ θαῦμα. Ἡ Τζοκόντα δὲν ἐλάτῃ. Ἀδίκως παύεται ὁ κ. Ὡμὸλ καὶ ἀδίκως καταδιώκονται οἱ φύλακες τοῦ μουσείου. Ἀνθρωπινὴ δύναμις δὲν ἴτο δυνατόν νὰ τὴν ἐγγίσῃ. Τὸ θαῦμα τῆς Ἀναλήψεως ἐπανελήφθη. Ἡ Τζοκόντα ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς.
Ὁ ΜΑΘ. — Θὰ ἴτον ὠραῖον!

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Καὶ εἶναι! Τὸ Θεῖον δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ἀφίσῃ ἐρμαιὸν τῆς βαθμιαίας φθορᾶς, εἰς τὸν ἀμελικτον νόμον τῆς ὁποίας δουλεύουν τὰ πλάσματα τοῦ κόσμου τούτου. Δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν φθονερὸν χρόνον νὰ φθείρῃ τὴν θεῖαν καλλονήν, νὰ μαράνῃ τὰ ὅλα χρώματα, νὰ ρυτιδώσῃ τὴν θεῖαν οὐσίαν. Τὴν μετεκίνησε πλῆσιον Του, ἐπειδὴ ἐσήμανε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Τὸ οὐράνιον μεδίαμα δὲν ἐσβύθη εἰς τὰ βῆθη τῶν ὑπερόχων ὀφθαλμῶν καὶ ἡ Τζοκόντα θὰ μειδιᾷ αἰωνίως πρὸς τοὺς πιστοὺς τῆς Ὠραιότητος. Δὲν ἔχετε τὸ θάρρος νάντιμετωπίσετε τὴν πραγματικότητα.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν ἔχετε τὸ θάρρος νάντιμετωπίσετε τὴν πραγματικότητα. Ἡ Τζοκόντα ἐγάθη διὰ παντός καὶ τὰ τέκνα μας δὲν θάτενίσουν πλέον τὸ θαῦμα, ποῦ εἶδαμεν ἐμεῖς. Ὁ κόσμος χωρὶς τὴν Τζοκόνταν θὰ εἶναι ἕνας κόσμος, βυθισμένος εἰς αἰώνιον πένθος.
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τὰ τέκνα μας θάτενίζουν τὸ θαῦμα λαμπρότερον ἀπ' ὅτι τὸ ἀτενίσασαν ἐμεῖς. Διότι ἡ Τζοκόντα θὰ ἐνθρονισθῇ μέσα εἰς κάθε ψυχὴν καὶ κάθε ψυχὴ θὰ τὴν στολίσῃ αἰωνίως μὲ νέα ἄνθη. Τότε μόνον κερδίζει κανεὶς τὴν ἀθανασίαν, ὅταν ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὴν θλιβὴν του οὐσίαν καὶ εἰσελθῇ εἰς τὴν ζωὴν τῶν πνευματιῶν. Ἡ Τζοκόντα ἔγενεν ἤδη πνεῦμα. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ τελειῶμα καὶ ὁ θρίαμβος πάσης Ὠραιότητος.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὅμιλεῖτε πολὺ μεταφυσικὰ ὥστε νὰ σὰς ἐννοήσω καὶ νὰ παραγγωρηθῶ.
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Πῶς θέλετε νὰ ὀμιλήσω διαφορετικὰ, ὅταν ὀμιλῶ περὶ πνευμάτων. Θὰ προσπαθῶ ὁμοῦ

νὰ γίνω συγκεκριμένος. Ἐγνωρίσατε ποτὲ τὴν Ἑλένην τοῦ Μενελάου;
Ὁ ΜΑΘ. — Ὁχι.
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Εἶδατε ποτὲ τὴν εἰκόνα τῆς;
Ὁ ΜΑΘ. — Ὁχι.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Μὰς ἀφῆκε τουλάχιστον ὁ θεὸς Ὁμηρος μίαν περιγραφὴν τῆς Ὠραιότητός τῆς;
Ὁ ΜΑΘ. — Οὐτε.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἦτο λοιπὸν ὠραία ἡ Ἑλένη;
Ὁ ΜΑΘ. — Ἦτο τὸ θαῦμα τῶν γυναικῶν.
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Πῶς τὸ γνωρίζετε;
Ὁ ΜΑΘ. — Νομίζω ὅτι τὴν ἔχω μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ ὅταν κλείνω τὰ μάτια μου τὴν βλέπω νὰ μοῦ χαμογελά.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τὸ μεδίαμά τῆς σὰς ἐνθυμίζει τὸ μεδίαμα τῆς Τζοκόντας;
Ὁ ΜΑΘ. — Μοῦ φαίνεται θεϊότερον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τὴν ἰδίαν ιδέαν εἶχεν ὁ Μενελάος, ὁ ὁποῖος τὴν εἶδεν καὶ τὴν ἀγάπησεν, ὅπως ὁ Ντὰ Βίντσι τὴν Τζοκόνταν. Τὴν ἰδίαν ιδέαν ὁ Ὁμηρος ποῦ δὲν τὴν εἶδε. Καὶ τὴν ἰδίαν ἐμεῖς ποῦ δὲν τὴν εἶδαμεν, ἐπίσης καὶ τὰ τέκνα μας, ποῦ δὲν θὰ τὴν ἴδουν ἐπίσης. Ἐν τούτοις διὰ τὴν ἀπέθανεν ἡ Ἑλένη οἱ θαυμασταὶ τῆς θὰ ἐλυποῦντο τὰ τέκνα τους, ποῦ δὲν θὰ ἐβλεπαν τὸ θαῦμα ποῦ εἶδαν αὐτοί. Ἦσαν τὰ τέκνα τῶν καὶ τὰ τέκνα τῶν τέκνων τῶν καὶ ἦσαν οἱ πατέρας μας καὶ ἦλθον ἐμεῖς καὶ τὸ θαῦμα εἶναι ἐμπρός μας. Τὸ ἴδιον θὰ συμβῇ μὲ τὴν Τζοκόνταν. Ἡ Ὠραιότης τῆς θὰ φωτίσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἕως τὴν τελευταίαν τῆς στιγμῆν.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀλλὰ διὰ τὴν Ἑλένην ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ὁ Ὁμηρος.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Διὰ τὴν Τζοκόνταν ἀγρυπνεῖ ἡ ἰδία παράδοσις. Καὶ ἔχει τὸν Ὁμηρὸν τῆς. . .

Ὁ ΜΑΘ. — Τὸ ἔργον τοῦ Ντὰ Βίντσι δὲν ὑπάρχει πλέον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποῦ προσεγγίζει τὸν ζωγράφον πρὸς τὸν ποιητὴν. Ὁ θαυμασμός τοῦ ποιητοῦ δὲν ἀφῆκε τίποτε περισσότερο ἀπὸ ὅ, τι ἀφίπει σήμερον ὁ θαυμασμός τοῦ ζωγράφου. Ἡ Τζοκόντα δὲν ἔχει πλέον τὴν εἰκόνα τῆς, ὅπως δὲν τὴν ἔχει ἡ Ἑλένη. Τῆς φθάνει ὁ θαυμασμός τῆς μεγαλοφυΐας, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ καὶ ὁ ὁποῖος δοξάζει εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὁ ΜΑΘ. — Πῶς θὰ ἤθελα νὰ σὰς πιστεύσω.
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Πιστεύσατέ με. «Νῦν ἔδοξάσθη. . .»

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΝΕΛΛΙΔΗΣ

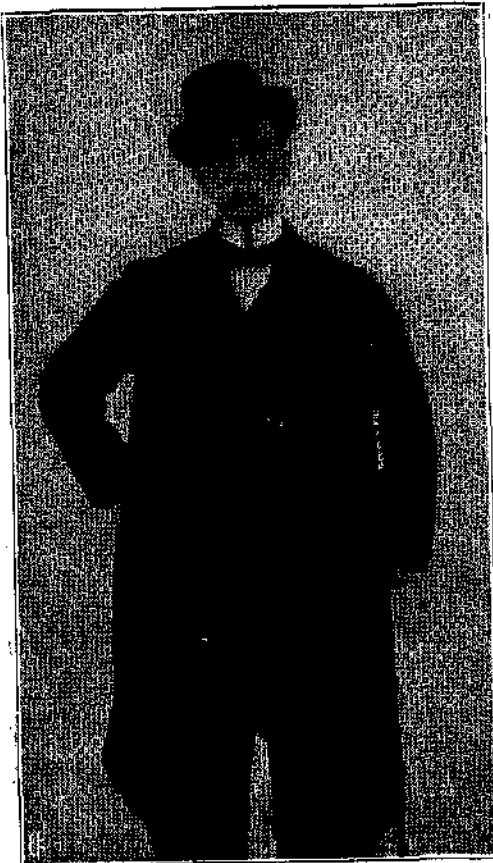
ΚΑΤΗΓΕΤΟ ἀπὸ παλαιὰν οἰκογένειαν Νικλιάνων καὶ ἐγεννήθη τὸ 1848 εἰς τὸ χωριὸν τῆς Μάνης Κουτήφαρι. Νεώτατος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάσῃ. Φοιτητῆς ἀκόμη, ἤρρισε νὰ γράφῃ σατυρικά εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ, μετὰ μίαν ἡρωϊκὴν ἐκστρατείαν μὲ τὴν μανιάτικην φάλαγγα, ὑπὸ τὸν Πετροπουλάκην, εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Κρήτην, ὅπου διεκρίθη ὡς γενναῖος πολεμιστής, ἰδρυσεν ἰδικὸν του σατυρικὸν φύλλον, τὸν «Τραμποῦκον». Τοῦτον διεδέχθη ἡ «Κόλασις», κατόπιν ἡ «Προμηθεὺς» καὶ τελευταίον ἡ «Καρτερία». Τὰ ὀλίγηνα αὐτὰ φύλλα, τὰ ὅπως εἶπεν δογμαστικά, ἦσαν οἱ πρόδρομοὶ τῶν

«Καιρῶν». Μὲ τοὺς «Καιροὺς» ἀρχίζει ἡ μεγάλη δημοσιογραφικὴ δράσις τοῦ Κανελλίδου. Ἰδρύθησαν τῷ 1871. Ὡστε ὁ θάνατος τοῦ ἰδρυτοῦ, — 26 παρελθόντος Ἰουλίου, — εὔρε τὴν ἀρχαιότεραν τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἄγουςαν τὸ 39ον ἔτος τῆς.

Εἰμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ Πέτρος Κανελλίδης ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανε δημοσιογράφος. Εἰς τὴν μακρὰν του ζωὴν δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο. Ἀκόμη καὶ τὸν ὀλίγον καιρὸν ποῦ διετέλεσεν ὑπάλληλος, γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου ἢ διευθυντῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, ἐδημοσιογραφοῦσε. Καὶ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν ἀκόμη ποῦ τὸν ἔφραγεν εἰς τὸν τάφον βασιανίζομενος, σχεδὸν ὡς τὴν τελευταίαν του ἡμέραν, δὲν ἔπαυσε νὰ ὑπαγορεύῃ τὰ φλογερὰ κύρια ἄρθρα τῶν «Καιρῶν» του. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ, — τὰ ὁποῖα σήμερον συνεχίζει ἐπαξίως ὁ μαθητῆς καὶ διάδοχός του, ὁ κ. Σπύρος Νικολόπουλος, — ἐπὶ ἡμῶν αἰῶνος ἤσκησαν τὴν μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κανελλιδίου κοινού. Ἀρχόντες καὶ ἀρχόμενοι, ἀπὸ αὐτὰ ἐπερίμεναν συμβουλήν, φωτισμὸν. Ἀκόμη καὶ ἡδονήν, καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν. Διότι ὅσον ἐπεβάλλοντο αἱ ιδέαι, τόσον ἔεργε καὶ τὸ κανελλιδίου ὕψος. Εἶχον ἀνεκάθεν τακτικούς, πιστοὺς καὶ φανατικούς θιασώτας. Καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ εἰς τὰς Ἐπαρχίας, καὶ εἰς τὸν ἔξω Ἑλληνισμόν, παντοῦ, ὑπῆρξαν ἀνθρώποι, οἱ ὁποῖοι τίποτε δὲν ἐδιάβαζαν μὲ μεγαλυτέρον ζῆλον ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Κανελλίδου. Ἀπὸ ὅλας ἰσως τὰς ἑλληνικὰς ἐφημερίδας, οἱ «Καιροὶ» ἔχουν, ὄχι μόνον τοὺς περισσοτέρους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρχαιότερους συνδρομητάς. Καὶ ἐν γένει ἡ κυκλοφορία τοῦ φύλλου τούτου διετηρήθη πάντοτε μίαν ἐκ τῶν πρώτων. Πρῶτανις τοῦ δημοσιογραφικοῦ κύκλου, Πρόεδρος τοῦ Συνδικάτου τοῦ Τύπου, ὁ Πέτρος Κανελλίδης δὲν ὑπῆρξε μόνον λόγῳ πρεσβείων, ἀλλὰ καὶ λόγῳ πρωτείων πραγματικῶν, λόγῳ τῆς μεγάλης, τῆς τεραστίας του ἐπιβολῆς.

Ὁ κ. Σπανδωνῆς, ὁ ὁποῖος τὸν ἐχαράκτηρισε πιστότατα, παρατηρεῖ ὅτι εἶχε τὴν σπανίαν ἀρετὴν τῆς συνεχείας ἐν τῇ δράσει, τῆς «continuité dans l'effort». Ὀλίγοι πραγματικῶς ἀπὸ τοὺς «πολυτεχνίτας» Ρωμηοὺς θὰ ἴμμορῶσαν νὰ καυχηθοῦν δι' ὁμοίαν ζωὴν. Ἀλλὰ καὶ ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς ἀποκλειστικούς δημοσιογράφους, παλαιούς καὶ νέους, θὰ ἴμμορῶσαν νὰ παρουσιάσουν συνηνωμένα τὰ μεγάλα προτερήματα τοῦ Κανελλίδου. Καὶ εἶχεν ἄπειρα. Τόση ἐπιβολὴ τῶν ὀντων θὰ ἴτο ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθῇ χωρὶς τὴν γενικὴν μόρφωσιν, τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις, τὴν ποιικίλην σοφίαν, τὴν τελείαν ἀρχαιομάθειαν, τὴν σπανίαν ἐδύκρησιάν καὶ τὴν φρασικὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως ποῦ ἐχαράκτηριζαν τὸν Κανελλίδην. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῇ «πολιτικὸν θάρρος», δημοσιογραφικὴ τόλμη μοναδική, χρηστότης, εὐθύτης, εὐλακρῆς πίστεως, χαρακτήρ ἀληθῶς ἀδαμάντινος.

Ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Κανελλίδης, τὸ ἐπίστευεν. Ἡ βραδεία του πίστις ἴτο ἡ μεγαλυτέρα του δύναμις. Διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους, ἐπειθε πρῶτα τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ὀμοίαζε μ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἄλλα πιστεύουν καὶ ἄλλα γράφουν, κατὰ τὸ συμφέρον τῆς στιγμῆς. Καὶ ὅταν τυχὸν ὡς ἄνθρωπος ἐπλανᾶτο, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶχεν ἄδικον, ἴτο διὰ τοῦτο σεβαστός. Τὰ ἔλεγε δὲ πάντοτε καθαρὰ, στρογγυλὰ, ἀπερίφραστα. Πολλὰ ἄρθρα του, ἐπὶ κοινωνικῶν μάλιστα θεμάτων, θὰ μένουν ὡς μνημεῖα δημοσιογραφικῆς ἠθικολογικῆς ἐλευθεροστομίας. Δὲν ἀπεδείλια οὔτε πρὸ τῆς ὀμοιότητος τῶν λέξεων, ὅταν ἐνόμιζεν ὅτι μὲ αὐτὴν θὰ ἐκφράσῃ πλήρῃ τὴν ιδέαν του. Μίαν φοράν ποῦ παρουσιάσθησαν εἰς θερινὸν θέατρον ἀσχημονούτες ὁ Μάϊρακι καὶ ἡ Ζὰν Δαρράς, ὁ Κανελλίδης, διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸ ἀσχημον θεῶμα καὶ νὰ στηλιτεύσῃ τοὺς χειροκροτήσαντες αὐτὸ «φραγκολεβαντίνας», τὸ περιέγραψεν εἰς τὴν ἐφημερίδα του μὲ μίαν φρασεολογίαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐδίσταζε νὰ

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΝΕΛΛΙΔΗΣ

μεταχειρισθῇ καὶ ὁ Ζολά. Ἐν γένει ὁ Κανελλίδης, ἑλληνικώτατος πάντοτε, πατριώτης, ἀδιάλλακτος, κοινωνικῶς μὲν ὑπερημνέτο τῶν ἀγνῶν ἠδῶν, ἐθίμων καὶ οἰκογενειακῶν παραδόσεων τῶ ἀδιαφθόρου ἑλληνικοῦ λαοῦ, κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῆς ξενικῆς φαυλότητος καὶ διαφθορᾶς, καλλιτεχνικῶς ὑπεστήριξε τὴν μεγάλην καὶ ὑγιὰ τέχνην, τὴν ἑλληνοπρεπή, τὴν βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀντιλήψεως τοῦ ὠραίου, πολιτικῶς δὲ ἴτο ἄκρος φιλελεύθερος καὶ ὁπαδὸς τῆς ἀνδρικής δράσεως, πιστεύων ἀκράδαντος εἰς τὴν τελικὴν, τὴν μοιραίαν νίκην μιᾶς φυλῆς, τῆς ὁποίας ἀνωτέραν, ἀνδρειότεραν, ἐναρετωτέραν δὲν εἶδεν ὁ κόσμος.

Μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ Κανελλίδου, καλαῖοῦ τῶν ἡμερῶν, εἶχε μορφωθῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ρομαντισμοῦ. Κατὰ βῆθος εἶχε μείνει ρομαντικὸς καὶ ὄνειροπόλος. Ἀλλ' ὅ,τι τὸν διεκρινεν ἀπὸ πολλοὺς ὀνειρολόγους καὶ οὕτως εἶπεν συμμαθητὰς εἰς τὸ σχολεῖον τῆς ζωῆς, ἴτο ὅτι δὲν εἶχεν ἀποκρυσταλλωθῆ, δὲν εἶχεν ἀποστεωθῆ τελείως μὲ τὰς πρώτας του ιδέας καὶ ἀντιλήψεις. Διὰ τοῦτο τὸ πρακτικώτερον, τὸ θετικώτερον κόπως πνεῦμα τῆς ἐποχῆς δὲν τὸν ἀφίπεν ὅλας ἀνεπηρέαστον. Εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶχε κλείσῃ, ἔμεινεν ἀκόμη, θὰ ἔλεγε, μίαν θυρῆν ανοικτὴν πρὸς τὸ Νέον. Ὁ συντηρητικὸς ἐκεῖνος ἴτο συγχρόνως καὶ νεωτεριστής. Ἡ γηραιά, ἡ τεσσαρακοντούτης ἐφημερίς του, ἡ ὁποία ἐν τούτοις διετηρεῖτο νέα καὶ παραηκολούθει εἰς κάθε ἐποχὴν τὰς προόδους τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, πρωτοστατοῦσα μάλιστα πολλὰ

Δουμά Υιού εις την Διονυσίαν επιμένει να νυμφευθή την παρ' άλλου άτιασθείσαν και έν γαστρι ίσως έχουσαν. Ο Πάνος επανερχόμενος, ζηλοτυπεί διά την παρουσίαν του και καθίσταται επιμωρότερος παρά τή Βαρβάρα αυτή, — διότι φρονεί πράγματι ότι ο πρός αυτήν ένθουσιασμός του εινε αδις παροδικός ή διότι ένεπείνησεν εις αυτήν ιδιότυπον δλωσ αισθησιν ή εύνγενεια αλλά και ή ισχύς της ψυχής του επιδόξου μνηστήρος; — επιμένει εις την άποκομην του Πάνου. Τότε ούτος, έξαλλος γενόμενος, διά ψαλλίδος την όποιαν εδρϊσκει εκεί που προχειρον φρονεί αδις παρορμητικός τον ουχι άπλωσ κατ' έμέ νομιζόμενον αντίζηλον. Η πράξις του αυτή προφανώς τον άποκαθιστά εις άκέραιον έν τή εκτιμήσει της γυναικός: τον άποδεικνύει εις αυτήν ισχυρόν και άγαπάντα ως αυτήν. Η Βαρβάρα από της στιγμής ταύτης δέν σκέπτεται ή πώς να τον σώση, και έν υπερτάτη έθελούσισ ύποκαθιστά την ιδίαν αυτής ένοχην εις την ένοχην τούτου δηλοϊ ότι αυτή διεκράξε τον φόνον.

Τό όλον έργον εινε μετά πολλής ψυχολογικής και ήθρογραφικής δυνάμεως γραμμένον, τεχνικώτατα από σκηνηκής άπόψεως δισκοφεασμένον και έπί τοσοϋτον ώστε καιτοι ή πρώτη πράξις τελειώνει μ' ένα οίονει φόνον, τό έργον δέν φαίνεται χαλαρούμενον εις έντασιν κατά τας δύο ύπολοίκους πράξεις. Η σκηνη ιδίως της υπό του άδελφου άπορρίψεως του τιμήματος της άδελφικής τιμής, αι μεταξύ άδελφου και άδελφής τοιαύται και ή τελική μεταξύ Βαρβάρας και Πάνου εινε ήμισα συνήθους δυνάμεως. Ο τύπος άρ' έτέρου του πλουτοκράτου πατρός και ή όλη ψυχολογία του ως και ο τύπος του μεσαζόντος με τό άζημίωτον αυτού φίλου όπως έπέληθ συμβιβασμός διά χρημάτων εινε λίαν έπιτυχείς. Ίσως υπεράγει μονόπλευρος και δι' αυτό υπερβολικός, — άφού ιδίως φαίνεται τόσο πολύ συμμεριζόμενος τας σκέψεις του ο συγγραφεύς, — εινε ο τύπος του τέτερου φίλου, του έκτοχέοντος άρ-θρογραφικους μύδρους κατά της δικαιοσύνης, και ίσως περικτη ή άποπειρα του πατρός όπως μετά την άθώωσιν του υιού τον προσαρτά χρήματα εις την άδικηθείσαν ο χαρακτήρ της Βαρβάρας εινε ήδη πλήρως γνωστός ώστε να μην έχη ανάγκην της επιδείξεως ταύτης. Τέλος άποτελεί ίσως ποιάν τινα αντίφασιν τό ότι ή Βαρβάρα ή άδιοφορούσα τελείως διά την κοινωνίαν όσον άφορξ έαυτήν και τον Πάνον, λαμβάνει αυτήν τόσο πολύ ύπ' όψει διά τον εϋπορον δικηγόρον δταν ούτος προτεινή εις αυτήν να γινή σύγγυος του. Άλλά ταυτα εινε έλάχιστοι λεπτομέρειαι άπέναντι του όλου τό όποτον εινε τόσο καλόν. Τό έργον εξετελέσθη μετά πολλής δυνάμεως υπό του θιάσου της Δεσποινίδος Μαρίκας Κοτοπούλη ή έκλεκτή καλλιτέχνης διέπλασεν ένα άκόμη δυνατόν ρόλον ο κ. Ν. Παπαγεωργίου ως Πάνος ύπηρξεν αυτοχρημα τό κυβερνώμενον υπό αντίθετων ροπών όν, τό σαλευόμενον μεταξύ άδράνειας και πράξεων όποτοι εινε δύο φόνον ο κ. Λούης, ως άδελφός, λαϊκός, αληθινός και πολύ δυνατός χαρακτήριστικώτατοι οι κ. κ. Μαρίκος και Περίδης και λίαν συμπαθής ως εϋπορος δικηγόρος ο κ. Μυράτ.

Θέατρον Κυβέλης : «Τό Μαύρο Χέρι» δράμα εις μίαν πράξιν, υπό Α. Π. Ταμπούλου.

ΔΙΑ τον Ντιντήν Ζάραν νέον έκδοτον, χαρτοπαικτιην και έγγυμον, όρσειλοντα εις άλλους τοις προμηθευτάς του, τό Μαύρο Χέρι εινε ή ανάγκη ή όποία, ως φρονεί, τον ώθει να πωλήση την νεαράν του σύζυγον Καίτην εις οικιακόν φίλον, τον υπερμεσόκοπον Στάμον Διολήν. Την πειθαναγκάζει να ζητήση παρά τούτου, φέρουσα προκλητικώτατα έξωμον έσθήτα, τό άναγκαιόν εις αυτόν χρηματικών ποσόν, έν τή μεταξύ δέ άμμέγει την υπηρέτριάν του την όποιαν έχει ερωμένην

και ή όποία εινε έν ταύτῳ και ερωμένη του πλουσίου Στάμου Διολή. Η νεαρά σύζυγος έν άρχή άνθίσταται, αλλά τέλος έκούσα άκουσα προσφέρει έαυτήν ζητούσα δάνεον. Ο Διολής παρέχει τό δήθεν δάνεον, άλλ' άποκρούει την γυναίκα, ήν μαντεύει δλωσ άκουσίως αυτής δρώσαν, ήν έν τούτοις άγαπά από έτών, διότι αυτός «άγοράζει μόνον τά κορμιά που πωλούνται». Η Καίτη εκτιμά κατ' άξίαν την πράξιν του άνδρός, αλλά και παρά ποτε συναισθάνεται εις ποτον βόρβορον ζή-θέλει να έγκαταλείψη τον άνάξιον σύζυγον. Ο Διολής έν τούτοις την άποτρέπει, — άρκει ότι δέν θα εινε πλέον δούλη ή ψυχή της, όσον άφορξ την δουλείαν του σώματος, αυτή δέν έχει καμίαν σημασίαν! Η Καίτη πειθείται και παραμένει, — δέχεται δε ήδη τον σύζυγον σαρκιστική αλλά και υπεράγειν ίσως όητορική, τον πείθει ότι παρεδόθη εις τον Διολήν, ζητεί δε άπλωσ προτου καθίσση και φάγη ήσυχως μετ' αυτού, ν' αλλάξη την έσθήτα ή όποία θα χρησιμεύση και άλλου, διευθυνόμενη δε προς τον κοιτώνα τῳ υπενθυμίζει ότι τό περιστροφον εινε άνηρητημένον επάνω από την κλίνην.

Τό νέον τούτο έργον του συγγραφέως τών «Άλυσίδων» και της «Εξόπορας» εινε τεχνικώτατα δραματοποιημένον, γοργόν και έντονον, με κάποιαν παρέκλισην έν τούτοις βέβαια από την πραγματικήν ζωήν ως εκ της τόσης δογματικής όητορικής του τέλους και ως εκ της τόσης συσσωρευσεως άθλιότητος όσον άφορξ τας σχέσεις αθέτητου, υπηρέτριας και χρηματοδότου. Έπειτα τί περιεργος άρχή εινε εκείνη κατά την όποιαν ή δουλεία του σώματος δέν έχει καμίαν σημασίαν!

Τό έργον εξετελέσθη μετά πολλού ζήλου και πολλής έπιτυχίας. Η κυρία Άγνή Ροζάν ως νεαρά σύζυγος επέδειξε και δύναμιν και πάθος και σαρκισμόν και όμοιότητα. Η δεσποινίς Βασιλική Δημοπούλου ως υπηρέτρια απέδωσεν έφ' όσον ήτο δυνατόν εις την αίμύλον και συμπαθή χάριν της πιστώσ τον άντιπαθητικώτατον ρόλον της. Οι κ. κ. Π. Γαβριηλίδης και Π. Λέων ήσαν πολύ καλλοί.

Θέατρον Κυβέλης : «Μπλόφες», Φάρσα εις πράξεις 3 υπό Θ. Συναδινού.

ΤΟ πρώτον τούτο θεατρικόν έργον του κ. Θ. Συναδινού δέν χαρακτηρίζει βεβαίως ο μέγιστος όρος της γοργότητος ο όποιος ως γνωστόν άποτελεί έν τών κορυφαίων γνωρισμάτων του θεατρικού τούτου είδους, πών άλλο δε ή διακρίνει υπερβολή πρωτοτύπου έννοιος ή υπερβολή πιθανότητος περί τας άθροάς συμπώσεις. Άλλά τοιοϋτον όποτον εινε, δι' έργον έλλη-νικόν, εινε παραδόξως πλέον ή εϋθυμον, εϋθυμίας άσχετά έλαφρός και όλως άνακον, κομικότητος σχε-δόν διαρκώς διασκεδαστικής, και αυτό δέν εινε βεβαίως όλίγον, τούθ' όπερ δε σπουδαιότερον, κομικότητος άπορρυσίσης τόσο εκ τών διαφόρων έπεισοδίων όσφ και εκ του διαλόγου. Άλλο ζήτημα αν τινα τών έπεισοδίων υπενθυμίζουσι άκουσίως παρωχημένας θεα-τρικας έντυπώσεις ή, ως έν εξ' αυτών εις έμέ, και εις πολλούς βεβαίως άλλους εινε γνωστά εξ άναγνώσεως άνατολικών άπολόγων περί της πονηρίας τών γυναικών, και αν ο διάλογος εις τινα σημεία έχη ανάγκην κάποιου ζηνίσματος και κατ' άκολούθιαν κάποιας έκλε-πτύνσεως, όχι εϋτυχώς δι' άβρότητας άπορώσεως εις την εϋπρέπειαν και την ήθικην. Η κομική φλέψ, και φλέψ ικανώς εδρυής, αναμφιβόλως υπάρχει, πόσφ δε πλέον άσμένως θα ήκουον σφύζουσαν διά μέσον πλοκής ής ή επινόια θα ήτο προσωποποιώτερα και ιδιο-τυπωτέρα. Άλλά τοιαυτή όποία εινε, επαναλαμβάνω, εινε έν τῳ συνόλω και έν ταίς λεπτομερείαις φάρσα εϋχάριστος και έπιτυχής.

Ίδου ήδη και ή υπόθεσις της εις γενικωτάτας γραμμάς. Ο συνταγματάρχης Φρονιίδης κάμνει διαρκώς άπαιτίας εις την σύζυγον του Λουκίαν. Η Λουκία παραμένει άκόμη πιστή εις αυτόν μολονότι έχει πλη-σίον της, έν αυτή τή οικία της, τον Πέτρον Βαρδάνην μετά του όποιου συνδέσεν αυτήν άλλο τε κατά την παιδικήν των ήλικίαν κάποια συμπάθεια και ο όποιος ήδη, έγγαμος και δέν παύει επιζητών τον έρωτά της. Αι τελευταίαι έρωτικά έπιστολάι του συνταγματάρχου μετά μιάς υπηρέτριας και μιάς δεσποίνης άποκαλυ-πόμεναι εις την σύζυγον του ύπο του Πέτρου Βαρ-δάνη δρίττουσι ταύτην τέλος εις την άγκάλην της όρδι-νάσσεως του. Ο συνταγματάρχης άναχωρεί διά την όρθετικην γραμμήν, πράγματι όμως μεταβαίνει εις Κέρκυραν προς διασκεδάσιν. Και εις έν τών εκεί ξενο-δοχείον συναντά την υπηρέτριαν με την όποιαν έρω-τοτρόπει έν 'Αθήναις μετ' όλίγον δε την σύζυγον του και τον Πέτρον Βαρδάνην, μεταβάντας εκεί ως εις έρωτικήν έκδρομήν έν άγνοία βεβαίως του ότι θα τον συνήττων την σύζυγον και την πενθεράν του Πέτρου Βαρδάνη αι όποιαί ήκολούθησαν κατά πόδας τούτον' και έναν κάποιον «άρχικαφέρ» φίλον του ο όποιος ζητεί πάντοτε και εις όλα «να εύρισκη την άκρη» και ο όποιος μεταπίπτει από γκάφας εις γκάφαν, διότι ως εκ της άδιακροτον περιεργίας του άπειλούται ούτω διαρκώς ν' άποκαλύπτονται αι πονηρία ή κατά τον συγγραφέα αι «μπλόφαι» διά τών όποιων ή Λουκία προσπαθεί έκάστοτε να συγκαλύψη τά διαβήματά της και αι όποιαί έν τούτοις μέχρι τέλους παραμένουσι νικητριάι.

Η «Μπλόφες» έπαίχθησαν πολύ ικανοποιητικώς υπό όλου του θιάσου. Λουκία ήτο ή κυρία Κυβέλη Άδριανού ή όποία διέπλασε χαριέστατον ρόλον όλως ιδιαιτέρας εϋτραπέλου έλαφρότητος συνταγματάρχης ο κ. Ν. Παλμύρας, πολύ έπιτυχής ως πάντοτε εις την ήθοποιαν, εύρισκον όμως, φαίνεται, παρακολύ μα-κράς τας έλληνικάς λέξεις, διά τό όποτον δέν έχει και άπολύτως άδικον και συντέμναν αυτάς ένίοτε, διά τό όποτον όμως δέν έχει κανέν δικαίωμα: όρδινάντσα του ο κ. Α. Χρυσουμάλλης, ο πάντοτε τόσο τεχνικός και τόσο εϋχάριστος και Gaffeur ο κ. Π. Λέων, πολύ χαρακτηριστικός.

ΧΡ. ΘΕΜ. ΔΑΡΑΔΕΣΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

«Περουζέ»

ΔΕΝ θα κάμω δημοσιογραφικήν άνάλυσιν της «Πε-ρουζέ» — μελοδράματος του κ. Θεοφράστου Σα-κελλαριδής — διά να κατέλθω εις τας λεπτομερείας του έργου. Η στήλη αυτή έχει σκοπόν την πλατυτέρα, βαθυτέρα και γενικωτέρα συζήτησιν της Μουσικής όπωσδήποτε και αν μας δοθῃ, με την αξίωσιν να μās μορφώση προσθέτοντας κόκκους γνώσεως εις την απο-θήκην του πνεύματός μας, είτε να μās φαιδρύνη ως ένα παιγνιδάκι της στιγμής, που πρέπει να ξεχασθῃ μετ' όλίγον.

Η σοβαρά μουσική του Ρυδειού και του θεάτρον και ή έλαφρά του δρόμου και τών υπαιθρίων κέντρων και ή πειθ' άσημαντή, μιά-μιά θ' άφήση τον αντίλα-λον της εδῶ, δυνατόκτυπον και αξίον σπουδής είτε έλαφρός και γοργοπέραστος εινε όσαν άσήμαντον ήχη-τικόν παιγνιδισμα. Τίποτε άς μη χάνεται από την ζωήν και από την έντύπωσιν και από την μνήμην εως την έλαχίστην τελείαν. Η στοργική περιουλλογή τών πραγμάτων και τών πειθ' μικρών, γρήγορα — μά την αλήθειαν πόσο γρήγορα! — γίνεται θησαυρός που άστραποβολῶ υπερκόσμη, δταν εις μίαν στιγμην έγωί-σμού εις υπερηφανείας γυρίζωμεν διά να παρατηρή-

σωμεν με ένα γενικόν βλέμμα τό έργον μας. Άς μη χάνεται τίποτε από την στιγμήν της ζωής, — αυτό εινε τό παρελθόν, εκείνο που θα προφθάσωμεν ν' άποτυ-πώσωμεν όπουδήποτε εις στιγμήν έξάρσεως και συγ-κεντρώσεως του έαυτού μας.

Εις τό καλόν αυτό έργον της Δισσώσεως δίδω κι' εγώ χειρά βοηθείας κι' αρχίζω την μελέτην μου από τό πρώτον έργον που συναντώ. Έργον άνομόσθη ή «Περουζέ». Όμως κατά πόσον ήμπορεί να δικαιούται επί του τίτλου, αυτό ή επισκόπησις τών βάσεών της τέλειαι θα τό δείξη. Έργον βέβαια λέγεται κατά τον κανόνα που εκφράζεται παντού εις την φύσιν — δταν προσέξη κανείς από τό βόταλο ως τό ήφαιστειο — κατι νέον. Νέον υπό την σημασίαν του ότι δέν προ-πήρξε. Η γραμμή, τό ύφος, ή έκφρασις, ο σκοπός, όλα να έχουν ένα άγνωστον, πρωτότυπον ουθμόν που να μās διηγήται μουσικά σκοτεινά της Έμπνεύσεως, άπ' εκείνα που μένουν χλιοφυλαγμένα εις τον παμμέ-γιστον πίθον του μέλλοντος. Η «Περουζέ» δέν είχε τίποτε άπ' όλα αυτά, τά άπαραίτητα χαρακτηριστικά κάθε δημιουργίας, κι' έτσι ο νόμος της πνευματικής δικαιοσύνης του άραιεί χωρίς συζήτησιν τον τίτλον του έργου. Η λαμπερή αυτή επικεφαλής τοποθετείται τόσο σπάνια επάνω από τους κόπους τών άνθρώπων! Τού κυριου Σακελλαριδῆ το μελόδραμα άπόμεινον ένα άπλόον «χειροτέγραφο», εις τό όποιον έβρόθησεν ή άκουστική μνήμη, ή γνώσις κάποιας θεωρητικής μουσι-κής και τό άνθρώπινον θάρρος. Είχε συμπάθησιν σκο-πός από την Κάμεν — Κάμεν δά εινε και όλη ή υπό-θεσις — από την Μπουεμ, από τους Παλιάτσους, από τον Principe di Pilsen, από μελωδίας του Μπαράς και από άλλα άκόμη και εις μίαν στιγμην άναμνήσεως αυτών τών ώραιών, εϋρέθησαν άδύνατος κι' επανέλαβεν εις την σύνθεσιν του τους συμπαθητικούς σκοπούς με μερικās παραλλαγās ρυθμώδ. Άσυνείδητος δέν ήμπο-ρεί να εινε ή πράξις του. Όποιος φωτίζει κι' άμύνεται ύπερ της πρωτοτυπίας, ξεύρει πολύ καλά τί σημαίνει ή λέξις. Και ο κ. Σακελλαριδής δταν από της παρα-στάσεως διά της «Εστίας» έπαρουσίασεν έπίσημα τό έργον του — που δέν θα τό έκαμνε αν του άνεγνωρίζεν άξίαν — πρώτα άπ' όλα μās έμίλησεν διά την πρωτο-τυπιαν του. Αυτό ίσως ήτο και μία αιλία να κερθῃ τόσο ασύτηρά εις αυτό τό ζήτημα, και τόσο πολύ να κατακρῆθῃ, κι' όλη αυτή ή άποτυχία την όποιαν έμε-γάλωσεν ο θορυβώδης έγωισμός του άς τον κάμη εις τό μέλλον πρώτα να προσέξη τί έγραψαν οι άλλοι και ύστερα να γράφη αυτός ο ίδιος.

Έπηρεασμένος από την Ιταλικήν μουσικήν και μά-λιστα από την έλαφράν νεοϊταλικήν τών δρόμων και τών καφωδείων, που τās έμετέτησεν ιδιαίτερος — κα-θώς φαίνεται — αλλά μέσα του με τās μουσικάς κλη-ρονομικότητας του Έλληνος, κατώρθωσε να δώση διπλοϋν χαρακτήρα εις την προσάθειαν αυτήν του μελοδράματος του.

Όπου φαίνεται, άργά και που ο Έλλην, άκούγοντο μερικοί συμπάθεις και ψυχολογημένοι τόνοι. Όπου κατέτα ο Ίταλός, άκούγοντο βαρκαρόλες, καντσοτέ-τες, κι' όλόκληρα, όπως ειναι, μουτρά μελοδραμάτων. Διαιτι ο Έλλην, που πάντα εινε ψευτοφιλόδοξος, να μη άφήση την ψυχήν, την κληρονομικότητα να εργα-σθῃ όπως ένστικτως ήξευρε; Άς εινε πάντα ή ψυχή πρώτη οδηγητήρια των πνευματικών όρμών μας, και όλων μας άκόμη τών όρμών διά να καταλήθουν εις έργα οι κόποι μας. Άλλοίωτιστα τά έργα θά μένουν πάντα όπτασιαί και χίμαιραι για μās, κι' όσο κι' αν πολεμούμε, άπ' έξω θά μένη ή βάση της δημοιορ-γίας, — ή ψυχή που πρέπει να πρωτοφυσήση την έμ-πνευσιν, διά να πάχη χαρακτήρα και να επιβληθῃ ως κάποιο σύμβολον.

Και ή ένορχήστρωσις άκόμη της «Περουζέ» όπηρ-

ξεν άτυχής — άπ' εκείνην που άκούει κανείς και εις τας κοινοτέρας μουσικάς πανδαισίας.

Έτσι μόνον ή μονωδία της «Περουζέ» εις την β' πράξιν άπομένει κάπως πρωτότυπον στόλιωμα του όλου έργου, που τό αύτί του άκρατου άνακουφίζεται από τας μουσικάς ύπενθυμήσεις.

Η έκτέλεσις ύπήρξε καλή από όλους. Ο κ. Βλαχόπουλος τέλειος και μελωδικάτατος. Η κ. Ρεβέκκα συμπαιθητική αλλά σπανίως juste. Η κ. Κυπαρίσση δρασερά και ευχάριστος εις τό μικρόν μέρος της.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η Δις Έλλης Καλογεροπούλου, της οποίας τό τραγούδι ένθυμούνται γοητευμένα οι Άθήναι από πέτσι όπου μάς έπισκέφθη δι' όλίγας ήμέρας ή καλλιτέχνης, με λατρειάν αναφέρει εις ένα γράμμα της την πόλιν που την έχειροκρότησε τόσον θερμά και την περιέβαλε με τιμές και της έδωσε την αγάπην της. Θα χαρούν οι Άθηναίοι ότι τον Ίανουάριον θ' άκούσουν και πάλιν την τέχνην της Δδος Καλογεροπούλου. Τόν Οκτώβριον θα δώση δυο συναυλίας εις τό Λονδίον, έπειτα εις τό Βέλγιον και την Έλβετιαν, εις τό Παρίσι και κατόπιν εις την Ζηλεμένην πόλιν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ανασκαφαί Πηλίου

ΑΓΓΕΛΑΕΤΑΙ προς τό ύπουργείον της Παιδείας ότι ό έφορος των Θεσσαλικών άρχαιοτήτων εύρίσκειται επί της κορυφής του Πηλίου (1638 μ.) όπου ανεκάλυψεν ιερών περιβολών άνάλογον της Άλιεως της Όλυμπίας, των Δελφών κλ. και έντός αυτού οικοδομήματα μικρά, άνήκοντα εις ιερά, κατοικίας ιερών κ.τ.τ.

Τό Πήλιον είναι πλουσιώτατον εις παραδόσεις μυθολογικάς ώραιάς: Έν πρώτοις εκεί κατά τους πρόποδας ό γενάρχης Πηλεύς συνέλαβε την Θέτιδα διά τινος είδους νεοελληνικής απαγωγής: οι γάμοι έτελέσθησαν επί της κορυφής του Πηλίου: παρευρέθησαν πάντες οι θεοί, έγένετο συμπόσιον και δέν έλειψε και ό σχετικός κωμός: διότι ή Έρις έρριψε τό μήλον διά τήν ώραιότητα των θεαιών και έξ αυτού προήλθεν ό τραϊικός πόλεμος. Ο Άχιλλεύς καρδός του γάμου άνειράφη εκεί υπό του Χείρωνος του σοφού κενταύρου. — Αί άνασκαφαί υπό κ. Άρβανιτοπούλου ήρχισαν τη 10 Αυγούστου και θα διαρκέσωσι καθ' όλον τον μήνα δαπάναις της Κοινότητος Πορταριάς και του κ. Άλεξίου Άθανασάκη: γνωστά έγένοντο ότι εύρέθησαν και άγγεία του 400-300 π. Χρ. και έλάσματα χαλκά, βέλη, δόρατα, τμήμα έπιγραφής εις τας Μούσας ή Νύμφας κ.τ.τ.

ΕΝ θέσει Βοιδολίβαδον του Π. Φαλήρου γίνονται από τινος χρόνον άνασκαφαί δαπάνη του Ύπουργείου της Παιδείας. Κατά ταύτας άνευρέθησαν μέχρι τούδε περί τούς είκοσι τάρφος γεωμετρικών και των άμέσως μετ' αυτούς έχομένων χρόνων. Οι κλειστοί εινε τάρφοι μικρών παιδιών, εινε δέ ταύτα τεθραμμένα άκανατα έντός μεγάλων άμφορέων, των όποιων τινές εινε κεκοσμημένοι κατά τόν λαμόν διά σχήματός τινος γεωμετρικού. Έκαστος άμφορέος πλην των δοτών του νεκρού έχει και δύο συνήθη μικρά άγγεία, πρόχουν και κύαθον, κεκοσμημένα και ταύτα ως επί τό πλείστον διά γεωμετρικών σχημάτων. Τάρφοι ήλικιωμένων άνδρώπων εύρέθησαν μόνον τρεις. Ούτοι εινε κατεσκευασμένοι διά παρίων πλακών κατά τας πλευράς και καλύπτονται δι' όμοίων πλακών, έχουσι διεύθυναν εκ Β προς Ν, και ως μόνα κτερίσματα έχουσι και ούτοι μικρά άγγεία. Εύρέθησαν προς τούτους και δύο

τάρφοι, έν οις οι νεκροί εινε κεκαυμένοι. Τό νεκροτάφειον εινε σπουδαιότατον, διότι πρώτην φοράν εύρίσκονται έν αύτῳ, έν Άθήναις, τάρφοι μετά καθαράς κορινθιακών άγγείων, και τοιοῦτοι έν οις ταύτα συνυλάχουσι μετά των γεωμετρικών.

Πρός Άνατ. του λόφου του Μουσείου, σκαπτομένων των θεμελιών οικίας τινός έν τῳ μέσω περιτόν της οδού Ζαχαρίτσα, άνευρέθησαν όλίγα γεωμετρικά άγγεία πιθανώς έντός τάρφου, όν δέν ένόησαν οι έργάται.

Ανατολικώτερον της θέσεως ταύτης επί της οδού Καλλιθέας αριθ. 76 σκαπτομένων των θεμελιών οικίας εύρέθη επίσης τάρφος έκτισμένος διά παρίων πλακών, έν φ εύρέθησαν τέσσαρες πρόχοι γεωμετρικών χρόνων.

Απέναντι άκριβώς του θεάτρου Ήρώδον του Άτινκού, ένφ ό κ. Φάνης Δράκαρης έσκαπτε τόν βόθρον της οικοδομουμένης οικίας του παρά τους πρόποδας του Μουσείου, άνευρε την γωνίαν μικρού οικοδομήματος εις βάθος 4 περίπου μέτρων. Τό οικοδόμημα τούτο άποτελείται εκ θεμελιών εκ μεγάλων παρίων λίθων, έφ' όν ίστανται πάρινοι όρθοστάται, φαίνεται δ' ότι εινε μικρών διαστάσεων, διότι εις άπόστασιν πέντε περίτον μέτρων γενομένης σκαφής επί της οδού πρό της οικίας δέν εύρέθη ή συνέχεια του οικοδομήματος τούτου. Τό οικοδόμημα εινε παλαιόν, ίσως άρχαιότερον και του 4ου αιώνας, ως φαίνεται εκ των ζητούσων συνδέσμων, οίτινες συνδέουσι προς άλλήλους τούς όρθοστάτας.

Πρό της οικίας του Ι. Κουτσούκου, όμοίως παρά την άνατολ. κλιτίν του Μουσείου, ένθα εύρέθησαν αί κεφαλαί, περι όν έγράφη ήδη έν τῳ προηγηθέντι φύλλω ήμών, γενομένης μικράς σκαφής εύρέθησαν όλίγοι τάρφοι ρωμαϊκών χρόνων.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΑΥΤΑ ειπε ό στρατηγός Έντου εις φίλον της «Εστίας» από την όποιαν τά αναγράφομεν:

«Ο έλληνικός λαός έχει όλα τά στοιχέα διά να μορφώση στρατόν, και με την πραγματοποιήσιν του προγράμματος, τό όποιον ήδη έχάραξα και ακολουθώ, έλπίζω ή μάλλον πιστεύω, ότι ή Έλλάς θα κατορθώση να παρατάξη αξιόμαχον δύνανμιν εκατόν όγδοήντα χιλιάδων άνδρών τελείως έκγυμνασμένων έντός όλίγιστων έτών. Αί δέ εκατόν όγδοήντα χιλιάδες αύται, καλώς ώπλισμένα και πειθαρχικά, θα δύνανται να κινητοποιηθούν εκολώτατα. Γνωρίζετε δέ τι σημασίαν έχει ή ταχύτης της κινητοποίησης έν καιρό πολέμου. Ούτως ή Έλλάς θα εινα εις θέσιν να προστατεύση έπαρκώς τά σύνορά της.

ΕΠΕΡΑΣΑΝ έβδομάδες, και ή Τροκόντα, τό θαυμαστόν έργον του Δά Βίντσι που έκλεψαν από τό Μουσείον του Λούβρου, δέν ήμπορεσε να εύρεθῆ. Τό Λούβρ έχασε ένα από τά άριστουργήματα της παγκοσμίου τέχνης, αύτά που αιώνα ζούν. Ο Théophile Gautier, ό λεπτός αισθητικός, έτοι την ύμνει: Ποιός δέν σταμάτησε ώρες δλόκληρες μπροστά στο κεφάλι αυτό, τό βυθισμένο σε αήνια ήμίφωτα και σκεπασμένο με διάφανο πέπλο; Τό πρόσωπό της δέν εινα αυτό τό όνειρο άνάμεσα από τό σκατεινό μαγνάδι του ύπνου;

Ο κ. Jean Monval άνεπιός του François Coppée και φιλολογικός του κληρονόμος, συνέλεξε και έξέδωκε εις ένα τόμον υπό τον τίτλον Les Sonnets Intimes et Poemes Inédits άνέκδοτα ποιήματα του

θειου του χρονολογούμενα από του 1862, δηλαδή πέντε έτη πρό της έμφανισέως του διά του Reliquaire μέχρι του 1908, των παραμονών δηλ. του θανάτου του, τά όποια εινα πιστή εικών της εξέλιξεως του ταλάντου και της σκέψεως του ποιητού. Ούτω εις τά πρώτα ποιήματα γεωμμένα κατά τόν τρόπον των Poemes Antiques παρουσιάζεται ως μιμητής των Leconte de Lisle, μετέπειτα ως Γαριβαλδινός ποιητής και άλλα: χού ως σγκολάττης: άργότερον έμφανίζονται στίχοι του, όπου άρχίζει να εύρίσκη τόν έαυτόν του και να άναγνωρίζεται ό ποιητής των Intimités και του Διαβήτου ό όποιος έπέπρωτο να τόν καταστήση τόσον αϊφνιδίως ένδοξον.

Ο κ. Paul Gsell συνέλεξε και έξέδωκε εις βιβλίον ιδιαιδικώς όμιλίας του με τόν Auguste Rodin επί της τέχνης: Ίδου μερικά από τας ιδέας του γλύπτου περί του γυναικειού ώραιου. «Η ώραιότης του γυναικειού σώματος δέν ήλλοώθη από της έποχής της άρχαιότητος: αί γυναίκες της Έλλάδος ήσαν ώραιαι, αλλά ή ώραιότης των κατοικούσε πρό παντός εις τό πνεύμα των γλυπτών: ό άρχαίος γυναικεός τύπος ύπάρχει και σήμερα και άνευρίσκειται ίδίως εις τας γυναικας της μεσημβρίας: ό ουσιώδης χαρακτήρ του τύπου αυτού εινα τό ίσον πλάτος των ώμων και της λεκάνης. Άλλ' έκτός του τύπου αυτού ύπάρχει ένας βόρειος τύπος γυναικεός, εις τόν όποιον άνήκουν πολλοί γαλλίδες και αί γυναίκες της γερμανικής και σλαβικής φυλής, εις τας όποιας ή λεκάνη εινα ισχυρά εκδηλωμένη και οι όμοι στενώτερον τοιαύτα εινα οι νύμφαι του Goujon, ή Αφροδίτη εις την κρίσιν του Παρίδος του Watteau ή Άρτεμις του Houdon. Η ώραιότης τέλος ύπάρχει εις όλας τας φυλάς και παντού: αύτή δέν λείπει αλλά τά μάτια μας δέν ήμπορούν να την ίδούσιν: αί μικραι Καμπογδιαναι χορευτριά π. χ. που ήλθαν άλλοτε εις τό Παρίσι με τόν αδέντην των, ειχον μίαν κατασκευήν παραξενήν και θαυμαστήν με τας θεατρικάς κινήσεις και τά χαριτωμένα μέλη. Επίσης ή Ίαπωνίς ήθοποιός Χανακό έχει μίαν άνατομίαν έντελώς διαφορον της Έθωπιαίας γυναικής, αλλά μολαταύτα ισχυρά ώραιαν εις την ιδιαιτέραν της δύνανμιν. Η ώραιότης εινα ό χαρακτήρ και ή έκφρασις: και τίποτε εις την φύσιν δέν έχει περισσότερον χαρακτήρα από τό άνδρώπιον σώμα προκαλεί διά της δυνάμεώς του ή διά της χάριτός τας πλέον ποικίλας εικόνας. Βλέποντάς σε, λέγει ό Όδυσσεύς εις την Ναυσικάα, νομίζω ότι αντικρύζω τόν φοίνικα ό όποιος εις την Δήλον, πλησίον του ίερού του Απολλώνος άνέβαινε από την γην με ισχυρόν άναβλάστημα προς τόν ουρανόν. Και εκείνο που λατρεύομεν εις τό άνδρώπιον σώμα περισσότερο από την ώραιότητα της μορφής εινα ή έσωτερική φλόγα ή όποια τό φωτίζει και τό διαπερνά.»

ΤΟ παρελθόν δεκαπενθήμερον απέθανεν ό καθηγητής της Ιατρικής Georges Dienlathou, φημισμένος παθολόγος, Ιατρός εις τό Νοσοκομείον Necker, καθηγητής εις την Faculté de Médecine, καθηγητής εις την Κλινικήν του Hótel Dieu, του όποιου αί έργασια άποτελουν αυθεντίαν εις τόν επιστημονικόν κόσμον και τά συγγράμματά του θεωρούνται κλασσικά διά την Ιατρικήν επιστήμην.

ΟΛΟΣ ό πνευματικός κόσμος της Γαλλίας έόρτασε τό τελευταίον δεκαπενθήμερον την εκατονταετηρίδα της γεννήσεως του Théophile Gautier ενός των πλέον διακεκριμένων Γάλλων ποιητών του παρελθόντος αιώνας: επί τη ευκαιρία ταύτη έγραψαν ειδικά άρθρα οι πλέον φημισμένοι κάλαμοι της Γαλλίας αφιερωμένα εις την ζωήν και τό έργον του. Ο Gautier έξάιρεται δι' αυτών ως και τ' έσοχην καλλιτέχνης ποιη-

τής, άριστοκρατική ψυχή, αισθητικός άναπνεών μέσα εις τόν άέρα της τέχνης, ύπεροχον άνθος που έβλάστησεν εις τό έδαφος της ύψηλής σκέψεως και της λογοτεχνίας. Τούτο καταφαίνεται και εκ του ότι ήσθάνετο άληθινήν φρόνην διά την κοινωνικήν τέχνην και δέν ήνείχετο καμίαν συναφείαν μεταξύ αυτού και της άγοράς: έλάτρευε την τελειότητα της φόρμας και την πλαστικότητα εις τόν στίχον και ειχε μίαν όξείαν καλλιτεχνικήν περιεργειαν διά τας σπανίας και λεπτάς συγκινήσεις, έμφανιζόμενος ούτω ως ένα πνεύμα μεγάλης πρωτοτυπίας, άνθηρόν, ποικίλλον και πλήρες λαμπρότητος. Ήτο ένας ιδεαλιστής και τίποτε δέν τον χαρακτηρίζει περισσότερο από ό,τι ό ίδιος έλεγε διά τό ώραιον: «Εις όλα τά πράγματα αγαπώ την ώραιότητα της φόρμας. — Η ώραιότης καί μένα εινε τό όρατόν θεϊον, εινα ή παλλομένη εὐτυχία, εινα ό ουρανός ό κατεβασμένος εις την γην, δώρον του ουρανού, καθαρά προσωποποίησις της Θείας σκέψεως.»

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

29 Ιουλίου. — Ηρόξαι ή παλινόςτησις των Μαλισσόρων εις τας έστιας των. — Αί ευρωπαϊκάι έφημερίδες τονίζουν την άναμφισβήτητον αξιοπιστίαν του δημοσιευθέντος Ιατρικού πιστοποιητικού της Πρεσβείας διά τά βασιανιστήρια εις ά υπερβλήθη ό Κοινοβουλευτής και την κακοπιστίαν των τουρκικών άρχων. — Κατηργήθη τό δικαίωμα της άνησικουρίας της άνω Βουλής των λόρδων.

1 Αυγούστου. — Ο ένοχος διά τό έπεισόδιον Κοινοβιάννην έτιμωρήθη. — Αί άπεργίαι γενικεύονται έν Άγγλία προσλαμβάνουσαι άναρχικών χαρακτήρα. — Αί διαπραγματεύσεις διά τό Μαροκινόν ζήτημα παραμένουσιν στάσιμου.

4 Αυγούστου. — Τά αίτήματα των έννοτιών των περιλαμβανόμενα εις τό τακρίαια των Πατριαρχείων άπεριόριθησαν υπό του Νοτονομικού κομιτάτου.

5 Αυγούστου. — Η Τουρκία άμνηστεύει και τούς επαναστάτας της Νοτίου Άλβανίας οίτινες ως εκ τούτου καταθέτουσι τά όπλα. — Η Τουρκία διά των έν Εύρώπη προεσβετών της άναμνει και πάλιν τό Κρητικόν ζήτημα άπαίτουσα την ταχείαν και οριστικήν λύσιν αυτού. — Η κατάστασις ως εκ της άπεργίας και των σιδηροδρομικών καθίσταται κρίσιμος έν Άγγλία.

6 Αυγούστου. — Αί συνεννοήσεις μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας διά τό Μαροκινόν ζήτημα άνεστάλησαν επί δεκαπενθήμερον. — Η Άγγλία άρνείται την άνακίνησιν του Κρητικού ζητήματος.

8 Αυγούστου. — Ύπεγράφη ή γερμανορωσική συμφωνία διά τό Περσικόν. — Αί άπεργίαι έληξαν έν Άγγλία διά της συμβιβαστικής έπεμβάσεως της κυβερνήσεως μεταξύ των Έταιρειών και των άπεργών.

10 Αυγούστου. — Αί προστάτιδες άπεφάσισαν την σιωπηράν άναγνώρισιν του έν Κρήτη καθεστώτος. — Από τό Μουσείον του Λούβρου έλάπη ή διάσημος πίναξ του Λεονάρδο δά Βίντσι ό γνωστός υπό τό όνομα «Τροκόντα».

13 Αυγούστου. — Τό δημοτικόν «Αβέρωφ» άνδρακεύσαν ήδη παραλαμβάνει σήμερα έν Πορτομόθ τά πυρομαχικά αυτού και άποπλείε διά τά ελληνικά ύδατα. — Υπό του πρωθυπουργού κ. Βενιζέλου έπεβλήθη ποιηή άργίας διά προσοκίρου καύσεως κατά τριών αξιωματικών του Ναυτικού, δημοσιευσάντων πρωτόκολλον μομφής κατά του κ. Τσουνιλά μετά την άπόψωσιν του υπό τό άναρχικόν συμβουλίου εις ό άφωστόν ειχε παρατεμφθη.

15 Αυγούστου. — Ύπουργική κρίσις έν Τουρκία. — Ο Ρίχτερ, ό Γερμανός άρχαιολόγος, ό απαγχιστός γνωστός, παρά τόν Όλυμπον υπό ληστών διαφεύδει τας τουρκικάς πληροφορίας ότι δήθεν έφυλάσσετο εις

τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος διαβεβαιοὶ τούναντίον ὅτι οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς ἑλληνικὸν ἔδαφος.

18 *Αὐγούστου*. — Ἐπιδίδεται προσεχῶς πρὸς τὴν Πύλην κοινὴ διακοίνωσις τῶν Δυνάμεων δι' ἧς δηλοῦται αὐτῇ ὅτι θὰ ἀποφύγουν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ἀνακίνησιν τοῦ Κρητικῆς ζητήματος.

21 *Αὐγούστου*. — Ἐπανήρξαντο αἱ διαπραγματεύσεις καὶ οἱ φόβοι διὰ τὸ Μαροκινόν. — Μεγίστη διάδοσις τῆς χολέρας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν καὶ ἰδίως εἰς Μακεδονίαν.

ΑΒΓ.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τοῦ Κερκυραίου ποιητοῦ καὶ σεβαστοῦ συνεργάτου μας Γερασίμου Μαρκορά.

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὐγούστου καὶ Σεπτέμβριον τὰ «Παναθήναια» ἐκδίδονται εἰς τὸ τέλος μόνον τοῦ μηνὸς εἰς τεττὰ διπλά.

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς ἀγγέλλεται ἡ ἐκδοσις.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐκάλεσε τὸν κ. Σίμον Μενάρδον νὰ καταλάβῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὴν ἔδραν τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας.

Δυὸ λόγια συμπαθείας πρὸς τὸν ἀγαπητὸν καλλιτέχνην Μανώλη Καλομοίρη, γιὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγαπημένου των Νίκου. Τί χαριτωμένη ζωγραφιά, φεύγοντας γιὰ πάντα πού κρατοῦσε μέσα στὰ μικρὰ χεράκια του λίγα λευκὰ γαυροφάλλα, νὰ μὴν ξεχάσῃ τόσο γλήγορα τὴν ὁμορφίαν τῆς ζωῆς.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὸ Φλογισμένο Ράσο, Πλάτωνος Ροδοκανάκη, Ἀθήναι, δρ. 2.

Λένα, διήγημα Αἰμιλίου Ἴωνος, Ἀθήναι.

Νεῖνα καὶ ἄλλα διηγήματα, Ἀθ. Μίχα, Ἀθήναι.

Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς Πολιτισμὸς, Δ. Κ. Ἐσολγγ, μετάφρ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου. Μέρος Α'. Σύλλογος Ὁφελ. Βιβλίων Ἀθήναι, δρ. 0,80.

Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτ. Ὀμίλου, Ἀθήναι, δρ. 1,50.

Ὑγιεινὴ τοῦ στόματος, Γ. Κ. Κεφαλά, Ἀθήναι, δρ. 2.

Τὰ ἀφροδίσια νοσήματα, Β. Κιολεμένογλου, ἱατροῦ, Κωνσταντινουπόλεως, γρόσια 4.

Σύντομος ἐκθεσις τῆς μέχρι τοῦδε μαθηματικῆς δρᾶσεως Νικολάου Χατζιδάκη, Ἀθήναι.

Σπουδαί, τίτλοι καὶ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι Θεοδ. Στεφ. Βαροῦνη, Ἀθήναι.

Ἐκθεσις τῶν ἐν τῷ σχολικῷ ἔτει 1910 — 1911 πεπραγμένων, Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτικὸν Δημητεῖον Ν. Μακρῆ, Ἀθήναι.

Τὰ κατὰ τὴν γυμνασιαρχίαν Μιχαὴλ Δ. Βολονάκη ἐν τῷ σχολικῷ ἔτει 1910 — 1911 πεπραγμένα. Παγκύριον Γυμνάσιον, Λευκωσία.

Ἐρμῆς Κλέπτῃς, Δεος Ν. Λιβαδά, Ἀθήναι. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Μηνιαίου Παραρτήματος» τῶν «Ἀθηναίων»), Ἀθήναι.

Ἡλεκτρισμὸς καὶ ἠλεκτροθεραπεία, Στ. Δαμόγλου, Κάρον — πέμπεται δωρεάν.

Τὸ Ἡρώων τοῦ Ἀγῶνος, τεύχη 7ον καὶ 8ον Ἑλλ. Ἐκδ. Ἐταιρεία, Ἀθήναι.

Τὸ νέον ἑλληνικὸν ὑποβρύχιον «Δελφίν» τὴν στιγμὴν τῆς καθελκύσεως